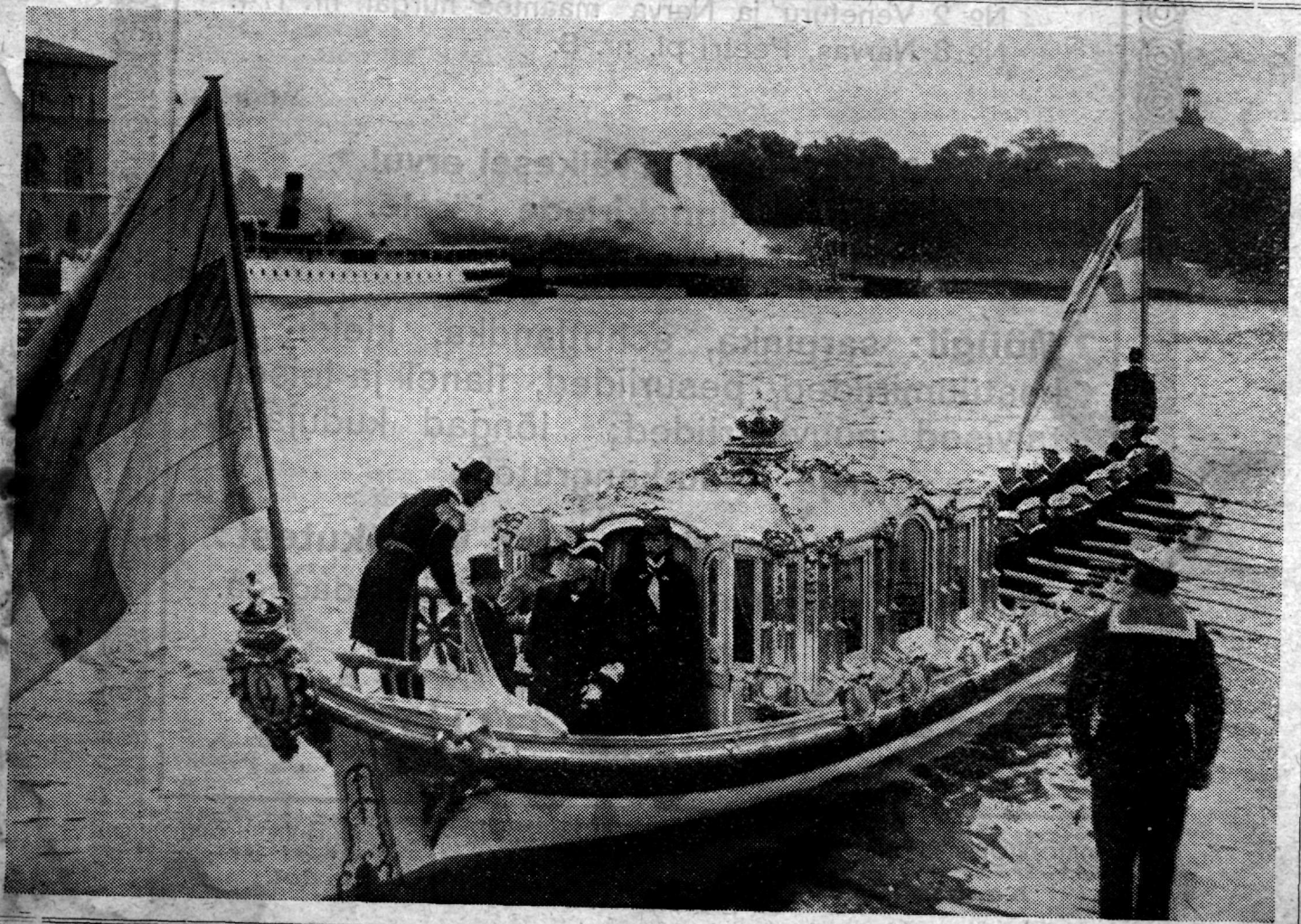

Es/K1

A.-S. „TEXTIL“

TALLINN, KOPPEL.

Oma ketruse-, kudumise-, apre-
teerimise- ja värvimise- vabrikud.

Vabriku laod:

- № 1 Koplis, Bekkeri teh., 5. värav, maja nr. 4, k. 1.
- № 2 Veneturu ja Narva maantee nurgal nr. 1/4.
- № 3 Narvas, Peetri pl. nr. 8.

**Müük suurel ja väikesel arvul
vabriku hinnakirjade järele.**

Müügil: sarpinka, schotlandka, kleidi- ja
kostüümiriided, pesuriided, flanell ja teised
talvised puuvillariided; lõngad kudujaile
ja kodu-kangrutele.

Siidriided kohalikkudest vabrikutest:
atlas, rips, palituriie j. m. suurmüügi hindadega.

Välismaa kaubad!

M. JÄNES'E

nimi annab täieliku vastutuse selleks, et iga

riidekauba ja kangalõime

tarvitaja kõige paremat kaupa alati kõige mõõdukamate ja võistlemata hindadega osta võib,

sest juba **43 aastat** tagasi asus

M. Jänes Valga linnas äri alal tööle.

35 aasta eest tuli

M. Jänes Tartusse riideäri juhima.

29 1/2 aastat tagasi asutas

M. Jänes Tartus, Kaubahoovis 11, oma praeguse riideäri.

Juba enne maailmasõda oli

M. Jänes'e riideäri see, kes riidehindasid alla rõhus ja tolle-aegsete äridega tugevasi võistles.

M. Jänes'e äri teene on see, et maailmasõja ajal riidekaubahinnad Tartus ja ümbruskonnas odavamad olid kui mujal.

M. Jänes'e äri on selleks rohkesti kaasa mõjunud, et sõja ajal tekkunud spekulandid ja juhusteotsijad riidekauba alalt, peale üksikute, kõik kadunud on.

M. Jänes'e äri on see peafegur, kes praegu selle vastu seisab, et ärid omavahel trusfideks ei ühine, see tähendab – kokku ei liitu, et hindasid tõsta, nagu see kahjuks paljudes teistes riikides sündinud on, ja mis riikliselt ning rahvamajandusliselt väga kahjulik on. – Et kaubatarvitajad eelpool avaldatud põhimõtteid ja õigusi püüdeid hinnata oskavad ja hinnanud on, näitab see, et

M. Jänes ise poolteist aastat ärisel eemal oli, aga selle peale vaatamata on äritegevus endiselt elav ja poolehoid väga suur olnud.

M. Jänes on ise augusti algusest saadik kodus ja oma abilis-tele ja ärijuhsidele abiks tööle asunud.

M. Jänes'e suuräri

Asutatud 1899. aastal.

Tartus, Kaubahoovis nr. 11-12. / Kõnetraat nr. 5-91.

UNION TEXTIL A.-S.

SUUR LADU KÕIKSUGU
VÄLISMAA VABRIKUTE
RIIDEKAUPADEST

T A L L I N N

VÄIKE KARJA JA MÜÜRIVAHE 5/17
SISSEKÄIK MÜÜRIVAHE 17, II KORRAL
TELEFON NR. 18-54

Suurim pealishaha ladu Eestis

NAHALADU

„S E L E K T“

V. KARJA I (PASSAASH)

Soovitab igal ajal rikkalikus
valikus kõiksugu välis- ja
sisemaa vabrikute saadusi
nagu: musta ja värvilist
schevreo- ja kroomnahku
moodsamates värvides,
musta ja pruuni Rindbox'i,
Lakknahka, voodrinahka jne.

Odavam sisseostukoht kaupmeestele!

K A U B A M A J A

„Uus Turg“

Tallinn, Walli tänav. 10

Pakub oma laost jälle-
müüjatele:

SUHKURT
MANNAT
RIISI
NISUPÜÜLI
TANGU
KRUUPE
MAKARONE

HERNEID
HERKULOT
LÄÄTSI
LOOMAJAHU
KAERU
SOOLA
NISUKLIISID

TUBAKASAADUSI.

Schoti, Jarmouth ja Hollandi

HEERINGAID

ja igasugu

KOLONIAALKAUPU.

Odavam sisseostukoht kaupmeestele

Esitaja Eestis

Firma Brovn, Boveri & Cie, Baden Schweiz

„ Bopp & Reuther G. m. b. H., Mannheim

— Waldhof

Armaturen & Wassermesserfabrik

„ Fr. Evers & Sohn, Lübeck

Schamotte & Siikaverke

„ Bitumuls Kaltasphalt, A.G., Berlin

Küsimustega palun pöörata:

Carl Wiegand,

Tallinn, Pikk t. 36.

Kõnetr. 32-89

Tapeete ja seinapappi

kõige suuremas valikus
soovitab

Isak Veelmann

Tallinn, V. Tartu m. 22
(Juudi kiriku vastas).

Äri alguse tõttu
hinnad võistluseta.

Kalasoolestamise äri
ja
konservide tööstus

J. BAUMANN.

Võrgu 14. Telef. 29-96

FIRMA OLGA TUBENTHAL.

Kilud karpides, ämbrites à 2 1/2, 7 ja 22 nl.
Sprotid õlis

Kuivatatud räimed

Kuivatatud ja soolatud lestad

Soolatud tursad

Soolatud kilud 1/4, 1/2 ja 1/1 tünnides

Soolatud silgud 1/4 ja 1/1 tünnides

ja mitmesuguseid teisi soolatud
kalakaupu.

Võrgu 14. Telef. 29-96.

Kauplus:

Kalarand, kalaturg nr. 10 ja 11.

Mineraalvete tehas

Firma prov. R. Scheibe

Tallinnas

S. Tartu m. 14, kõnetr. 4-93

Asutatud 1896 a.

Nõudke ainult meie tehases
valmistatud maitsevaid alko-
holita jooke ja tervishoiu pea-
valits. loaga valmistatud meie
kunstlikke tervishoiu mine-
raalveesid.

A. & P. MIETENS

Tallinnas, Merepuiestee nr. 15.

Tel. 6-46.

Arvestus- & kirjutusmasinate osakond

ORIGINAL-ODHNER

arvestusmasin

L. C. Smith & Corona

kirjutusmasin

Ehitusmaterjalide osakond

Naftasaaduste osakond

Kauba Pank Tartus

Suurturg nr. 12, oma majas.

Telefon 9 ja 209.

Võtab raha hoiule.

Annab laenusid,

kusjuures laenuvõtjal tarvis ei ole liikmemaksu sisse maksa, mis laenu kallimaks teeks.

Ostab ja müüb välisraha.

Tschekid: Berliin, Genf, Helsingi, London, New-York, Pariis, Praha peale.

Müüb Eesti 7% välislaenu.

Toimetab kõiki muid pangaoperatsioone.

Kinnitus A-S., „Eesti Lloid“ peagentuur

Tule-, elu-, veo- ja õnnetusjuhtude-kinnitus.

Riigivanem astub Rootsi pinnale. Teda tervitab südamlikult Rootsi kuningas.

Danu sõprussidemeid uuendamas.

Riigivanema külaskäik Rootsi kuningale.

Selle kuu esimestel päevadel külastas riigivanem välisministri ja teiste asjaomaste saatel Rootsi kuningat. Seda külas-

Riigivanema vastuvõtt kuninga ja kogu Rootsi rahva poolt oli haruldaselt südame-lik. Ühelegi ametlikule külalisele ei olevat

Victoria.
Rootsi kuninganna.

käiku hinnatakse mitte üksi kui tavalist ametlikku riikidevahelist kombetäitmist, vaid kui suurt poliitilist sündmust mõlema riigi suhete arendamisel ja vanade sõprussidemete kinnitamisel. Seda peetakse tähtsaks sammuks kahe naaberriigi kultuurilise ja majandusliku lähendamise teel, mida on kinnitatud niihästi ametlikkudes kõnedes kui ajakirjanduses.

Rootsis ajakirjanduse ja rahva poolt osaks saanud nii sooja vastuvõttu ega pühendatud nii suurt tähelepanu kui Eesti riigivanemale, kinnitavad rootslased ise, mida seniste kogemuste põhjal pole võinud keegi ette aimata ega ennustada.

Eeldused tihedamaks läbikäimiseks ja koostööks Eesti ja Rootsi vahel on igatahes olemas, kuna need maad on lähedased

naabrid ja omavad kultuuriliselt ning majanduslikult ühiseid jooni. Eesti rahvas on juba heade ajalooliste mälestuste põhjal sümpatiseerinud Rootsi rahvale enam kui teistele naabritele ja Rootsi valitsuse aega mälestanud kuldsena.

Mis puutub külaskäigu lähematesse tegelikkusesse tulemustesse mõlema rahva

dast kui ka mõlema maa mitmepalgelisest elust, ajaloost ja kultuurist. Sadades tuhandetes eksemplarides rahva hulka tun- ginud ajalehed on naabrite vastastikuseks üksteise tundmiseks teinud määratu pal- ju. Üksteise tundmine on aga lähenemise peaeeltingimuseks.

Kirjutused Eesti kohta hakkasid Root-

Gustav Adolf ja Louise.

Rootsi kroonprints abikaasaga.

lähendamise alal, siis on need juba praegu olemas vastastikuse tutvumise ja sõprustunnete süvendamise näol. Siin on suure töö teinud mõlema maa ajakirjandus, tegelikult vast suurema töö, kui mõlema riigi peade endi isiklik kokkupuutumine. Nii Eesti kui Rootsi lehed on riigivanema külaskäigu puhul avaldanud lehekülgede kaupa kirjutusi ja pilte külaskäigust en-

si lehtedes ilmuma juba nädalapäevad enne külaskäiku. „Stockholms Dagblad“ avaldas riigivanema saabumisel eestikeelse tervituse, kinnitades, et Rootsi avalik arvamine tervitab soojalt esimest Eesti kodanikku. „Svenska Dagbladet“ konstateeris, et Eesti on tulnud lähemale ja et mitte igalpool pole Rootsi vastu nii suurt sümpaatiat kui Eesti rahva hulgas. Suurem

Rootsi riigivapid.

Ülal — suur riigivapp, all väikesed riigivapid kuldsete kroonidega helesinisel pinnal, piiratud Seraphimiordu ketiga.

Rootsi leht „Dagens Nyheter“ väljendas oma arvamist külaskäigust klassilise lausega, et „Tõnisson tuli, nägi ja võitis“.

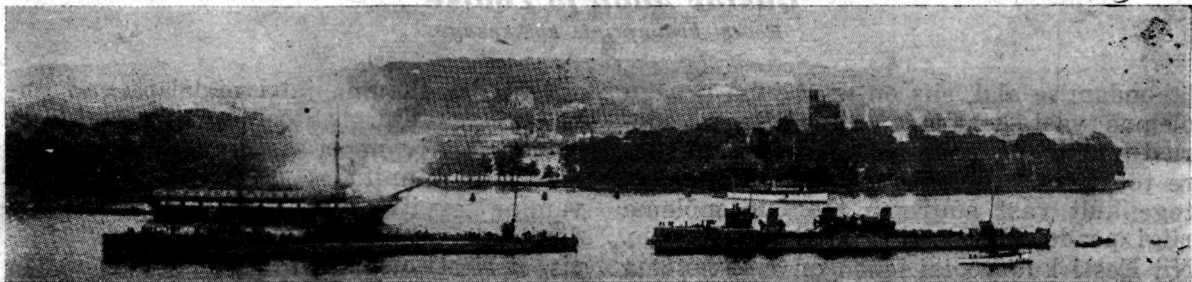
Riigivanema külaskäiku on pooldanud üksmeelselt mõlema maa kõik rahvakihid ja poliitilised parteid sotsialistidest kuni kuningriiklasteni. Ainult Rootsi kommunistide leht avaldas külaskäigu puhul Eestivaenulikke kirjutusi, kuna meie sotsialistid asusid arvustavale seisukohale, pidades sõitu asjata raharaiskamiseks. Alul vaikisid nad külaskäigu oma lehes täitsa sur-

nuks, kuid nähtavasti tutvunedes Rootsi mõtteosaliste seisukohaga muutsid nad ootamata oma kurssi.

Riigivanem J. Tõnisson algas reisi Stokholmi välisminister Rebase, merejõudude juhataja admiral Salza, välisministeeriumi poliitilise osakonna juhataja dr. J. Lepiku, poliitilise büroo juhataja E. Kiroitari, kindral Jonsoni ja major Normaki saatel 3. septembril kell 7 õ. sõjalaevadel „Lennuk“ ja „Vambola“. Tema ärasaatmine Tallinnast sündis vastavate sõjaväeliste auavaldustega vabariigi valitsuse ja diplomaatliku korpuse liikmete juuresolekul. Stokholmi jõuti järgmisel hommikul. Vastuvõtt sündis hiilgavate auavaldustega, nõnda et mõnel pool see nähti sarnanevat teise kroonitud pea vastuvõtule. Kogu Stockholm oli lipuehtes, kuna sadamasse oli külalisi ilmunud tervitama peale ametlike isikute kuningas Gustav V eesotsas haruldaselt rohkesti rahvast. Seltskonna ja ajakirjanduse huvi selle ametliku külaskäigu vastu peetakse haruldaseks nähtuseks. Seltskonna suur tähelepanu tuleb panna muidugi tähtsal määral ajakirjanduse hea suhtumise arvele.

Pärast vastuvõtmistseremooniat sadamas oli eine kuninglikus lossis, ringsõit linnas ja pealelõunane tee lossis. Öhtul kell 8 oli pidulik lõuna, kus kuningas pidas kõne, avaldades heameelt Eesti iseseisvuse üle ja kinnitades, et endised sidemed Eesti ja Rootsi vahel on uuesti sõlmitud. Riigivanem tõlgitses omalt poolt sügavaid sõbrustundeid, mis Eesti rahvas tunneb Rootsi vastu, ja rõhutas kultuurilisi ning majanduslikke huvisid, mis mõlemat rahvast nüüd ühendavad.

Järgmisel päeval oli riigivanema pidulik vastuvõtt Stokholmi raekojas, kuna õhtul andis Rootsi kuningale ja riigivanemale ning nende kaaskonnale lõuna Eesti saadik dr. Akel. Kohe peale selle lõppu sõitis riigivanem sõjalaevadele, et alata kojusõitu.

„Lennuk“ ja „Vambola“ Stokholmi sadamas.

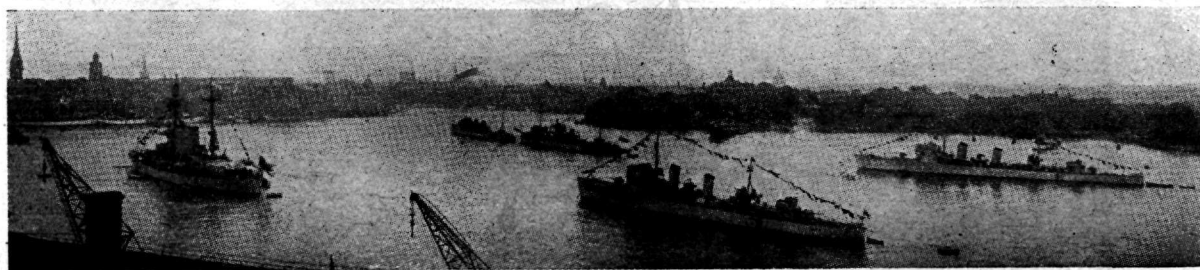
Riigivanem kuningaga peale saabumist. Paremtalt pahemale: adm. Salza, kindr. Jonson, minister Rebane ja Rootsi hoolekandeminister, kuningas riigivanemaga ja printsid.

Tallinna jõuti tagasi neljapäeval, 6. septembril, kl. 4 p. l. Riigivanemat oli sadamasse tervitama ilmunud rohkesti vabariigi valitsuse ja diplomaatliku korpuse liikmeid ning rahvast. Kohal olid ka kaitseväe ülem kindral Roska ja kodukaitse esindajad esinaine pr. Raamotiga eesotsas, kes riigivanemale ulatas kimbu punaseid roose.

Rootsi kuninga vastukülaskäiku Eestisse on oodata tuleval suvel.

Riigivanema külaskäigu puhul viibisid Stokholmis ka Eesti suuremate ajalehtede esindajad, kes Rootsi kolleegide poolt sõbralikult vastu võeti. Vastastikustel pidusöökidel valitses südamlük meeoleolu ja vahetati mõtteid mõlema maa kultuurilisest koostööst.

K. K.

Eesti ja Rootsi sõjalaevad Stokholmi sadamas.

Au langenuile!

Eesti Vabadussõja ajal hukkunud Briti allveepaadi „L. 55“ meeskonna laipade ärasaatmine Tallinnast.

Läinud kuu lõpul oli Tallinn erakordse, kurva sündmuse näitelavaks. Siin paigutati kodumaale viimiseks sõjalaevale Eesti vabadussõja ajal hukkunud Inglise allveepaadi meeskonna jäänused, mis olid ühes paadi rusudega merepõhjast üles tõstetud. See sündmus koondas mõneks päevaks Tallinnale kogu Euroopa, eeskätt muidugi aga Inglismaa, tähelepanu. Võib liialdamata öelda, et seda sündmust jälgiti Inglismaal hoopis suurema huviga ja Tallinna nime nimetati mitu korda rohkem kui ühegi meie suursündmuse, näiteks viimase üldlaulupeo, puhul. Seks puhuks oli Riias Tallinna sõitnud isegi Briti saadik Balti riikides ühes sõjaväelise esindajaga, kuna Inglise suurem leht „Times“ oli saatnud kohale oma kirjasaatja. Muidugi olid mobiliseeritud päevapiltnikud ja filmioperaatorid.

Allveepaati „L. 55“ läks enamlastel Kaporje lahes peale paariaastast salaja toimetatud tõstetööd üles tõsta augustikuu keskpaigu. Paadist leiti selle meeskonna, ohvitseride ja madruste jäänused, arvult 39. Briti admiraliteet avaldas soovi oma hukkunud meremehed matta kodumaale. Nõukogude Vene oli nõus neid välja andma. Sekeldused tekkisid ainult jäänuste äraviimisega. Nimelt ei annud Nõukogude valitsus luba Briti sõjalaeval Kroonlinna oma kangelaste põrmule järele sõita. See oli inglastele küll haavav, kuid parata ei olnud midagi ja Kroonlinna tuli saata kaubalaev. Tallinnas pidid laibad ümber paigutatama sõjalaevale.

Laipadele sõitsid järele kaubalaev „Truro“ ja ristleja „Champion“. Viimane jõudis Tallinna sadamasse 30. augustil, kuna järgmisel päeval saabus Kroonlinnast ka „Truro“.

Puusärkide ümberlaadimine ja ärasaatmistseremoonia oli 31. augustil. Ilm oli tormine ja kogu päev sadas vahetpidamata, mis kurvale sündmusele poolmasti lippudega sadamas andis veelgi rõhuvama ilme.

39 lihtsat musta puusärki asetati „Championi“ ahterdekiile kohe peale nende kohalejõudmist, kuna ärasaatmistseremoonia sõjaväeliste auavalduste ja pärgade panekuga oli kell $\frac{3}{4}$ p. l. Ärasaatmisel viibisid välisminister H. Rebane riigivanema esindajana, sõjaminister kindral Reek, merejõudude juhataja admiral Salza, kaitseliidu ülem kindral Roska ja teised kõrgemad sõjaväelased, Briti saadik sir Joseph Addison, sõjaväeline esindaja major Cox, konsul Grave, Briti ohvitseri ja teisi asjaomaseid isikuid, kes panid pärjad Inglise lippudega kaetud puusärkidele. Üldse pandi 11 pärga. Tseremoonia oli lihtne ja mõjuv, ilma kõnedeta. Ainukese jumalagajätkuhiidena kajasis Eesti sõdurite ja madruste aukompanii kolm aupauku ja orkestri „Ligemal“, Jumal, sull“.

Kogu päeva jälgis haruldast sündmust rohkesti rahvast, hoolimata lueni imbuvast vihmast ja lõõtsuvast tormist.

„Champion“ lahkus sadamast kohe pärast tseremoonia lõppu, kuid oli sunnitud järjest tugevamaks muutuva tormi tõttu jääma järgmise hommikuni reidile. Sinna jõudmisel salutocris meie sõjalaevastik seitsme kahuripaiguga.

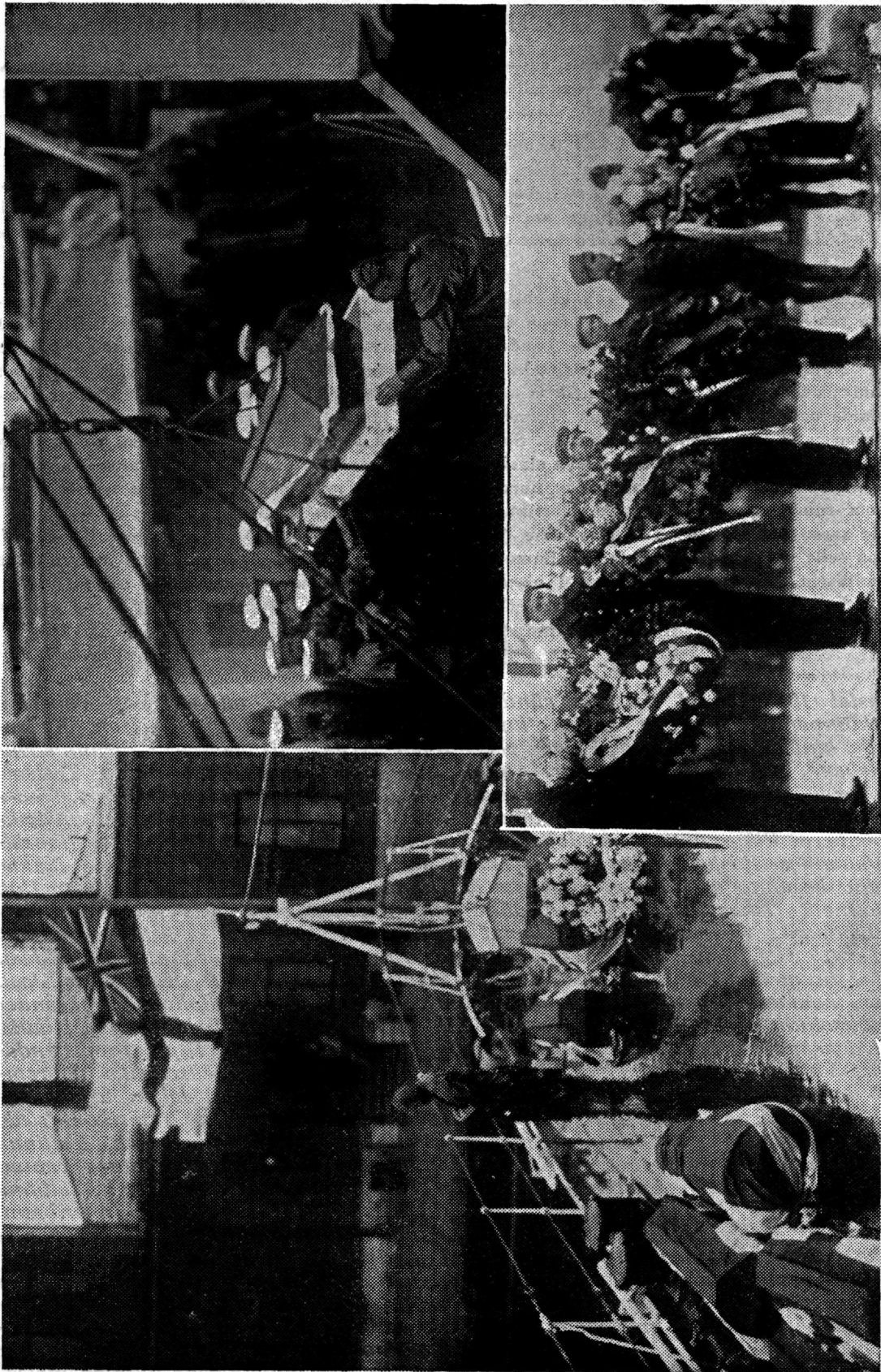
Kolmapäeval, 5. septembril, jõudis „Champion“ kurvalt reisilt kodumaale tagasi ja kaks päeva hiljem sängitati kangelaste põrm Haslari mereväelaste kalmistul Portsmouthi ligidal maamulda. Matusel viibis ka Eesti mereväe esindaja.

Allveepaat „L. 55“ hukkus Kaporje lahes kokkupõrkel Vene punaväe hävitajate „Gavrili“ ja „Azardiga“ 4. juunil 1919. Ta oli hiljuti Inglismaalt ühes teiste sõjalaevadega Balti merde saadetud, et kaitsta kaubalaevu Vene punalaevastiku röövkäikude vastu ja toetada meie sõjalaevastikku. Allveepaati tabas punaste hävitajate mürsk, kui ta oli parajasti tõusnud veepinnale vaatama, kas tema lastud miinid on vaenlast tabanud.

K. K.

P a h e m a l : Lippudesse mähitud puusärgid „Championi“ tehil. P a r e m a l ü l a l : „Pausärkide ülestõstmine „Trurolt“ „Championile“.
 All: Pärjad „L. 55“ meeskonnale vabariigi valitsuselt, sõjaväelt, mereväelt, kaitsejõudt jne.

Kaitseliidu uue hoone nurgakivi panemine.

8. sept. s. a. pandi pidulikult kohale kaitseliidu peastaabi kõrvale kerkiva uue, kaitseliidu Tallinna malevale määratud, hoone nurgakivi.

Pidulikust talitusest osa võtma olid ilmunud kaitseminister kindr. N. Reek, rahaminister A. Teetsov, k.-l. keskjuhatuse ja vanematekogu liige hra K. Päts, keskjuhatuse liige hra O. Suursööt, Tallinna mal. juh. liikmed hrad K. Terras ja E. Peterson.

Kaitseliidu ülem tutvustab koosolijaid ehitava maja tähtsusega ja ütleb, et see hoone tahab olla Eesti rahva kasude teenistuses, andes võimalust Tallinna malevale, kes ju kaitseliidu uuestisünni päevist alates on kiratsenud vastavate ruumide puudusel, korraldada oma tegevust otstarbekohasemalt ja ajanõuetele vastavalt. Siia ehitatakse suur võimla, õppesaalid, maleva staabi ruumid. Seni on pidanud Tallinna malev linna-pidi otsima ruume oma õppetegevuse läbiviimiseks, kuid seesuguseid leidub Tallinnas vähe ja tegevus on selle all pidanud kannatama. Samuti võimla, milliseid Tallinnas on vaid mõni üksik.

Kuid selle hoone ehitamine peab ka laiematele hulkadele tooma kasu. Kaitseliit ei taha sugugi kitsarinnaliselt olla ainukeseks ruumide kasutajaks, vaid elu peab kihama võimlas hommikust hilja õhtuni; ajal, mil Tallinna maleval endal pole vaja ruume, võivad neid kasutada meie noored, spordiseltsid, koolid ja teised. Juba nüüd, kus hoone ehitus alles algamas, kus alles paneme ta nurgakivi, on k.-liidu poole juba pööratud mitmed asutused järelepärimisega, kas ka nemad ei saaks tarvitada ehitatavaid ruume. Samas hoones leiaksid aset ka veel naiskodukaitse, noored ja malevkondade staabid. Kui ehk mõne k.-liidu poolt astutud sammu juures seni võis arvata, et see on tehtud liig kiiresti, siin selle ehituse alustamise juures võiks aga ainult olla juttu sellest, et kas k.-liit ehk ei ole viivitanud sellega liig kaua. Seepärast on ka mõnede kaitseliidu vastu tegutsevate ringkondade etteheited hoopis alusetud ja ei vääri tähelepanu.

Ette astub k.-l. peastaabi ülem kol.-lt. J. Maide ja kannab ette akti, mis mahutatakse hoone nurgakivi alla ja mis kõlab nõnda:

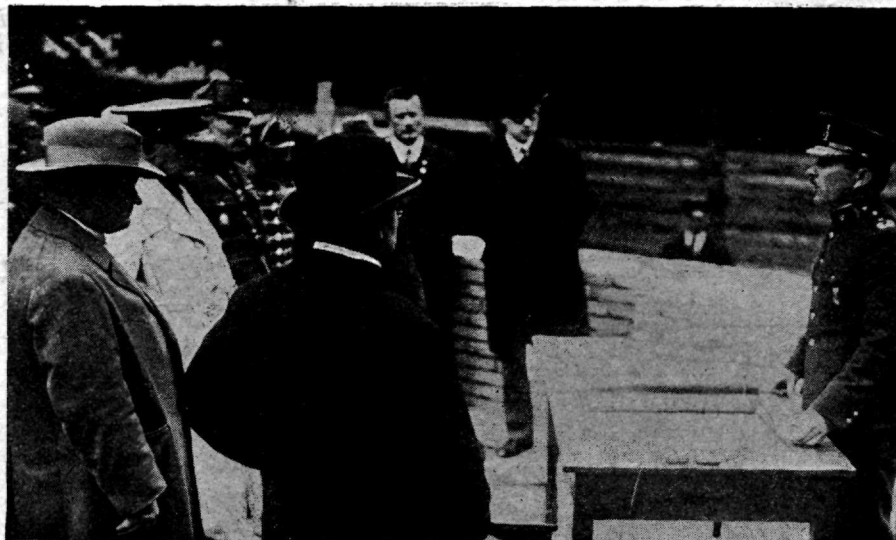
Akt

Aastal 1928 pärast Kristuse sündimist augustikuu 15. päeval Eesti Vabariigi üheteistkümnendal kestvuse aastal, kui Riigivanemaks oli Jaan Tõnisson, Kaitseministriks kindral-major Nikolai Reek, Siseministriks Jaan Hünerson, Välisministriks Hans Rebane, Haridusministriks dr. Alfred Mõttus, Rahaministriks Anton Teetsov, Kaubandus-tööstusministriks Joh. Holberg, Põllutööstusministriks Oskar Köster, Teedeministriks August Kerem, Kohtuministriks Tõnis Kalbus, Töö-hoolekandeministriks Karl Soonberg, Riigi-kontrolöriks Johannes Zimmermann, Kaitseliidu ülemaks kindral-major Johannes Roska, Kaitseliidu peastaabi ülemaks kolonel-leitnant Jaan Maide, Kaitseliidu keskjuhatuse valitud liigeteks Konstantin Päts, kolonel-leitnant Jaan Unt, reserv-leitnant Oskar Suursööt, Kaitseliidu Vanematekogu esimeheks kindral-leitnant Johan Laidoner, abiesimeesteks Riigikogu esimees Karl Einbund ja Ado Anderkopp, liigeteks Otto Tief, Oskar Köster, kindral-major Ernst Pödder, Konstantin Päts, Jaan Tõnisson, dr. med. Heinrich Koppel, Jaan Jaakson, Konrad Maurits, Hans Orav, Jaak Jakobson, kolonel-leitnant Oskar Luiga, Heinrich Lauri, August Kohver, Aleksander Saar, Kaitseliidu peastaabi õpe- ja spordipäälikuks major August Balder, õpepäälikuks kapten Aleksander Parts, spordipäälikuks noorem-leitnant Elmar Lepp, propaganda-päälikuks Victor Neggo, majanduspäälikuks Tõnis Pullisaar, sekretäriks noorem-leitnant Rudolf Raudsepp, „Kaitse Kodu!“ tegevtoimetajaks Evald Jalak, asjaajajaks Richard Jukk, Naiskodukaitse keskjuhatuse esinaiseks Mari Raamot, sekretäriks Elfriede Valdmann, liigeteks Ebba Saral, Anna Tõrvand-Tellmann, Marie Arak, Tallinna maleva päälikuks kolonel-leitnant Friedrich Pinka, Tallinna maleva juhatus valitud liigeteks Ernst Peterson, noorem-leitnant Karl Terras, Jaan Zimmermann, Tallinna maleva sekretäriks Arnold Tähe, vanemaks instruktori leitnant Hans Ingermann, instruktoriteks noorem-leitnant Emil Kask, lipnik Heinrich Silber, I-se malevkonna pealikuks Gustav Neumanskraft, Ida malevkonna päälikuks mereväe van.-leitnant Jaan Klaar, Lõuna malevkonna päälikuks noorem-leitnant Rudolf Raudsepp, Toompea malevkonna päälikuks noorem-leitnant Karl Terras, Kopli malevkonna päälikuks kapten Alfred Terras, VI-da malevkonna päälikuks Jaan Zimmermann, Sadama malevkonna päälikuks Edgar Manitsky, Kalevi malevkonna päälikuks leitnant Valter Pajusson, Tehnilise malevkonna päälikuks insener Hermann Reier, Nõmme malev-

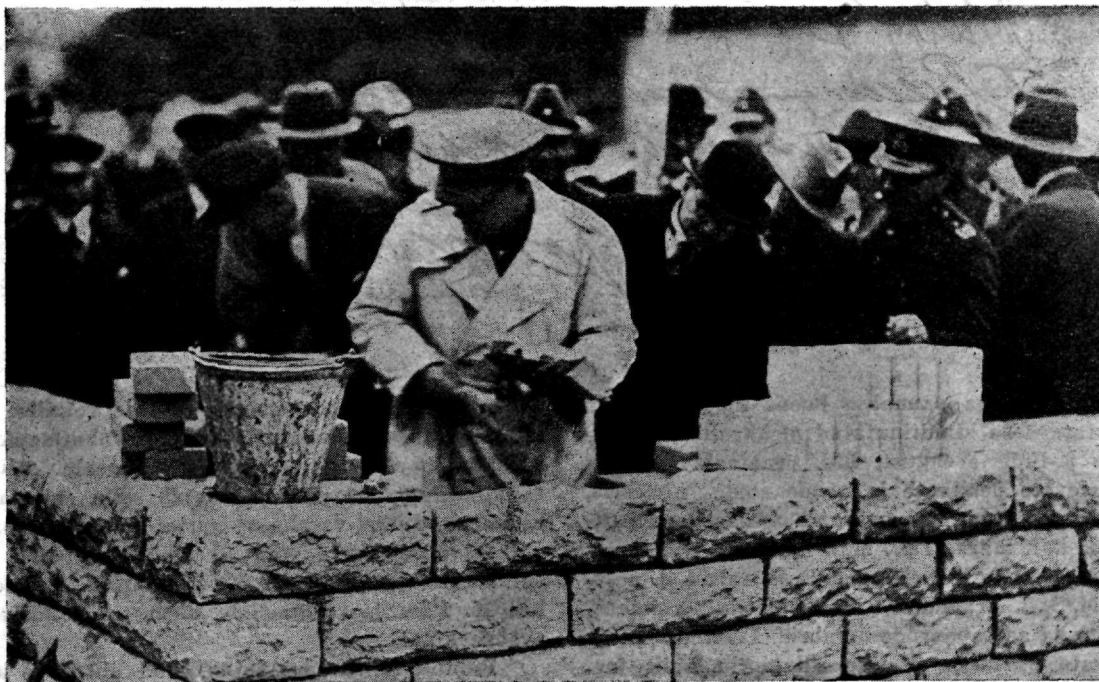

Kindral-maj. J. Roska peab kõnet kl. Tall. mal. maja nurgakivi panemisel.

Vasakult paremale: õppe- ja spordipealik maj. Balder, keskjuh. liige K. Päts, kaitsem. kindr.-maj. N. Reek, kl. peast. ül. kol.-lt J. Maide, sõjainistri adjutant, rahaminister A. Teetsov (seljaga) peast. sekr. lln. R. Raudsepp, „Kaja“ toimet. liige Veelman

konna päälikuks Johannes Neumann, Eskadroni päälikuks Alfred Kepper, Orkestri-päälikuks Aleksander Kirikal, Naiskodukaitse Tallinna ringkonna esinaiseks Mari Raamot, sekretäriks Betti Põdra, juhatusse liigeteks Anna Tõrvand-Tellmann, Elfriede Valdmann, Elfriede Julja — pandi pidulikult paigale Tallinna malevale määratud Kaitseliidu Keskjuhatusse hoone nurgakivi. Selle hoone eesmärk on panna alus Kaitseliidu vaimlise ja kehalise tubliduse arendamisele, noorsoo ja Naiskodukaitse tegevuse õhutamisele ning Tallinna maleva edenemise võimaldamisele. Selle hoone ehitamise küsimuse otsustas Kaitseliidu Vanematekogu volitusel vanematekogu presiidium ühes keskjuhatuses 1928 aastal juunikuul 14 päeval. Ehitustööd alustasid sama aasta juulikuul 20 päeval ehitusmeistrid Reinhold Treubeck ja Villem Hanstein, arhitekt Artur Perna kava järele ja juhatusel.

Kaitseliidu Tallinna maleva maja nurgakivi panemisel.

Sõjainister kindr.-maj. N. Reek müürib esimese telliskivi nurga avausele. Ta kõrval seisavaid paremale poole: rahaminister A. Teetsov, kl. vanematekogu ja keskjuh. liige K. Päts, kaitsele. ülem kindr.-maj. J. Roska. Sõjainistri selja taga seisab kl. peastaabi ülem kol.-lt J. Maide.

Hoone ehitamise eest maksab Kaitseliidu peastaap ehitusmeistrile üks sada viis-
tuhat viissada (105.500) krooni. Üks kroon sisaldab $\frac{100}{248}$ grammi puhast kulda ja
õib selle eest praegusel ajal osta 4,5 kilogrammi rukist.

Allkirjad:

Reek, kindral-major, Lõjamaister

Minister, Ralaminiister.

J. Rõõma kindral-major, Kaitseliidu Ülem

K. Väti, Kaitseliidu vanemate kogu ja korpuse juhatuse liige

E. Põlvama, Töödame meeste ja naise liige

O. Põlvama, Korpuse juhatuse liige

J. Linnas - Tallinna maleva juhatuse liige ja Toompäeva maleva

juhataja, kaaldis. Karbeli, Tallinnas Peastaabi ülem

ja ülemjuhataja Tallinna maleva vanem ülemjuhataja

A. Kallaste major, Kaitseliidu postkasti juht ja sportspetsialist

T. Põlvama, maantöödame meeste ja naise

V. Meyeri, prop. peat.

N. Kõrre, "Vaba Kaas"

Riinhold, "Kaitse Kodu"

O. Põlvama, "Kaitse Kodu"

Andri, "Kaitse Kodu"

J. Kõrre, "Kaitse Kodu"

L. K. Põlvama

Kõrre, "Kaitse Kodu"

Ühes aktiga pannakse hoone nurgakivi alla paigutatavasse kinnitunud plekkrulli veel ülevaade k-liidu arengust, k-l. peastaabi koosseis ja malevate pealikute ja nende abide nimestik, Kotkaristi statuut, laskemärgid ühes laskemäärustikuga, k-l. märk, Tall. mal. trafarett, k-l. postkaartide seeria, liikvelolevad Eesti rahad ja postmargid, k-l. aruanded, „Kaitse Kodu!“ esimene, viimane ja aastapäevade numbrid, Eestimaa kaart malevate piiridega, k-l. pealikute kogupilt jne.

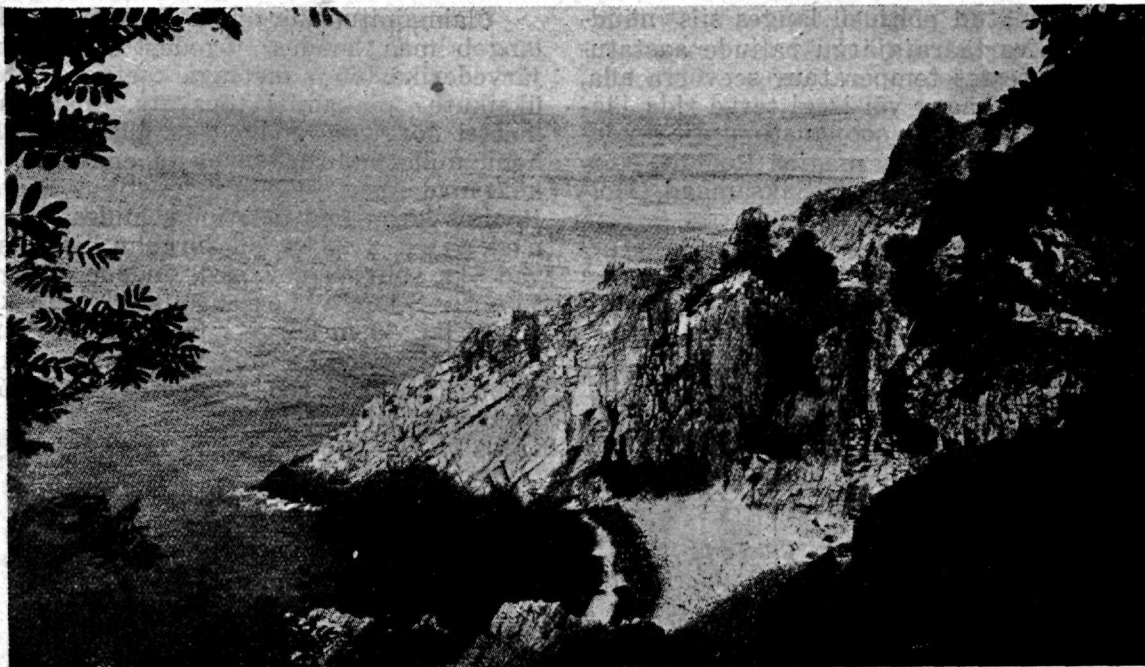
Kaitseminister kindr. N. Reek pöörab nüüd lühidate, kuid soojade sõnadega koosolijate poole ja avaldab soovi, et see hoone saaks täiesti selleks, milleks ta on määratud — olla vääriliseks abi-

nõuks meie rahvapoegade ja -tütarde vaimlise ja kehalise tubliduse kasvatamisel ja kodukaitse ikka kindlamale alusele rajamisel. Seepeale võtab ta kinnitunud rulli ja asetab selle ehitatava hoone alusmüüri vasakusse nurka jäetud avausse.

Üksteise järele võtavad müürisepa kelli ja silikaatkivi pihku kindr. Reek, minister Teetsov, hra K. Päts ja kaitseliidu ülem ja müüriavad avause kinni.

Pidulik talitus on läbi. Ta oli lihtne ja kodune. Ent olgu sama kodune see hoone kõigile neile, kes temasse toovad oma vaimu jõu ja tahtmise töötada ja tegutseda rahva, maa ja meie riigi hüveks.

Kulleni kalju,

mida Eesti merimehed hüüavad „kullimammiks“. „Kullimammist“ esimest korda mööda sõitja Eesti merimees langeb kaaslaste poolt toimetatava esimese „mereristimise“ osaliseks, sest lõpeb Läänemeri ja algab ookean.

Rootsi maa ja rahvas.

Rootsi riik asub Skandinaavia poolsaare ida- ja lõunaosas ning temale kuulub lugematu hulk väikesi ja suuri saari ta naabruses. Ta piirinaabriteks on Norra ja Soome ning ta kaldaid uhuvad Botnia-laht, Läänemeri, Kattegatt ja Skagerrak, mis teda lahutavad Soomest, Eestist, Lätest, Poolast, Saksa- ja Daanimaast.

Rootsimaa suurim pikkus on õhujoont mööda 1574 km, ta suurim laius 499 km. Ta pind on 448.459 ruutkm, millest 37.878 ruutkm on kaetud veekogudega.

Hallil eelajaloolisel ajal, millest meie tänapäev vaevalt suudame endale kujutada selget pilti, kujunes too ürgkalju, mis on ühtlane Skandinaavia poolsaarele ja Soomemaale. See oli too „ürgmägestik“, too arhailine formatsioon, too maakera kõige vanem kivikujund. Ta peamass koosneb gneissidest, granuliidest jne., millesse on paisatud vägevad massid graniiti ja teisi kivisorte. See ürgmägestik tungib Rootsis pea igalpool esile. Tema suure vanaduse tõttu ja pärast järgneva jääaja mõjutusel on kõigil Rootsi mägestikel — välja arvatud mõned üksikud mäetipud — pigemini ümmargused vormid, erinedes

seega Kesk- ja Lõuna-Euroopa mäeahelaist. Kambria ja siluuri formatsioonide ajajärgus kattis meri suure osa tänasest Loode-Euroopast ja tekitas lademeid, milliseid nüüd liiva- ja lubjakivina jälle eest leiame. Need paigad moodustavad nüüd maa viljakandvamaid osi. Järgneva aja perioodi kestes näib Skandinaavia — välja arvatud Rootsi lõunaneem, kus muu hulgas jällegi leidub kriidistüsteem, samuti kui Daanis ja Läänemeremal — olevat olnud mander, millele loodusjõud on raiunud tolle Rootsile nii iseloomustava aukliku pinna ja Põhja-Rootsi vägevad jõeorud.

Siluuri ajajärgule järgnes Ida-Skandinaavias ühe ilmatuvägeva mäeahela loomine, mille jäänusteks on Norra kõrged mäed ja kõrged mäed Loode-Rootsis, mis üle 100 km laia vööna paigutuvad mööda maa nüüdset piiri.

Mäepõhja kõrvalenihkumise tagajärjel kujunesid siis Läänemeri, suur hulk muid järvelohkusi (muu hulgas ka suured järved Kesk-Rootsis) ja üksikud mäekõrgustikud. Tol ajal valitses siin troopikaline kliima.

Tundmatuil põhjusil langes siis nüüdse ehk kvartaarajajärgu paljude aastatuhandete kestes temperatuur seevõrra alla, et järgnes jääaeg või isegi terve rida jääaegu vahepealsete soojemate ajajärgudega. Euroopas kattis maajää Rootsit, Norrat, Soomet, Eestit, Lätit, Saksamaad, Hol-

ülalmainitud kõrgetelt mägedelt loodes langeb maa laiades, jõgedest lõhestatud, järvederikastes ja metsaga kaetud astetes, üksikute pikkamisi tõusvate, paarisaja meetri kõrguste mägedega alla Botnialaheni, mille ümbruskonnas ta enamasti on kõik madalmaa. Tolles mägestikus asuvad Rootsis kõrgemad mäetipud, millest Kebnekaise, 2123 m, on kõrgeim. Seal asuvad ka suurimad kosed, nende hulgas Stora Sjöfallet (Suur järvekask), 670 m lai, 40 m kõrge, ja Harsprånget (Jäneseesööst), mis moodustab 3 km pikkuse koskede vöö 74-meetrilise üldkõrgusega. Mägestikujärvedest on Tometräsk, 317 ruutkm, üks ilusamaist ja

Rootsimaa kaart.

landit ja Inglismaad. Oma kõige vägevamas ajajärgus kattis jää Skandinaavia pinda umbes kilomeetripaksuse korraga. Viimaks hakkas ta sulama ja jääpiir tõmbus 15.000 kuni 5.000 aasta eest pikkamisi põhjapoole, maha jättes kivimürakaid ja prügi, mida ta oma turjal oli kannud või endasse oli imbutanud. Pärast jääaega oli merepind palju kõrgem kui nüüd, kattis Põhja-Rootsi kaldaosi, suurema jao Kesk-Rootsist ja Lõuna-Rootsi kaldaid, välja arvatud kõige lõunapoolsem osa.

Eesti merisportlased „Kullimammi“ tipul merd kaemas.

tuntumaist. Peale selle leidub selles mägestikus umbes 200 jääliugustikku.

Põhja-Rootsi jõgedest on Muonio-Torneälv 570 km pikk; Luleälv, mis moodustab ülalmainitud suure kose, on 450, imekaunis Ängermanälv samuti 450 ja Dalälv, Põhja-Rootsi lõunapoolsem jõgi 520 km pikk.

Juba mainitud maakera koore nihkumisest ja pärast jääaega neid maaosi katva mere lademeist on Kesk-Rootsi saanud oma kuju. Merelademeist tekkinud enamasti viljarikaste tasandikkude üle tõstavad oma pead arvurikkad enam-vähem kõrged, metsaga kaetud, 50—100 meetri kõrgused ürgkalju tipud; mõned neist on isegi kõrged kuni 300 meetrini. Suuremad ja vähemad maa-alad langesid maakoore nihkumiste tõttu allapoole tasapinda ja moodustavad arvurikkaid järvedega kaetud lohkusid. Kolm suurimat järve on Vänerin, 5546 ruutkm, Vättern, 1899 ruutkm, ja Mälaren, 1140 ruutkm. Vänerin on Euroopa suurim järv väljaspool Venemaad. Tal on oma ärajooks Katte-

Rättwiki neid rahvusriides.

gatti läbi Götaälvi ja tähtsam juurevool Klarälvi kaudu, mis mõlemad kokku annavad 120 km jõe pikkuse.

Rootsi lõunapoolsemat osa, välja arvatud lõunapoolsam neem, iseloomustab

Kalmari loss 12. sajangust.

kiltmaa, mis moodustab Kesk-Rootsis madalmaast katkestatud põhjapoolse platoo jatku.

Lõunapoolsem neem, millel asub Rootsi maakond Skåne, kuulub, nagu öeldud, peamiselt kriidiformatsiooni piirkonda ning erineb seega muudest maa osadest.

Rootsi kaldad on väga vaheldusrikkad. Enamasti lõhestavad neid enam või vähem sügavalt maasse lõikavad lahed, missuguseid katavad lugematud saared ja saarekesed, moodustades nii iseloomulikke skäärere. Kõige kuulsamad neist on Stokholmi ja Bohusläni (põhjapool Göteborgi) skäärid, missugused oma formatsioonide ja erineva taimestikuga pakuvad suurt vaheldust. Teistes paikades on kaldad ühetasased ja liivased; nagu näiteks Skåne lõuna-

neemel ning osalt ka läänekaldal. Täiesti isesugune on Skåne loodepoolse tipu kaldakuju Öresundi ja Kattegati vahel, kus kaugele merre ulatub üks järsk, kaljune neem Kullen, mille kaldad on lõhestunud ja täis suuri merest uhutud koopaid.

Rootsi saared on samuti lugematud kui ta järved. Suurem osa neist kuulub skääriride hulka. Eriti omaette asuvad Läänemeres mõlemad suuremad: Ojamaa (Gotland), 2960 ruutkm, ja Öland, 1345 ruutkm, mille vanasti asus meie saarlaste kindlustatud paik alalise sõjalaevastikuga, kust nad juhtisid oma valitsust üle Läänemere. Saared koosnevad võrdlemisi kõrgeist ühtlastest lubjakaljudest.

Seesugune on üldistes joontes Rootsi-maa pinna kuju ja koosseis. Sest selgub, et maa loodus tähtsal määral läheb lahku muude Euroopa maade omast, ent pole veel

samuti selge, milles siis õieti põhjeneb too kõigeerinevamate osade võluv külgetõmbamisjõud, mida ometi igal sammul võib tähele panna. Mõõduandev ei ole siin mit-

Leksandi neid rahvusriides.

Laplaste telk Abiskos.

te ainult maastiku väline kuju, vaid ka selle värviküllus, põhjamaade värvide sümfonia suvistel päevadel ja helgetel öödel ja talvine valge ilu.

Iga maa, mis ulatub põhjapoolle polaarringi, on keskööpäikesemaa. Välja arvatud Skandinaavia poolsaar, on aga kõik maad sealpool polaarringi niihästi kui elamuta ning ka suveajal külmad. Mis puutub Rootsisse, siis võib mõnusalt sisseseatud rongides reisida otseteed keskööpäikesest valgustatud maa-alale ja seal leida elamuid ja asundusi, milles valitseb moderne kultuur.

Teatavasti valitseb nabal suvise poolaasta kestes vahetpidamatult päev. Mida kaugemale minna lõunasse, seda vähemaks muutub päevade arv, mille kestes päike asub vahetpidamatult vaatepiiril. Rootsi-
maa põhjapoolsemas osis kestab see aeg mõned päevad. Nõnda on päike Abiskos nähtav 28. maist kuni 18. juulini ja lähe-

dal asuvail mägedel veelgi kauem. Aga ka siis, kui päikest pole näha keskööajal, avaldab ta kiirte mürdumine oma mõju, mis pärast kõige põhjapoolsemas Rootsis nõnda öelda polegi ööd olemas maikuu algusest augusti alguseni.

Kesksuvine öövalgustus on ka neis laiuskraadides, kus vastuoksa Lapimaa vägevaile kiltmaile, lumega kaetud mägetikele ja tugevaile koskedele keskööpäike ei saa end panna maksma, isesuguse võlva mõjuga ja täis imetlemisväärsmaid värvimänge. Need mässivad Rootsi maastiku ta mänglevate vete ja tumedate kõrgete metsadega või ta lumiste mägede ja koskedega isesugusesse poolvalgusse, mille meeolelu avaldab kõigile Rootsi külastajaile sügava mulje. Kogu Rootsi pühitseb jaanipäeva, 24. juunit, kesksuvipäevana, valguse kõrgeima võimu päevana, n. n. „maipuude“ ja rahvapidustustega.

Võrreldes ta põhjapoolse asendiga on Rootsil väga soodus kliima. Selle põhjuseks on, et Golfi vool Atlandi ookeanis soendab Lääne-Euroopa kaldaid ning eriti talveajal tekitab Loode-Euroopas peamiselt lõuna- ja läänepoolseid tuuli. Selle tagajärjel tõuseb temperatuur talvel õige tublisti Norra läänekaldal ja ta on Rootsis 10° kuni 15° C. kõrgem kui mujal maailmas samal laiuskraadil.

Maa asend pikuti põhjast lõunasse kutsub talvises temperatuuris esile suuri vahesid. Kuna keskmine temperatuur on jaanuaris kõige külmemal Lapimaa osis — 14° C., on ta läänepoolsel ja lõunakalda veerul vaid 1°. Suvine temperatuur on seevastu palju ühtlasemalt jaotatud. Välja arvatud kõrgete mägede piirkond, on keskmäl soojus juulis kogu maal +14° kuni +16° C. ja ei lange kuski alla +10° C. Kuid suvi on lühike. Kui suvetempe-

Talu Dalarnas. Keskel „maipu“, mille ümber tantsitakse kesksuvel.

ratuuri all mõista keskmist temperatuuri mitte alla $+12^{\circ}$ C., siis kestab suvi Lõuna-Rootsis neli, Kesk-Rootsis kolm kuud, ning põhjapoolsematel maa-aladel vaheldub ta pikkus kahe kuu ja kahe nädala vahel. Sademete hulk on samuti kui temperatuur väga vahelduv. Ta keskmine väärtus kogu maa suhtes on 628 mm.

Tähtsamaiks maapinna varandusiks on:

Mets. Umbes 59% kogu maapinnast on kaetud metsaga. Kliima on peale kõige põhjapoolsemate osade soodus metsade kasvamisele, ja puu väärtus on haruldaselt hea. Seepärast seisab siis ka Rootsi esimeses reas nende maade hulgas, kes saadavad turule puud ja sest valmistatud saadusi.

Rauamuld. Rootsi rauamullakaevandused on suurimad ja rikkaimad kogu maailmas. Nad asuvad võõna Kesk-Rootsis ja põhjapoolsemal Lapimaal. Seni kindlaks tehtud rauamulla lademed sisaldavad 2.240.000.000 tonni mulda, millest võib saada rauda 1.000.000.000 tonni; sellele lisaks tuleb aga arvatavasti veel selle arvu mitmekordne seni alles tundmatuis leiukohis.

Kivi ja savi. Vähesed maad suudavad jõuda Rootsist ette graniidi rikkuses ja selle kivi mitmesuguste tüüpide praktilises kasutamises. Olgu siin veel nimetatud lubja- ja liivakivi kui ka tulekindel savi telliskivide valmistamiseks.

Kalapüük. Arvurikastes järvedes leidub rikkalikult magedaveekalu, veel tähtsam on aga kalapüük meres. Esimesel kohal seisab siin heeringate ja läänekaldal räimeste püük Läänemeres.

Kivistunud küttematerjalid. Kivisütt leidub vaid lõunapoolsemas

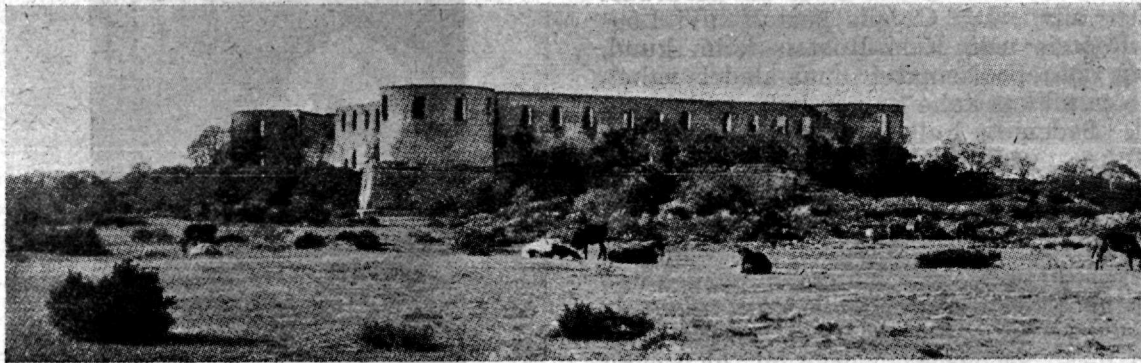
Vana Dalarna eideke piiblit lugemas.

maaosas, Skåne maakonnas, mis pärast temast ka ei jätku sisemaa nõuete rahuldamiseks. Turbasood aga laiutavad end laial pinnal kõigis maaosades ja nende kasutamiseks kütteinena on korraldatud laiaulatuslikke katseid, mille tulemused küll ei olnud suurema tähtsusega.

Veejõud. Mis puutub jooksvate vete, rohkete koskede, paljude reguleeritud järvede ja ärajooksude rikkusesse, siis seisab Rootsi tarvitamiskõlbulikkude veejõudude suhtes esimeste reas teiste maade hulgas. Koskedes osutubki siis Rootsi suurim ja tähtsaim energiatagavara, mis katab ka puuduliku kivisöetoodangu. Rootsil on keskmise veerohkuse juures kasutada 15.292.000 hobusejõudu, sellest on vaid 1.375.800 hobusejõudu võetud kasutamisele. Järgmise aastakümne jaoks on ette nähtud veel kahe miljoni hobusejõu töölerakendamine. Rootsi suurimad vee-

Stora Sjöfalli kosk, 670 m. lai,
40 m. kõrge, 2000 m. üle mere-
pinna.

Borgholmi kantsi varemed 13. sajangust Ölandi saarel.

jõujaamad asuvad Trollhättenis. Älvkarleös ja Porjus.

Maa suur ulatus põhjast lõunasse ja mitmesugune kõrguse asend tingivad asjaolu, et võime tähele panna mitu kliimast mõjutatud taimestiku piirkonda. Mägestikkude rajoon asub põhjapoolsemas ja kõige kõrgemas maaosas. Lapimaal tõuseb selle maa-ala alumine piir kuni 500 meetrini üle merepinna, Põhja-Dalarnas, meetrini ü. m. p. Allpool päris mägede lõunapoolsemas piirkonnas kuni 950 rajooni, mis on hoopis metsadeta, järgneb umbes 30 km laiune kasemetsarajoon, milles kääbuskased moodustavad madalaid, harvu metsi. Sellele järgneb okaspuumetsa rajoon, mis katab suurema osa Rootsi kindlast pinnast ning milles esikohal esinevad mänd ja kuusk. Seda rajooni võib jagada põhja- ja lõunaosasse, milliseid lahutab tamme põhjapiir (Dalälvi kallastel). Põhjaosa moodustab Rootsi suure metsadepiirkonna, mida katkestavad vaid sood, jõed, järved ja harv põllumaa. Peale männi ja kuuse leidub siin ka veel valget kaske, haaba, paju, pihlakat ja leppa. Lõunaosale annavad ta ilme peale okaspuude ka tammed, saared, jalakad, lõhmuised, vahtrad kui ka sarapuud ja muud põõsad. Kõige lõunapoolsemates maaosades algab viimaks põõkpuumetsade rajoon.

Erineva kliima tagajärjel erineb ka suvine loomaelu kaunis tunduvalt talve omast, eriti aga veel lindude- ja putukateelu. Suur osa linde pesitseb suvel põhjas, kuna nad talveks maalt lõunamaile lahkuvad. Mõned linnud ja imetajad, nagu sookana, jännes ja polaarrebane, vahetavad oma tumeda suverüü valge talvemundri vastu ümber. Mägistikkuude, okaspuumetsade ja tasandikkuderaajoonid moo-

dustavad endast üksteisest lahutatud loomaelu piirkonnad. Lapimaal elutseb laplase koduloom põhjapõder, põhjapoolsemais metsis leidub karusid, hunte ja ilviseid. Pea kõigis metsis kogu maal elutseb põder, jännes ja rebane. Lõunapoolsemais metsis kohatakse hirvi. Lindude hulgas leidub muu hulgas mõtus, laanepüü, teder ja põldpüü, lõunapoolseis maaosis ka kurg ja ööbik. Skäärides elutsevad õige isesugused merilinnud. Samuti liigub seal meeldi hüljes.

On leitud rahva jälgi, kes umbes kümnetuhanda aasta eest on elutsenud Rootsis. Missugust tõugu nad olid, pole korda läinud kindlaks määrata. Seevastu on teada, et nüüdne elanikkond juba vähemalt viis tuhat aastat Rootsimaal on olnud kodus, seega kauem kui ükski muu Euroopa rahvas — välja arvatud rootslaste veresugulased daanlased — on asunud oma praeguses elukohas.

Tüübiline talumaja Skånes.

Rootslased kuuluvad Aaria rahvapere Germaani haru Skandinaavia gruppi. Nende arv ulatub umbes 7 miljonini, kellest pisut üle 6 miljoni asub Rootsis, kuna 780.000 elab välismaal, nendest 625.000 Ameerikas, 47.000 Norras, 36.000 Daanis, 7000 Soomes jne. Neisse arvudesse on arvatud vaid Rootsis sündinud isikud. Kui aga arvutada Rootsi päritolu järelle mitu põlve tagasi, siis muutub välismaal asuvate rootslaste arv palju suuremaks. Nõnda loetakse näit. Ameerikas 2 miljonit rootslast, Soomes 350.000 jne.

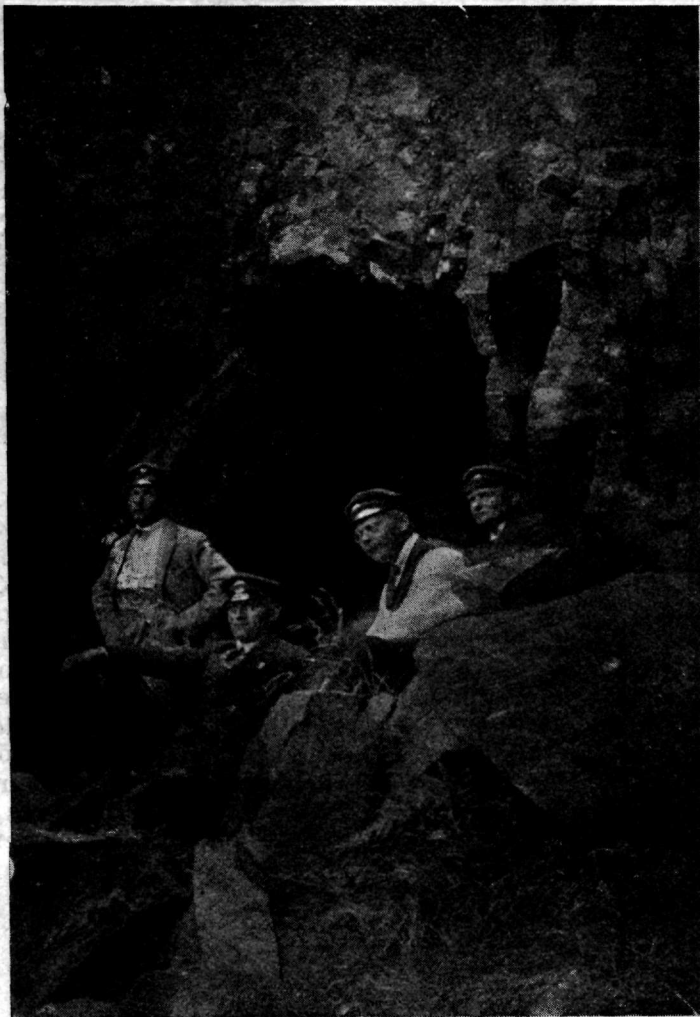
Rootsis asub ümmarguselt 30.000 isikut, kes aastasadade eest sinna sisse on rännanud ja kuuluvad Soome sugurahvaste hulka, 7000 laplast ning umbes 58.000 inimest teistest rahvustest. Seega on Rootsi üks neist maadest, kus rahvas on väga ühtlane ja pea tervena kuulub ühte rahvusse.

Eesti merisportlased telegr. am. Tauman, Riigitrükikoja dir. Käärrik, „Kaitse Kodu“ toim. Negro, „Kaubitööstuskoja Teataja“ toim. Anto „Josefiine lustkoopa“ sissekäigul Kulleni poolsaarel.

Rahvaarvu tõusu ja suhtumist üksteisesse näeme järgmises tabelis:

	Aastal 1800	Aastal 1900	Aastal 1925
Rahvaarv . . .	2.347.303	5.136.441	6.036.118
Naisi iga 1000 mehe kohta .	1.095	1.049	1.036
Linna kodanikke % kogu rahva arvust . . .	9,77	21,49	30,60

Kaugest ajast, mil Rootsi koosnes alles väikestest maaketest, mille tekkimine põhjenes looduslikkudele olukordadele ja rahvakeste suurusele ja vahekordadele, on pärit Rootsi jagunemine nõndanimetatud „maakondadesse“ („Landskap“). Nende arv on 25. Kultuuriliselt etendab see maakondadesse jagunemine veel tänapäev teatud osa. Neist tuntuimad on: Skåne, Bohuslän, Ojamaa (Gotland), Värmland, Dalarna (Dalekarlien), Jämtland, Lapimaa.

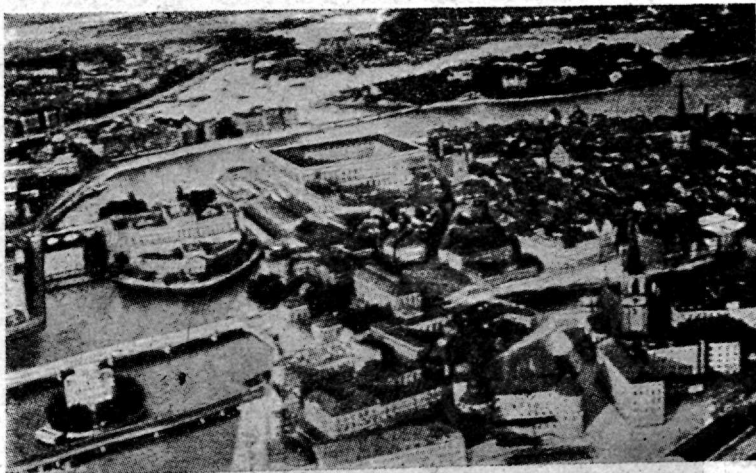

Valitsustehniliselt on aga kogu maa jaotatud teisiti, nimelt ülemasevalitsejaskond Stockholm ja 24 „lääni“; viimased on valitsusringkonnad, mille piirid üldiselt endiste „maakondade“ omadega ühte ei lähe.

Vanast ajast saadik jaotatakse Rootsit peale selle veel kolme peajakku. Neid hüü-

Tüübiline kirikus käimise paat Silja järvel.

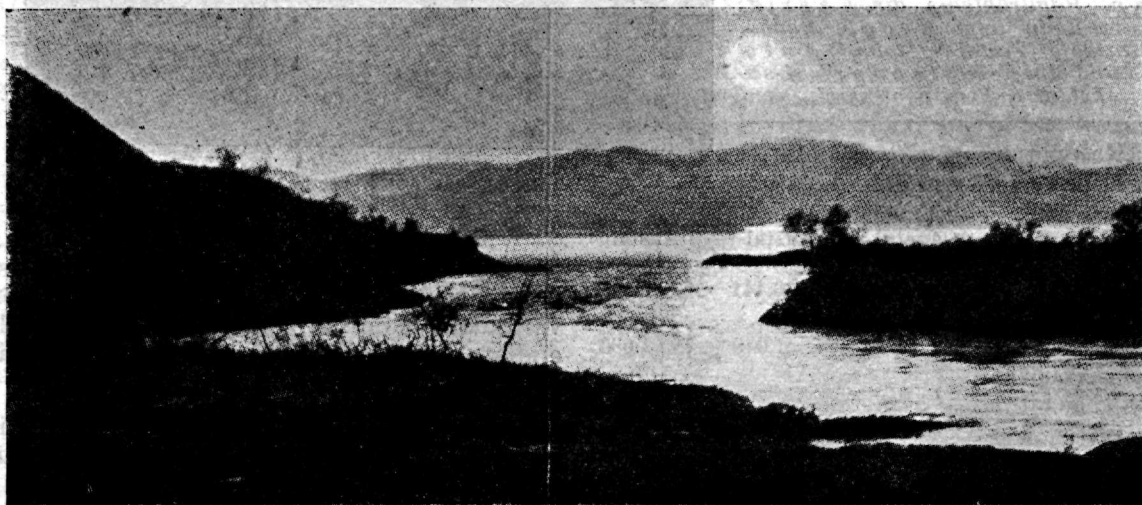
Stokholm linnulennult.

takse Svealand, keskmine osa, 86,200 ruutkm, Götaland, lõunaosa, 92.600 ruutkm, (suured järved ei ole kaasa arvatud), ja Norrland, põhjaosa, 260.500 ruutkm. Kahel esimesel nimel on ajalooline alus, Nime Norrland (Põhjamaa), millega eriti märgitakse Norrlandi põhjapoolsemaid osi, leiame tihti kirjanduses ja ajakirjanduses.

Jagamatu tervikuna on Rootsi riik umbes 1200 aastat vana ja seega vanem kui ükski teine riik praeguste Euroopa riikide hulgas. Kogu selle aja on Rootsi olnud

monarhia. Ta praegune põhiseaduslik kord on konstitutsionaalse monarhia oma.

Rootsi keel on Põhja-Germaani keeltegrupi ehk lihtsalt põhjakeelte grupi haru; sellesse gruppi kuuluvad ka Norra, Daani ja Islandi keeled. Riiklik keel, mille kõrval leidub terve hulk murrakuid, kujunes juba kuueteistkümnendal sajangul, peamiselt alludes Stokholmis ja selle ümbruskonnas kõneldava murraku mõjule. Kõneldav ja kirjakeel lähevad üksteisest mõneski suhtes lahku, kuigi kirjakeelt on püütud moderniseerida.

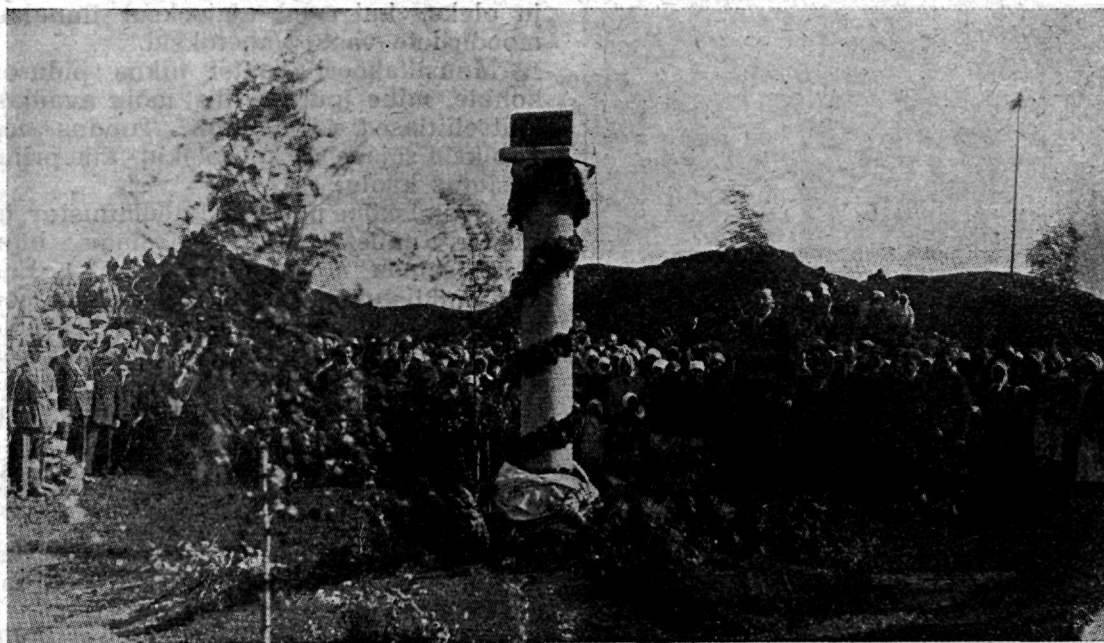
Keskõise päikese maal.

Kõiki kaitseliidu üksusi,

kellel on endu jaoks kokku seatud oma

kodukord või **distsiplinaarmäärustik**, palub **kaitseliidu peastaap** neist viibimata saata ära-kirjad kaitseliidu peastaapi.

Tallinnas asuvate siarlaste esindaja põllutööminister O. Köster avab Linnuse maalinna 1227. a. vabadusvõitlejatele asetatud mälestusmärgi. Märgi pealkiri: „Seitsmesaja aasta mälestuspäeval küünlap. 1927. Tallinnas koosviibinud saarte poegilt“.

Linnuse kangelaste mälestamine.

Muhulaste „suurpäev“.

Au 1227. aasta vabadusvõitlejatele!

„Suurpäevaks“ kujunes Muhus 5. august 1928. Sel päeval avati Linnusel — muistses eesti kantsis — mälestusmärk, mille pealkirjast selgub, et selle püstitajad on vabariigi pealinna asuvad saarte pojad, kes Linnuse linna kaitsjate-kangelaste 700 a. mälestuse päeval omavahelisel koosviibimisel kaunile mõttele tulid — jäädvustada manalasse varisenud vapraid kodumaa ja vabaduse kaitsjaid.

Ilm oli võrdlemisi ilus. Juba hommikul vara võis Muhus märgata elavamalt liikumist Linnuse suunas, kes jala, kes hobusega, palju, iseäranis palju oli jalgratta-mehi ja -naisi, aga ka autod ei puudunud, puudus vaid ainult lennuk. Rahvast kogunes rohkesti, nii et eksimata võib ütelda: umbes pool Muhumaad oli koos, s. o. mitte alla 3000 hinge.

Kena oli vaadata piduliste valgumist

Mälestusmärgi avamine Linnuse maalinnas. Kaitseliitlaste kolmekordne au-pauk. (Tagaplaanil näha sellest tekkinud suitsuvine).

Linnuse mälestusmärk pealkirjaga: „Au langenuile 1927. a.“ Vasakult paremale: Muhu Harid. S. „Tuleviku“ juh. liige dr. Luig, Tallinnas asuvate saarlaste auvanem õp. T. Kuusik ja esindaja põltu. min. O. Köster.

Linnuse varemetsesse iga 8 tähtsama tuule poolt, ja need ilusad muhu naisteriidud—kiresed ja karesed, neid oleks võinud tõesti päeva otsa söömata vaadelda. Tõesti kah-

ju oleks, kui need ajajooksul linnalaste moodiriiete vastu vahetuksid.

Muusikakoori saatel liikus pidurong kohale, mille juures erilist mõju avaldasid kaitseliitlased relvastatult. Tundus, nagu viibiksid sõjajärgel koosolekul, kus priiuse küsimus kaalus.

Avamiskõne pidas põllutööminister hra Köster, millele järgnes isamaa hümn „Mu isamaa mu õnn ja rõõm“. Enne aga lauldi umbes 50-liikmelise koori poolt magajate mälestuseks: „Isamaa ilu hoieldes“. Sel ajal lasti kaitseliidu poolt kolm kogupauku, ja vanadki mehed võpatasid, kuna teised märgi silmi kuivatama rutatasid.

Silmapiilk oli ülendav ja tõsine. — Kõnesid peeti üle poole tosina ja kõigist lehvis vastu kuum isamaaarmastus ja valmisolek vabadust kaitsta viimse vere tilgani. Kõnede vahel laulis koor mitmed ilusad päevakohased laulud.

Pidult lahkus iga vaatleja-kuulaja ülevas meeleolus, kuna Muhu eided-taadid kaugelt ilmunud külalisi pisarsilmil tänama tikkusid, et ka neid meeles peetud, et nüüd ka Muhus midagi olla, millest kaugemal kõneldakse ja mida saare külastajad vaadata võivad.

Loodame, et Linnuse ainsaks ei jää, vaid et ka teistes Eesti muinaslinnades „sammeldanud sängidele“ mälestusmärgid kerkivad „rüngastele rõõmuks, uinu-sängidele iluks, magajaile mälestuseks.“

K.

Laskesport Haapsalu sanatooriumis.

Juuliku lõpul otsustas kaitseliidu keskjuhatuse annetada vintpüssi Haapsalus asuva kindr. Laidoneri sanatooriumi invaliididele meelelahutuseks.

Vintpüssi andis invaliididele üle kaitseliidu ülem kindral J. Roska, kes sel ajal asus ka ise sanatooriumis (pildil näeme seda momenti).

Kaitseliidu keskjuhatuse annetus valmistas invaliididele suurt rõõmu. Kohe improviseeriti mullaga täidetud kaste valliks asetades lasketiir ja algasid harjutused. Laskmisest võtsid osa küll jalutud, küll käeta, küll karkudel komberdajad, kes istukili, kes kõhuli, kes seistes, igaüks ses

asendis, mida lubsid talle ta puuduvad või vigastatud ihuliikmed. Laskesporti harrastajad tegutsesid sarnase innuga, et politsei käis mitmel korral pärimas, et — mis paugutamise see siin on? Korraldati ka võistlusi, mis puuduvate ja vigastatud ihuliikmete peale vaatamata andsid häid tagajärgi.

Kaitseliidu peastaapi saabus kiri, milles invaliidid kaitseliidu keskjuhatusele avaldavad oma

südamlikku länu lahke annetuse eest, mis neid nii mõnegi tunni igavast ravitsemisest on lasknud mööda saata mõnusalt ja huvitavalt.

Kaitseliit ja erakonnad.

V. Negro.

Kõigile on olnud selge põhimõte, et kaitseliit peab olema erapooletu, väljaspool erakondi seisev koondus, tegutsedes ainuüksi ühest poliitilisest seisukohast väljamineks, s. o. riiklikust.

Kes pühendab end tema tegevusele, peab seepärast, olles kaitseliidu ülesannete teostamisel, heitma endast kõik erakondlikud mõtted ja püüdma mõelda ainult selle peale, kuidas kaitsta seaduslikku riiklikku korda, kuidas kasvatada rahvas riiklikult mõtlevaiks kodanikeks, tahtejõulisiks, sihikindlaiks meesteks ja naisteks, kes ei pörka tagasi, kui seda vajab silmapilk, ka ohverdama oma kallima vara — oma elu — üldsuse, s. o. riigi ja rahva hüveks.

Kaitseliit, seistes alati sel ülalnimetatud alusel, on aastate jooksul muutunud kindlaks ja tugevaks organisatsiooniks, kellega igaüks on sunnitud arvestama tõsiselt. Ta ridadesse alul tunginud halbade elementide ebakohaste ja sündsusta ülesastumiste puhul on ta sest teinud vastavad järeldused ja karmi käega puhastanud oma ridu, võites seega endale seltskonna ja rahva lugupidamise.

On loomulik, et seesugust tugevat ja arvurikast organisatsiooni igaüks, kes tahab lõigata loorbereid erakondlis-poliitilisel väljal, meeeldi sooviks rakendada oma kitsamate sihtide teenistusse, ja kui see talle korda ei lähe, selle üle saab paha-seks ja hakkab isegi teinekord pilduma kaikkaid ta kodaraise.

Nõnda on siis ka vahel meie poliitiliste erakondade juures olnud võimalik panna tähele, et nad küll ühel või teisel väliselt õige süütut ilmet kandval puhul on püüdnud läheneda kaitseliidule ses mõttes, et tema võimsat jõudu tõmmata oma kitsamate sihtide teenistusse.

Ent kui niisugune katse peakski mõnikord olema korda läinud, siis ainult seetõttu, et kaitseliidu juhtivamad tegelased pealinnas või koha peal sel hetkel ei teadnud aimata, mis peitub ilmsüütu näo taga. Niipea kui see aga saab vähegi ilmsiks, on nad alati mõistnud olukorda hinnata vääriliselt ja tõrjuda tagasi kõik seesugused püüded.

Kaitseliidu keskjuhatuse on läinud isegi veel kaugemale. Viimaste valimiste eel keelas ta mitmeks kuuks iasuguste rahva-koosolekute ja pidutsemiste korraldamise

kaitseliidu poolt, et võtta seega igasugune võimalus kaitseliitlastelt kaitseliitlastena kas või kogemata kalduda erakondlikule pinnale, et võtta seega ühtlasi ka võimalus erakondadelt kaitseliitu kuidagi viisi tõmmata erakondliku võitluse areenile.

Ja selles — äärmises erapooletuses — seisabki kaitseliidu tugevam jõud ja seda jõudu ei tohi meie, kaitseliitlased, lubada endalt röövida.

Seepärast jäägu püsima meis alati see seisukoht — kuni olen kaitseliitlane, kui kannan selle vormi, olen selle teenistuses, seni hoian eemale igasugusest muust poliitikast, kui vaid riiklikust, läheneagu see minule nii ilmsüütu näokatte all kui tahes.

Sootuks teine asi on, kui isik, kes seisab kaitseliitlaste nimekirjas, väljaspool kaitseliitu ja selle tegevust, nii ütelda, eraisikuna võtab osa erakondade tegevusest. See on talle alati vaba, on tema eraasi, ja sellesse segada ei ole kaitseliidul mingit põhjust.

Sellest viimasest kaitseliidu seisukohast aga ei suudeta tihti aru saada seltskonnas, rahva hulgas. Nõutakse nagu kaitseliidu nimekirjas seisvaid isikuid nende erakondlikust tegevusest eemalejäämist üldse, igal pool, ka väljaspool kaitseliidu tegevust. Ja kui mõni kaitseliidu nimestikus seisev isik milgi, kaitseliidu tegevusega ei milleski ühenduses oleval, puhul esineb erakonnategelasena, karjutakse kohe „appi — kaitseliit hakkab ajama erakondlikku poliitikat!“

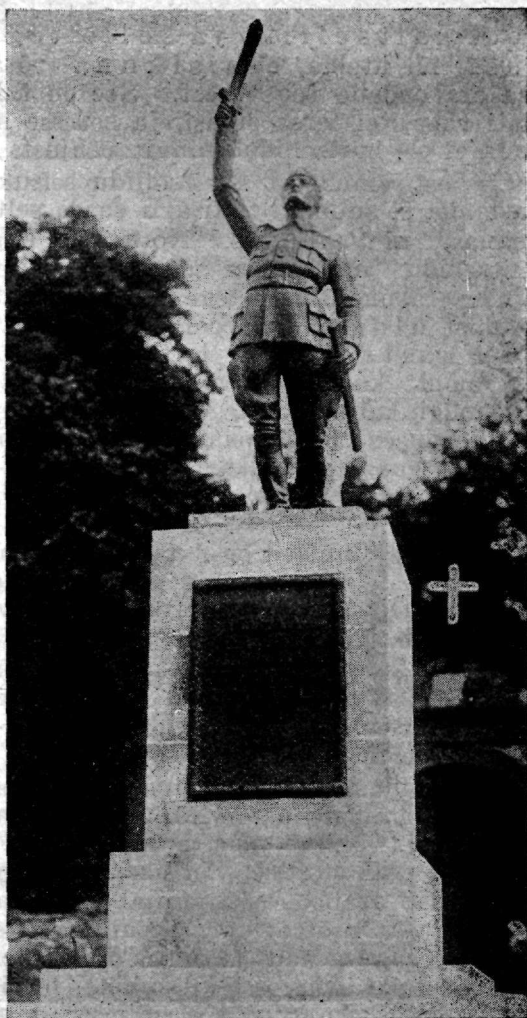
Need karjumised on asjatud, arusaaja inimese peale need ei mõju, ainult tumeda massi peale võib ju suggereerivat survet avaldada ja kaitseliidu nime halvaks teha. Kuid küll ka need kord hakkavad aru saama ja vahet tegema, millal keegi esineb kaitseliitlasena ja millal erakondlasena — mittekaitseliitlasena.

Aga viimast, kaitseliitu halvaks teha püüdvat, abinõu on tarvitanud seni vaid need isikud, kes ei taha leppida seega, et kaitseliit erakondlikus võitluses vankumalt seisab erapooletuse pinnal ja kel suu jookseb vett mõtte juures, kui hea oleks ometi seesugune suur ja tugev organisatsioon kasutada ära oma kitsamate huvide teenistuses. Ja kuna see võimatu, muu-

tuvad nad kaitseliidu vaenlasteks ja hakkavad tegema suurt kära iga kaitseliitlase käes kogemata lendu läinud püssikuuli pärast, iga kõrvakiilu pärast, mille kaitseliidu nimestikus seisev isik on annud milgi kas või hoopis väljaspool kaitseliitu seisval puhul, isegi iga vahejuhtumise pärast, mis sünnib mõnel kaitseliidu peol või koosviibimisel mitte kaitseliidus seisvate isikute vahel, mis tihti isegi eriti seks välja provotseeritakse, et anda põhjust jälle kord tublisti materdada kaitseliitu avalikkuse ees.

Aga kõik see meid ei kohuta. Meie oleme pidanud ja peame ka tulevikus oma tegevuses kinni äärmisest erapooletusest ja eilase endkiskuda erakondade poliitikasse, sest meie teame, et seni, kuni seisame selle seisukohal — eimurra meid keegi, kui aga muutume ühe poliitilise voolu kitsarinnaliseks sõjariistaks — siis variseme kokku.

Ja seda ärgu sündigu!

Kangelasi austamas.

Väarikalt hindas Alatskivi rahvas oma ümbuskonna paremaid poegi ja nende ülimaid teeneid, püstitades tänutäheks nägusa mälestussamba.

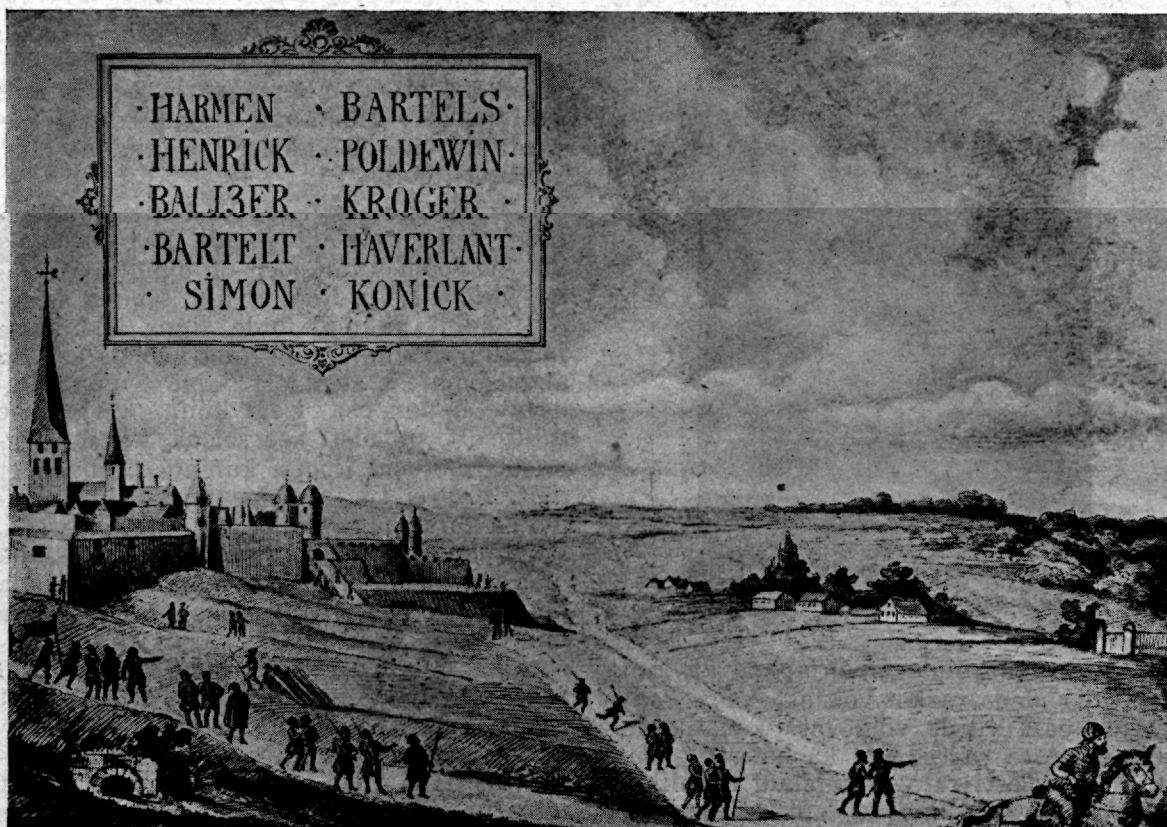
Avamine oli 26. aug.

Avamispidustustest ja rongkäigust samba asukohta võtsid osa peale suure rahvahulga kõik kohalikud organisatsioonid, kaitseliidu Alatskivi, Kavastu ja Kokora kompaniid ja vastavad naiskodukaitse jaoskonnad. Kod. Alatskivi malevkonna nimel pidas kõnet propagandapealik Paapsi ning naisjaoskondade esindajana ütles südamlikumaid sõnu prl. Sibul.

Samba avamisel lasti aupauke sõjalaevaalt Peipsil ja kaitseliidu rühmalt kohapeal. Öhtul pidu lossis ja lossiõuel.

Vabadussõjas langenute mälestussammas
Alatskivil.

Tallinn aastal 1561.

Rootsi aeg Eestis 1561–1721

Miks nimetame seda „vanaks heaks Rootsi ajaks“?

V. Neggo.

Meie riigivanem Jaan Tõnisson on oma külaskäigu puhul Rootsi saanud suurte sümpaatia- ja auvalduste osaliseks, milliste osaliseks Rootsi lehtede üteluse järele seni pole saanud veel ükski teine riigipea. Mis on selle põhjuseks? Seda selgitab osaliselt käesolev artikkel, näidates, et Rootsi rahvas on ainuke varemalt meiega tihedamalt kokku puutunud rahvas, kes meid ikka vabadustigatseva rahvana on hinnanud ja meist sellena lugu on pidanud ning seda seepärast, et ta vanematel aegadest saadik ise on olnud alati kõige demokraatlikumaks ja seesmiselt vabamaks rahvaks Euroopas.

See oli Rootsi kuningate Gustav Vasa (1523–60) ja ta vanema poja Erik XIV (1560–69) valitsemise ajal, kui, kurnatud lõpmatuist sõdadest ja vaenuavaldustest laguneva ordu, poolakate, venelaste ja daanlaste, kes kõik ahnitsesid poliitiliselt nii tähtsal paigal asuvaid Läänemeremaid, kui ka rüütelkonna ja linna-de, enam veel isegi üksikute võimumeeste vahel, Harju-Viru-Järva rüütelkonnad ja Tallinna linn pakkusid oma maid Rootsi-le, lootes seeläbi viimaks ometi pääseda vahetpidamatust sõjamõllust ja taplusest. Need läbirääkimised lõppesidki viimaks

1561. a. juuni alul seega, et ülalmainitud maa-alad langesid Rootsi riigi rüppe. — Algab Rootsi aeg Eestis, mis kestab kuni 1721. aastani, mil kogu Eesti pind langeb tol ajal vägevaks muutuva Venemaa ülemvõimu alla.

Rootsi aega Eestis nimetatakse rahvasuus „vanaks heaks Rootsi ajaks“ ning seda ka mitte ilma põhjuse-ta. Erik XIV alates ja Kaarel XII lõpetades on kõik Rootsi valitsejad püüdnud olukordi Eestimaaal parandada, üks ühel, teine teisel alal. Me ütleme püüdnud, sest mitte kõigil neist ei läinud kor-

Gustav II Adolf
Ühe maali järele 1631. aastal

da kätte saada midagi põhjanevat, kuna neil tuli pidada rasket võitlust oma seisuse huvide eest visalt võitlevate kohalikkude võimumeeste vastu. Ent ka heada hõlma on Eesti rahvas pidanud tänulikult meeles.

Et tol ajal Eestis valitsev olukord oli tõepoolest selline, mis nõudis tungivalt parandavat kätt, selgub kõige paremini Balti Saksa ajaloolase Karl Schineni sõnust, millega ta kujukalt iseloomustab toda aega. „Kõrge ja madal (seisus)“, ütleb ta, „ülemus ja alluv, isand, vasall, junkur ja kodanik, kõik on pea kaotanud igasuguse mõiste poliitilisest väärtusest: nende õigus on üldise õigus, kõigi teiste õigus on õiglusetus; nad ei aima, kuidas nad end asetavad igast seltskonnast kõrgemale ning selle vastu, igäiks on iseendale ainukeseks elamisväärses seltskonnaks, iseenda kitsa ringiga piirdub igäihele (kogu) maa vaatepiir.“

Lihtsalt võimatu oli aga eriti veel talupoja elu. „Juba oli ta orjastatud“, ütleb teine Balti Saksa ajaloolane dr. Ernst Seraphim, „ja köidetud maa külge... Täis võimetut viha vaatas... eestlane toorele isandale, kes temaga talitas nagu mõne kaubaga, ja ootas igatsusega tasumise tundi.“ Millise toorusega said hakkama toleaegsed võimukandjad, selle iseloomustuseks toome lühikese väljavõtte ühest Tallinna raadi kirjast (7. maist 1535. a.): „Tema (Johan Uexküll vom Riesenberge-Riisiperest) oli oma talupoja esiteks üles riputanud ja teda raskesti piisutanud ning siis pakku kruvinud ning

kaks ööd tugeva küllega (väljas) pakus hoidnud, nõnda et tal jalad ära külmasid; siis võttis ta ühe puuhalu ja peksis teda (talupoega) külmanud jalgade alla, seepeale ka pähe, nõnda et see inimene elust surmale jõudis.“

Mis ime siis, kui Rootsimaal valitsejad, kelle maa-aladel nii Pärnis-Rootsis kui ka Soomes talupoeg oli olnud alati vaba, kuulus nelja Rootsi riiki kandva seisuse (aadli, vaimulikkude, linna kodanluse ja talupoegade) hulka ning võttis sellena algelisematest aegadest alates oma esindajate kaudu osa isegi kuninga valimise talitusest, oli õieti see seisus, kellele peamiselt toetusid Rootsi kuningad, nõnda et näit. Kaarel IX ajaloo tuntuks „talupoja kuninga“ nime all, mis ime siis, kui tolle Euroopa kõige demokraatlikuma maa valitsejad ei söandanud kuidagi jääda külmadeks pealtvaatajateks Eesti rahva viletsusele, vaid asusid karmi käega taltutama Eestimaa aadli upsakat ja kõrki enese ülehendamist, mis lubas neile ainult iseendid tunnustada üldse inimesteks, kuna kõik teised olid lihtsalt „rämps“, millega võis teha, mida tahes ja millel oli ainult niipalju väärtust, kui see „rämps“ võis teha tööd mõisnikule.

Nii näeme siis juba kohe Erik XIV oma asevalitsejale Eestis, krahv Svante Sturele, Stockholmist läkitamas üht eeskirja teise järele, mis nõudsid põhjanevat vana olukorra lõpetamist Eestimaal.

Kõigepealt asus ta innukalt luterlase Vasana kirikuolude korraldamisele. Ta soovis asja seada nii, et ka talupojale maal kuulutataks jumalasõna. Seni ei olnud maal pea ühtki vaimulikku, kes oleks osanud vähegi Eesti keelt. Seati nõudmine üles, et jutlustajad peavad mõistma kohalikkude keelt, selle mõtte teostamiseks püüti isegi Soomest üle tuua õpetajaid. Ka õpetajate ainealine seisukord oli olnud seni seesugune, et ta vaevalt võimaldas elamise, veel vähem meelitas kedagi korraldada inimest asumise sellena tööle. Seepärast tehti korraldus, et mõisad, kes seni osa ei võtnud vaimulikkudele tasu maksimisest, mis lasus ainult talupoegade õlgadel, tulevikus peavad maksma vaimulikule ühe tunni vilja iga mõisa kohta ja talupojad ühe pangetäie iga seemendatud kaalu kohta. Eestimaa kiriku etteotsa määrati üks ülemvaimulik (superintendent), kuid ei esimesel neist, Johan v. Geldernil, ega ka ta järeltulijail ei läinud rahutute aegade tõttu korda teostada täiel määral kuninga põhjendatud soovi.

Ka õigusmõistmise alal tahtis Erik ette võtta põhjanevaid muudatusi. Juba aadli eesõiguste kinnitamisel jättis ta endale õiguse rüütelkonna nõunikude poolt tehtavaid otsusi oma asevalitseja kaudu revideerimisele võtta, mis juba 1561. aastal andis põhjust hõõrumiseks Eestimaa aadli ja kuninga vahel. Nähtavasti oli kuningal ka soov Eestis panna maksma Rootsi õiguse, vähemalt kõigi nende protsesside jaoks, mis puutusid kroonusse, aadlisse ja sõjakohtumõistmise õigusse oma talupoegade suhtes. Ta nõudis seepärast tungivalt Eestimaa õiguste ja eesõiguste saatmist Stokholmi algtekstis ja oli äärmiselt vihane, kui aadel talle läkitas vaid koopiaid ja algdokumendid jättis enda kätte, sest ta ei usaldanud neid koopiaid. Ent selle tagajärjel jäi nii vajaline seaduste revideerimine teostamata.

Ent miski ei ajanud seevõrra rüütelkondi vastamisi kuningaga, kui selle püüe luua talupojaseisusele inimväärse elamisvõimaluse. Rootsis, kus, nagu juba mainitud, kõige vanemaist ajast peale asus vaba, iseoma maapinnal töötav talupoeg, pidi Eestimaa pärisori, kelle elu, perekond ja vara olenes vaid ta isanda meelevaldast, kes oli ta „orjastaja ja kohutunik ühes isikus“, esile kutsuma äärmise põlastuse. Seepärast püüdis siis ka Erik kõigest jõust Eesti talupoja olukorda võimalikult pehmenada, kuid siin astus talle kohalik aadel, kes selles nägi oma majandusliku seisukorra nõrgestamist, vihaseks vastu. Kui kuningale sai teatavaks, „et sinne maa aadel oma talupoegi viitse peksab ja vihtleb (stäupe und quäste) nõnda, nagu ta seda teeb“, tegi ta sellele kohe teatavaks, et ta nõus ei ole seda sallima. Aadel protesteeris selle seisukoha vastu, väites, et samuti kui igalpool maailmas olevat ka Eesti rahva hulgas kangekaelseid ja pahu, kellest aastast vähemalt mõnisada peaksid kaotama oma elu. Nõnda olevat see siis vaid suur arm nende vastu, kui neid ellu jäetakse ja lepatakse vaid nende ihu vihtlemisega. Kui vihtlemisest peaks loobutama, kaoks kiiresti igasugune kord. Et vähegi astuda vastu sellele „nülgimisele“, käskis kuningas Erik juba 1562. aastal sisse seada maamaksuraamatud, milles täpselt pidid olema ära tähendatud kõik seaduslikud maksud ja kohustused. Ent kuigi asevalitsejad, eriti Hinrik Classon Horn õige energiliselt tegutsevad talupoegade „nülgimise“ vastu, ei suuda nad siiski hävitada seda sügavasti juurdunud pahet.

Kaarel XII.

D. Krafft'i maali järel 1700. aastast.

Samuti kui Erik XIV, püüdsid ka ta vennad kuningas Johan II (1569—92), kes muu Eestimaaga liitis ka Läänemaa (1582), ja n. n. „talupoegadekuningas“ Kaarel IX (1599—1611), kes Rootsi ülemvõimu laiendab üle kogu Eesti pinna mandril (1601) ja saartel (1610), kõigi abinõudega luua maal korda ja talupoegadele elamisvõimalust. Kuid ka nende püüdmised ei viinud sihile, kuna aadel karvaväärtki ei tahtnud taganeda oma eesõigus- tatud seisukohast ja nimetades kavatsatud reforme eluvõõrasteks, aadlile kui ka talupoegadele ühtviisi vastuvõtmatuiks, tõrkus vastu nende elluviimisele. Rootsi kuningate võim oli aga tol ajal alles liig nõrk, et tõrkujaid sundida vastuvaidlemata taitma nende nõudmisi. Selle põhjuseks olid jällegi peamiselt rasked sõjad daanlaste, poolakate ja venelastega, mis Rootsil, eriti kuningas Kaarel IX ajal, tulid pidada.

Ent kui Rootsi troonile asub Kaarel IX poeg, seitsmeteistkümnenda-aastane kangelane Gustav II Adolf (1611—32), kes ühendas Rootsi valitsemise alla kogu Soomelahe ümbruskonna Eesti, Ingeri, Karjala ja Soome (1617), on juba Rootsi võim kujunenud seevõrra tugevaks, et ettevõetud reformidel on juba olulisemad tagajärjed.

Gustav Adolf, kes Eestimaad, mille pärast ta esiisad olid võidelnud, armastama oli hakanud, hoolitses temale omase

kiiruse ja energiaga selle eest, et see maa jõuaks õitsvale järjele. Ta oli kogu maa ümberkorraldaja, kes, kui vaja, raudse karmusega pani aluse sellele ehitusele, mille kindlus kestis aastakümneid, isegi -sadu. Ka seal, kus ta ise, kes juba 1632. aasta novembris pidi jätma oma noore elu, ei suutnud külge panna kätt, andis ta suuna, mida mööda pidid käima ta järeltulijad ning mida mööda nad ka tõepoolest käisid. Olles täies teadmises oma ülesande tähtsusest ja suurusest, oli ta veendunud, et ta elu sisuks peab olema oma alamate heakäekäigu edendamine, ning olles vaimustatud Hollandi riigimehe Hugo (Grooti) de Grooti (1583—1645), kes

mata näiliselt imetlemisväärsele kiirusele, millega läbi viidi organisatoorsed põhitööd, ei kannud siiski ükski neist ülepea kaela tegutsemise pitsatit. Suurejooneliselt kavatsatud, viidi nad viimteni lõpule peensusteni tungiva hoolsusega.“

Kõigepealt võeti käsile kohtukorraldus, kus tähtsamaks momendiks Eesti rahvale osutus asjaolu, et mõisahärralik õigusemõistmine talupoegade üle kitsendati „kristliku mõõdukusega“ teostatava majakorra üle valvamiseni, kuna kõigis muus tsiviil- ja kriminaalasjus nüüdsest peale esimeses kohtuastmes pidi otsustama maakohus, ainult tsiviilasjus 50 taalri ni oli ta ühtlasi ka lõpunistantsiks. Krimi-

Kohtupäev ühel Eestimaa mõisahoovil aastal 1634.

oma tähelepanuäratavas teoses „De jure belli et pacis“ pani aluse rahvaste õigusele, õpetusist, mille järele riiklik õiglus igalpool peab seisma esiplaanil, ei hoolinud ta palju Eestimaa rüütelkonna paberlikkudest eesõigustest ja koltunud pergamentidest, kui ta leidis, et uus aeg nõuab uusi sisseseadeid või, et nüüdne põlv noid eesõigusi on lasknud kivistuda ja seega pole enam nende vääriline.

Pole siis ka ime, et veel aastal 1879 üks Eestimaa olude tundja võis kinnitada, et — kui hakkaksime oma maa sisemist organismi ajalooliselt juurdlema, siis leiaaksime igalpool jäänuseid noist (Gustav Adolphi) ajast: „On tõepoolest raske leida mõnd laiemat ala meie administratiivses ja kohtulikus valitsemisaparaadis, ... meie ühenduste organisatsioonid, meie põllumajanduslikkudes olukordades, meie kiriku ja kooli organisatsioonid, kus sellist ei leiduks, jah, isegi valitsuse organiõiguslik alus juurdub tolles ajas. Vaata-

naalasjus võis maakohus ainult hoovi (-riigi) -kohtu nõusolekul asja uurimisel tarvitada piinamist, mille peale ta siis oma otsuse tegi. Kuid see ei astunud nüüd veel seaduslikku jõusse, vaid esitati ettepanekuna hoovikohtule, kes selle tagasi lükkas või kinnitas, mille järele otsuse täidesaatmine usaldati kubernerile või maavalitseja hooleks. Tsiviilasjus üle 50 taalri oli teiseks kohtuastmeks Tartu lossikohus. Tema otsused astusid kohe seaduslikku jõusse, kui vaieldava kohtuasja väärtus ei tõusnud üle 100 taalri. Suuremais asjus võis apelleerida 8 päeva jooksul hoovikohtusse.

Kui tähtis Eesti talupojale oli kohtukorralduse reorganiseerimine, selgub juba üksi sellest asjaolust, et kohtunikudena tollest ajast peale tegutses aadlimeeste kõrval ka sama arv õigusteadlasi, kelle määramisel kohalikul aadlil polnud sõnakestki kaasa kõnelda, vaid see oleneb suurel määral kuningast endast ja peale selle

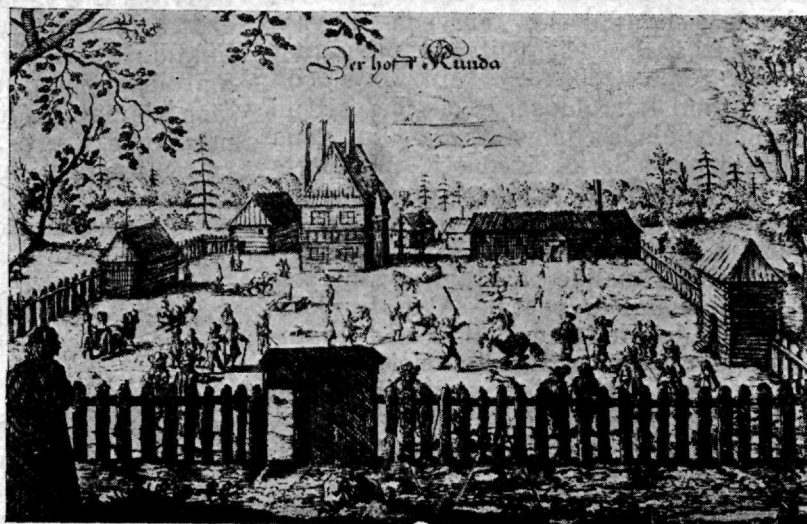
peamiselt Stokholmis asuvast hoovikohust. Ka Tartusse asutati pärast hoovikohust, kuid ka selle liikmete määramine oles ainuüksi kuningast, kindralkubernerist ja Stokholmis asuvast hoovikohtust. Mis ime siis, et kohtunikudeks valiti peamiselt erapooletud ja asjatundjad rootslased, kes tihtigi mõistsid õiguse talupojale ta kurnaja — Eestimaa mõisniku — kahjuks.

Oli loomulik, et rüütelkond kuidagi ei tahtnud leppida nende uute korraldustega, kuid tahes või tahtmata tuli tal nendega leppida.

Sama südilt kui Rootsi kuningad võitlesid uute kohtukorralduste eest, püüdsid nad ka parandada eestlaste olukorda maal.

Adolf näib, nagu avaldab üks toleaja põhjalik tundja, olevat kavatsenud alustada oma lahusseisvate rahvaste ühtesulatamist kui ta „talupoegi sügavast alandusest püüdis tõsta vaba seisuse kõrgusele ning, nagu nad Rootsis kuulusid riigiseisuste hulka, siin maaseisuste ritta. Kui juba seisused olid seesiselt organiseeritud ja tugevnenud, siis võis astuda viimase sammu, neid grupeerida ja ühendada kogu maa poliitiliseks esinduseks.“ Tol ajal olid Eestimaa elanikud teel muutumas ühtlaseks Eestimaa rahvaks ning võib olla, et ainult Lützeni õnnetu kuul oli see, mis hävitas selle kaugeleulatuva tähtsusega arenemisvõimaluse.

Port Kunda mõis Eesti-
maal aastal 1634.

Juba Kaarel IX oli aastal 1601 aadlile teinud ettepaneku vabastada talupoegi neid rõhuvast ikkest, neid lubada koolidesse astuda ja hakata linnades käsitöolisteks, kuid see ettepanek lükati pikema jututa aadli poolt tagasi.

Kaarel IX vägev poeg oli liig praktiline poliitikamees selleks, et enam nõuda, kui ta kätte suutis saada. Talupoegade vabastamine ja vaba talupojaseisuse loomine, nagu see oli Rootsis, asus tal vähemalt sama lähedal südamele kui ta isale, kuid ta teadis, et suurele sihile võib pääseda vaid samm-sammult. Ülalmainitud talupoegade vabastamine mõisahärra õigusmõistmisest ja neile õiguse andmine hoovikohtusse kaebamiseks oli kahtlemata sama õiglane ja tähtis Eesti rahvale, kui juba 1630. aasta märtsis kuninga käsul ettevõetud mõisahärradelt oma talupoegadele kätte antud maade hindamine, millega pandi alus sihikindlale teadlikule maa-reformile. Ent veel rohkem — Gustav

Sest ka kiriku- ja kooliolude korraldamise pidas Gustav Adolf oma ülesandeks. Kaugel kodumaalt, Nürnbergi sõjalaagris kirjutab ta 30. juulil 1632. aastal, lühikest aega enne ta saatuslikku surma, alla mälestusväärsele dokumendile, millega ta ellu kutsus Academia Gustaviana Tartus. Juba varem oli ta asutanud Tartu ja Tallinna (praeg. linna poegl. humanitaargümnaasium Kloostri tänaval) gümnaasiumid, et maa elanikele õpetada „voorusi ja viisakat olekut“.

Väga haletsemisväärt seisukorras oli tol ajal kiriklik elu Eestis. Rumalad, moraalselt halva kuulsusega jutlustajad, lagunenud kirikud ja õpetajatemajad, mille korrashoiuks midagi ei tehtud, demoraliseeritud aadel ja kodanikkond. Tähtsamateks korraldusteks sel alal olid, et uuesti sisse seati kümmise maksmine kirikute, koolide ja haigemajade kasuks, vaimulikudele pidi antama nende ülalpidamiseks vähemalt üks adramaa põllumaad, samuti

ka metsa ja heinamaad. Kirikute juure pidi asutatama kirikunõukogud, talupoegadele pidi aadel võimaldama kirikuskäimist pühapäevadel ja pühadel, keegi ei tohtinud nüüdsest peale hakata õpetajaks, kes polnud õppinud usuteadust ja ei valitsenud Eesti keelt.

Aga ka Gustav Adolphi reformidele seis Eestimaa aadel käte ja jalgadega vastu. Nii näit. vastas ta nõudele, et talupoegi ei tohi pühapäeval koormata tööga, et nad peab vabastatama maa külge needitud olekust, pärisorjus olevat eestlaste „kurja äraandlikkuse ja loomuse“ järelduseks, „milles algusest peale asusid nende esiisad ja nad ise praegugi.“ Ka Rootsi kõrgem sugu, kellel nüüd on maid Eestis, olevat jõudnud veendumusele, „et seda rahvast milgi teisel teel ei või valitseda, mispärast nad ka oma (mõisate) valitsejatele on maha jätnud korralduse, et need teisiti ei tohi neid pidada ja valitseda kui vana kombe järele.“ Sama ägedasti protesteerisid rüütelkonnad kümnise uuesti sisseseadmise vastu, mille juba uus testament olevat ära lõpetanud, kui ka kohtureformide, ülikooli ja koolide asutamise ning tollide pealepanemise vastu. Alatiste kaebuste ja hädaldamistega käisid nad kuninga juures nurumas ja talle seletamas. et nad ka oma (mõisade) valitsejatele on kellel midagi ei ole, peale nende õiguste, ning isegi need tahetakse neilt nüüd röövida.

Kuid Gustav Adolf ei lasknud endale auku pähe rääkida ja nii mõnigi kord pidid nad ta suust enda kohta kuulma õige kibeda otsusi ja ütelsi, nagu:

„Teie toetute oma eesõigustele; kui tahate, siis elage oma eesõigustest ja õigige nad nahka. Mina tahan, nii tõesti kui Jumal mind aidaku, oma käe ära võtta teilt sel juhtumisel, kui teie ei taha sisse seada väikest tolli . . . Mina tahan leivakorvi riputada nii kõrgele, et teie teda kätte ei saa.“

„Dhk jälle:

„Teie kaebate raskuste üle. Nõnda peab see sündima: kui õiget isa ei taheta kuulda, siis peab kuulama võõrasisa. — — Tõeliku Jumala nimel! Kui mitte kuulda poleks olnud, et teie olevat ausad inimesed ja teeninud sõjaväes, ma tahaksin teid lasta näha midagi muud; ma tahaksin teilt võtta mitte vara, vaid kaelad!“

Maydelli aruandest rüütelkonnale leia me jällegi järgmisi kuninga sõnu Eestimaa aadli kohta: „Tema Majesteet pidas sellise terava ja ägeda kõne, heitis meile

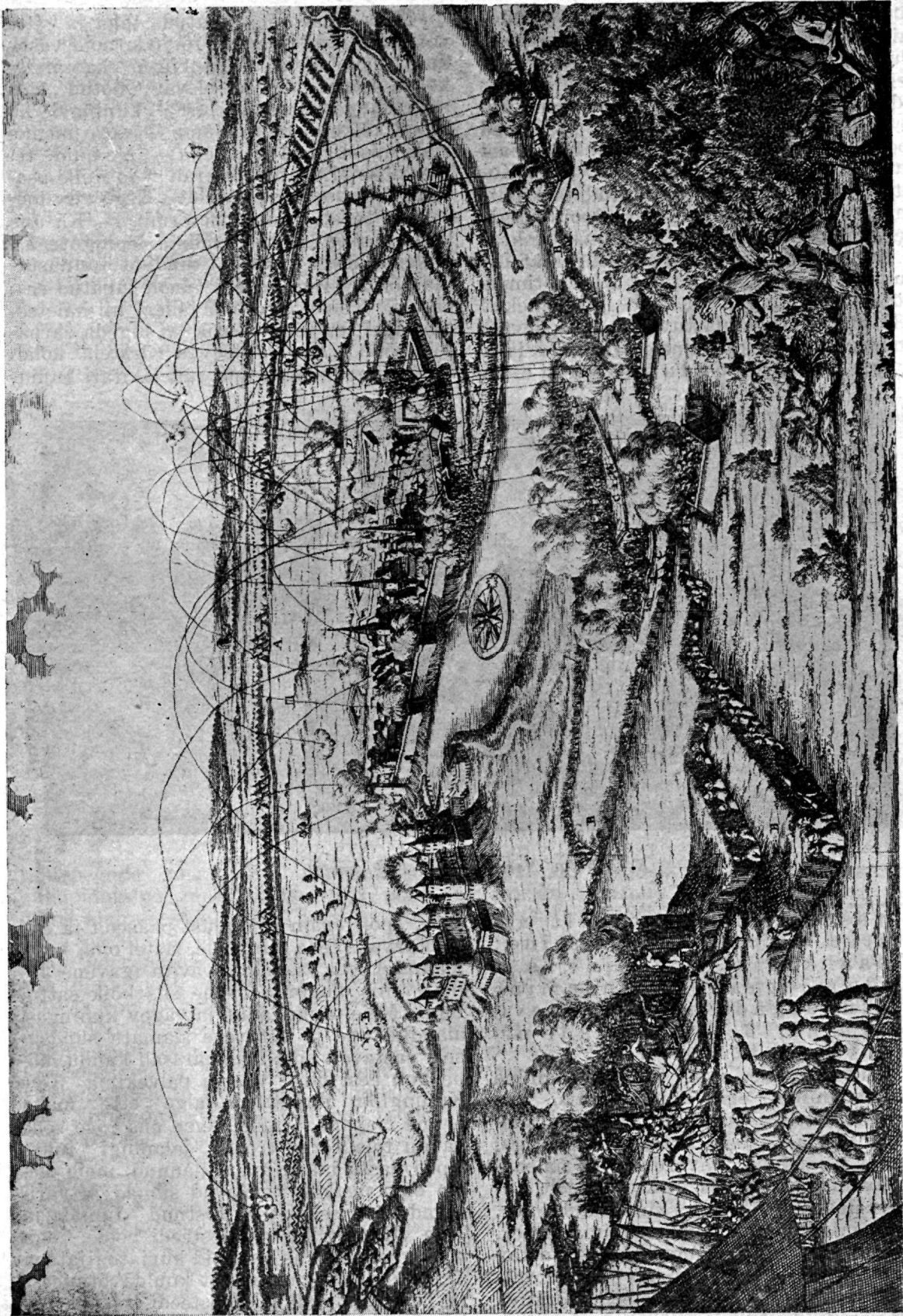
ka ette selliseid meie kaasmaalaste tegusid, roppu elu ja ebavoorust, et ükski koer (nagu öeldakse) ei tahtvat meilt vastu võtta tükki leiba, . . . (meie hulgas olevat) selliseid jämedaid, lollakaid ja mõistmatuid inimesi, nagu neid raske leida päikesel all.“

Ka kuninga esindajad Eestimaal on tihti sunnitud tarvitama kibedaid sõnu kohaliku aadli suhtes. Nõnda kuuleme kord piiskop Rudbecki Eestimaa kirikute kuninglikku visitaatorit, väga silmapaistvat tolle aja tegelast, lausuvat: „ . . . ei peaks landraadid ja rüütelkond oma nooruses midagi olema õppinud, siis peaksid nad seda veel tegema vanaduses, selleks ei olevat nad veel liig vanad; nad otsivat selles oma erilist suursugusust, et ei arvesta kuninglikkude komissaridega, nad olevat mõistmatud inimesed, näitavat end türannidena oma alamate vastu, nad hoolitsevat paremini oma koerte kui talupoegade eest, ei tahtvat midagi anda Jumala auks, võtvat 9 osa ja jätvat oma talupoegadele kümnenda ning ei võivat seepärast saavutada mingit edu.“

Vähema tähtsusega Eesti rahvale on Gustav Adolphi tütre kuninganna Kristiine (1632—54), kes kuueaastaselt astus Rootsi troonile ning kelle asemel valitses riiki ta kuulus kantsler ja riigimees Axel Oxenstjerna, ja pärast Kristiine loobumist troonist ta tädipoja kuningas Kaarel X (1654—60) valitsemisajad, kuigi ka nemad püüdsid mõndki parandust tuua Eestimaa oludesse, ei saavutanud nad siiski suuremaid tagajärgi. Kaarel X lühike valitsemisaeg oli pealegi pühendatud vahetpidamatule sõjale poolakate, daanlaste ja venelastega, mis ei annud talle mahti pühendada oma tähelepanu sisemise elu arendamisele.

Kaarel X parandas oma riigi oma alaealisele pojale Kaarel XI (1660—97), kelle eest valitsemisele asus ta ema Hedvig Eleonore (1660—72). Täisealiseks saades võttis kuningas Kaarel XI 1672. aastal valitsemisohjad enda kätte ning hakkas raudse energiaga parandama neid haavu, mis alatised sõjad olid löönud Rootsi riigile. Ta esimeseks ülesandeks oli suurejoonelise maareformi teostamine, mille ta, toetudes kolmele alamale seisusele — kodanikkonnale, talupoegadele ja vaimulikule seisusele, kõrgema aadli vastuseismisel, kindla käega Rootsi riigipäeval läbi viis ning mille järele kõik endised riigimaad, mis aegade kestes sattusid aadli kätte, uuesti riigi kätte tagasi langesid.

Narva vallutamine 10. augustil 1704.

Kuna kõrgem aadel Rootsis ja Soomes kuigi nurisedes, siiski võrdlemisi kergesti allus sellele riigipäeva otsusele, leidus seal isegi selliseid mehi kõrgemast aadlist, kes seda kuninga sammu täiesti pooldasid, kuna nad selles nägid ainukest pääseteed Rootsi riigi püsimisele, pääsis Eestimaa lahti ägedaim torm selle otsuse vastu. Koputati jällegi varem kinnitatud ja kinnitamata eesõigustele ja eitati Rootsi riigipäeva otsuse maksuvust Eestimaa kohta.

Kuid mitte ainult mõisate tagastamise nõudega ei esinenud Kaarel XI Eestimaa rüütelkonnale. Ei, ta kolm ettepanekut 1681. aastal kokkuastuvale maapäevale läksid veel palju kaugemale: 1. Kõikide piiskoppide, ordumeistrite ja

Mida kõike ei katsutud teha ja ette võtta, et endast eemale tõrjuda noid vastikuid nõudmisi. Pärisorjuse kaotamise kohta seletati, et see olevat seotud „äärmise ohuga inimeste elule“, kuningale läkitati kõike memorandum — „pro memoria“, mis algasid sõnadega: „Ne quid temere! — Mitte nii jõhkral!“ ja mille peaarõhk oli suunitud lausele: „Ergo rex modernus tenetur jure pactorum. — Ka uus kuningas on seotud endiste lepingutega,“ millega taheti kuningat sundida tunnustama kõiki varem kellegi poolt lubatud eesõigusi. Teine kord oldi jällegi nii haletsemisväärt, et päris vastik on lugeda sarnaseid sõnu: „Kui valitsevail vürstel,“ kõlab üks selline haletsemine, mis läkitati kunin-

Kreenholm Narva kosega 1639. aastal.

võõraste kuningate poolt annetatud mõisate tagastamine; 2. maa katastreerimine, s. t. maade mõõtmine ja hindamine ja talupoegade maksude revideerimine; 3. talupoegade pärisorjuse kaotamine.

Nüüd läks alles vast lahti kaebamine ja hädaldamine, eriti Lõuna-Eestis, kus kuningas võttis asja käsile karmima käega kui Põhja-Eestis. Hakati vastu igal viisil ja võimalusel, ähvarduste ja haledate kaebamistega, nõnda, et kindral-leitnant Krohr Hastfer Rootsi kindralkuberner, kes oli julge sõdur, tubli administraator, selge pilguga mees ja oma kuninga ustav abiline, mitmel puhul pidi tarvitusele võtma äärmiselt karme abinõusid tõrkuva aadli vastu.

„pole enam võimalust pääseda ja end kuuldavaks teha Jumalale, lastel oma isale, amatel oma isandale, avita igavene Jumal, mis olukorda oleme siis kõik sattunud. Meie oleme, suur ja vägev kuningas, alandlikkude ja ustavate alamate sündsusele vastavalt oma maamarssali kaudu mõne kuu eest ühe viletsa palvekirja Teie Kuningliku Majesteedi jalge ette maha panna lasknud, meie oleme end ise selle kaudu teie kõrge trooni jalapingi juure lapiti vastu maad maha pannud, meie oleme oma pisaraid voolavad silmad ja värisevad käed selles üles tõstnud Jumala ja Teie Kuningliku Majesteedi poole, aga meie raske saatus on meid kurjategijatena ära tõuganud igasugusest kuuldavõtmisest ja Teie Kuningliku Majesteedi isasüda poole oma nutvaid lapsi hinnanud olema ühegi

vastuse, jah, isegi kõige viletsama väärt ja vääriliseks. Ei mingi muu, kui truudusetus ja sõnakuulmatus ei või hävitada ühe isanda armu oma läänimehe vastu, kumbagi mõlemist ei saa meist kõnelda kurjad keeled, veel vähem meie suhtes tõestada.“

„Äärmiselt reutu!“ oli siis ka kuninga vastus sellele haletsemisele ja rahulikult läks ta oma teed edasi kõigi ähvarduste, upsakuste ja haletsemiste kiuste.

Et õieti mõista nende Kaarel XI poolt teostatud reformide suurt tähtsust Eesti rahvale, tuletame meele, missuguses seisukorras oli tol ajal Eesti talupoeg võrreldes mõisnikuga. Mõisamaa oli vaba igasugustest maksudest, kuna kõik maksud lasusid

tastreerimise tagajärjel õiglase hindamise põhjal temale pandi, samuti ei olnud riigimaal asuv talupoeg enam pärisori;

2. Õiglase maa hindamine ja selle põhjal maksustamine päästis talupoja mõisniku meelevaldast olenevatest liigmaksudest;

3. talupoeg vabanes pärisorjusest.

Ent Kaarel XI ei leppinud mitte ainult nende reformidega, vaid ta nõudis samuti, kui ta eelkäijad, et jutlustajad peavad mõistma Eesti keelt, et talupoegadele peab antama võimalus kirikus käimiseks, et teed tulevad korras hoida jne.

Ning kui mõisnikud pöörasid tema poole kaebusega Tartu ülikooli professorite ja konsistooriumi peale, et „teisest rahvusest“ isikud hakkavad maal jutlustama,

Tallinn aastal 1625.

Oleariuse reisikirjeldusest.

talupoegade maal. Ka nõndanimetatud „ülalpidamine“, mis koosnes vilja, põhu ja heina andmisest sõjaväele ja ametkonnale, mida harilikult lunastati rahaga, muutus peagi korrapäraseks koormatuseks ja lasus talude peal, samuti ka posti ülalpidamiseks võetav maks — $\frac{1}{2}$ taalrit adramaa pealt, kui ka sillaraha. Peale nende nõndanimetatud kuninglike maksude lasus talupojaskonnal $\frac{1}{2}$ taalrit adramaa pealt rüütelkonnale maavalitsuse ülalpidamiseks jne. Nimetatuna on veel see hulk tööpäevi, mis talupoeg ühes hobusega aasta jooksul pidi tegema mõisniku põllul ning muud mõisniku poolt oma meelevaldalla järele peale pandavad kohustused.

Uued reformid aga võimaldasid talle:

1. Tagastamise läbi sattuda aadlimehe võimu alt riigi võimu alla. Riik aga laskis oma talupoegade õlgadele veeretada vaid need maksud, mis pkt. 2. nimetatud ka-

seal, kus võimalik „Saksa jumalateenistuse ära on muutnud ja jutlust peavad vaid ebasaksa (undeutsch) keeles isikud, „kes ei valitse meie maakeelt (Landessprache). Nõnda et meil nüüdsest peale nõnda kasvavate ja mitmekesiste hädade juures, mõlemil, siin maa peal ja seal igavikus, meie isamaa meile peab muutuma pea jälgi. . .“ ning ka muul kombel ikka jälle ta vastu üles astusid, ajas kindralkuberner, krahv Hastfer, mõisnikkude „maapäeva“ septembris 1693. a. laiali ja 20. detsembril 1694. a. laskis kuningas välja kuulutada korralduse, et 1) landraatide amet, mida varem sugugi pole olemas olnud ja mille praegused pidajad oma võimu kurjasti on tarvitanud, tunnistatakse lõpetatuks, et 2) maapäevi tulevikus pidada võib ainult kuninga käsul, ning ainult need aadlimed tohivad sellest osa võtta, kes on oma mõisate omanikud (tagastamisel selgus

nimelt, et suurem osa mõisnikest ei suutnud esitada tõestusi, et nad on nende seasduslikud omanikud, mille tagajärjel pärast mõisate tagastamist jäi nende kätte vaid $\frac{1}{6}$ endisest arvust) ja et 3) maapäeval tulevikus juhib koosolekuid kindralkuberner, kes määrab ka rüütelkonna esimehe ja kitsama nõukogu.

Rüütelkonna võim Eestimaal oli murdud, talupoeg võis hingata kergemalt ja rohkem oma tööjõust pühendada oma elu korraldamisele ja arendamisele.

Ka Kaarel XI poeg, viimane Rootsi kuningas, viieteistkümnendaastasena valitsema asuv „Rootsi raudpea“ Kaarel XII (1697—1718), kellele allus veel kogu Eestimaa, ei unustanud oma lõpmatute sõdade, hiilgavate võitude ja raskete kaotuste peale vaatamata Eesti rahvast, kelle poegadest suur hulk võitles vaprasti ta ülemjuhatusel all ja varises selle mehe kuulsuse eest musta maamulda küll Narva all, küll Poolas, sügaval Venemaa südames ja Lääne-Euroopa väljadel, määrates 1707. aasta septembris vastavad summad esimese Eesti piibli trükkimiseks, millest uus testament ilmus aastal 1715 ja kogu piibel alles 1739. aastal.

Rootsi valitsejad, Kaarel XII noorem õde, kuninganna Uirike Eleonore (1719—20), ja selle mees kuningas Fred-

rik (1720—51) ei suutnud enam avaldada mingit mõju Eesti rahva saatusele, sest maa oli siis juba faktiliselt võõraste kätes ning langes aastal 1721 lõplikult Vene riigi rüppe, jäädes sinna ligi kakssada aastat 24. veebruarini 1918. aastal, mil Eesti rahvas äärmise jõupingutusega maha raputas endalt hoopis võõra ikke ja iseseisva riigina astus teiste rahvaste perre. Õiguslik olukord, mis Eesti rahval oli loodud Rootsi valitsejate tahtmisel ja nõudmisel, hävitati uuesti Balti aadli poolt Vene valitsejate kaasabil — nüüd on ta aga uuesti ja palju täiuslikumalt kätte võidetud ning seegikord Rootsi rahva ja juhtide moraalsel ja tegelikul toetusel.

Kõige ülaltoodu pärast on Eesti rahvas alati Rootsi valitsemisaega nimetanud „vanaks heaks Rootsi ajaks“ ning tal on olnud põhjust selleks. Seepärast ja ka viimaste aastate sündmusi meele tuletades on meil, Eesti rahval, südamest heameel, et meie riigijuht on võinud meie ülemere-naabri rahvale ja ta riigijuhtidele avaldada oma rahva südamlikkust sümpaatiat ja suurimat lugupidamist.

Ühendagu meid Läänemeri, kelle lapsed me oleme põlistest aegadest saadik, ühisteks Läänemere pere liigeteks ja eestvõitlejateks rahvaste õiglusele ja vabale kultuurilisele arenemisele.

Võru maleva ja Latvia Valga laskevõistlustel 1. IX. 28.

Võru maleva kaitseleitlane Al-der Sibul, tuli esimesele kohale 165 silmaga Võru maleva ja Läti Valga kaitseleitpolgu vahelisel laskevõistlustel 1. IX. 28.

Saabusime Valka reedel, 31. aug., et seal üle piiri Lätti minnes võistelda laskmises lätlastega.

Meile on piirile vastu tulnud Läti kaitseleitpolgu ülema abi ja teised orkestriga.

Peale lühikesi tervitussõnu sammume kättenäidatud korteritesse, kust peale kohendamise ja kehakinnituse läheme jälle tagasi Eestisse, et seal viimast korda enne võistlusi proovida laskmist. Ka lätlased teevad omapool viimast katset, arvatavasti, et grupi lõplikku koosseisu kindlaks määrata.

Ilm on aga vihmane ja tuju pole kuigi hea, sest lasta vihmaga on räbal. Lätlastel näis tõi taga olevat, sest laskurite valikut toimetati suure kaalumiselega.

Meil aga oli kindel, et anda võitu ei või, seepärast iga laskur sihtis hoolega, teritas silma ja hoidis tasakaalu, ja juba esimesel päeval ütles meie „Esä“: „Poisid, pingutage ja meie võidame!“

Paremad sarjad saime sel päeval: 46 s., 43, 42, 41 ja piirdusimegi igäüks ühe sarjaga.

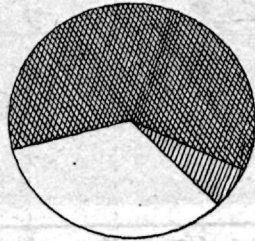
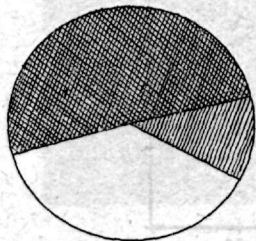
Õhtul söime muidugi kõik seltsis ja ruttasime õigel ajal magama.

Järgmisel päeval juba on tunda õhus võistluse elektrit. Üks lätlane kirub, et tema püssil kirp paigalt löödud, teine nähtavasti on ärritatud. Meilgi on hommikul eriti hoolas püsside järele vaatus käimas.

Juba ootab auto, ning aeg seepärast minna. Kõigil on tõsisel näol, süda nagu külm, sest lätlastel võtavad asja tõsiselt ning eilsetes proovides olid nad hoopis paremad kui läinud aastal.

1927. a.

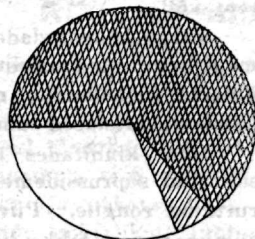
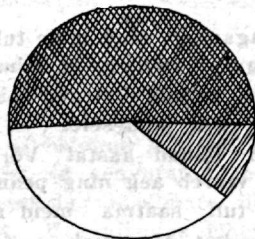
1928. a.

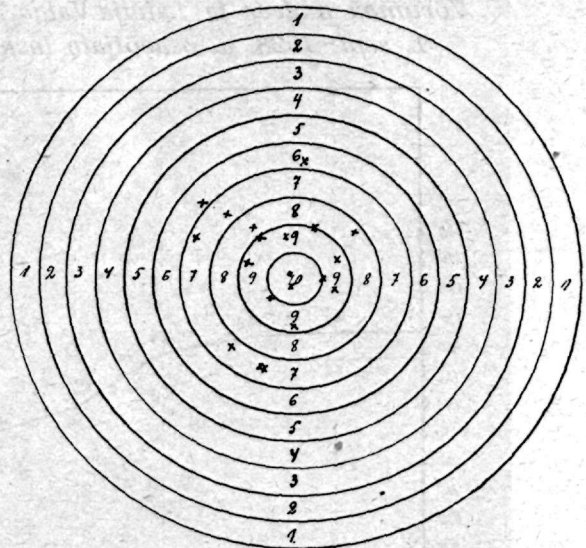
Võrumaa mal. — 1259 s'lma. Võrumaa mal. — 1375 s'lma.
 Latviija — 1015 silma. Latviija — 1293 s'lma.
 Võrumaa maleva ja Latviija Valga 7-da kaitseliidu polgu laskurgruppide saavutused.

1927. a.

1928. a.

Võrumaa mal. — 125 silma. Võrumaa mal. — 137,5 silma.
 Latviija — 101,8 silma. Latviija — 129,3 silma.
 Võrumaa maleva ja Latviija Valga 7-da kaitseliidu polgu laskevõistlustest osavõtjate keskmised saavutused.

Al-der Sibul'i tabamused.
 3 kümnet, 8 üheksat, 2 kaheksat, 5 seitset ja 2 kuut, kokku — 165 silma.

Nii algasime. Juba on proovid läbi, silmadeks kokku arvatud — selgub meie ülekaal.

Kes teab aga! Läinud aastal olid nemad proovidega ülekaalus, võitsime aga meie, ja nüüd on meil proovides ülekaal? ...

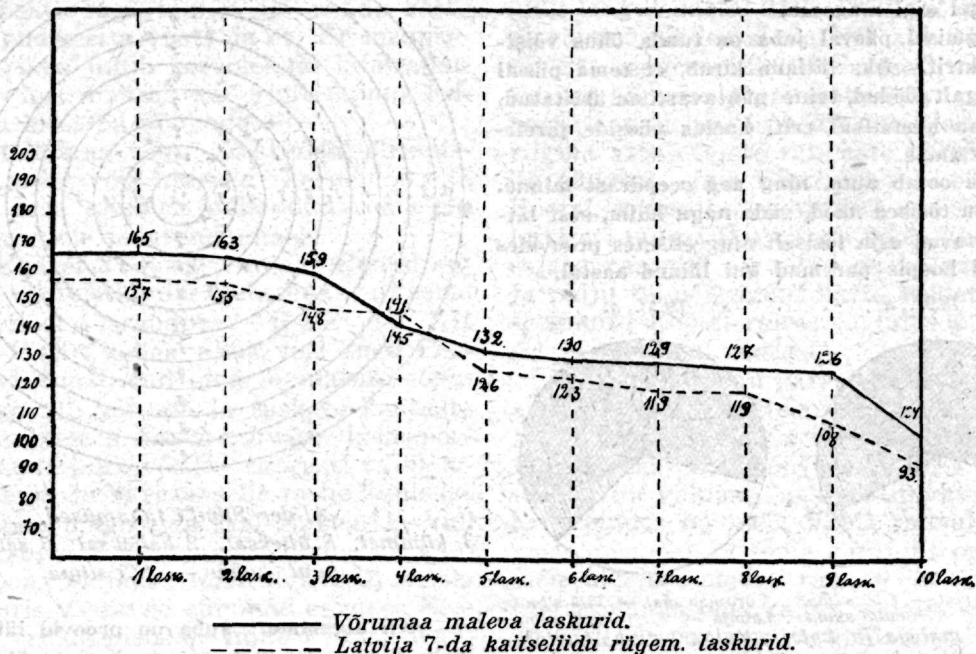
Järgneb 1. seeria. Laskurid tulevad tuleliinilt. Keegi ei tea midagi. Pinevus kasvab. Lätlastel on salakavalad näod ees, paistab nagu muigaksid. Tehakse luuret — kuid tagajärjetult. Seal tuleb aga „Esä“ oma ristipoja juure, ise muheldes. Pst! — Tasa, — meil on ülekaal. Ärge aga rääkige nendele, nad pingutavad siis endid. Nii läheb kogu võistluste vältel, ikka kindlamalt vaatavad meie mehed, ikka rohkem ja rohkem kasvab usk ja lootus, et võidame.

Ja nii ta oligi. Vahekohtunik kuulutas, et

Võru maleva noormalevlased kaitsevõistluste lühendamise soodustuskursustel.
 Kursuste juhataja kpt. Laur (1), instr. P. Onno (2), instr. G. Sikk (3).

Võrumaa maleva ja Latviya Valga 7-da kaitseliidu polgu laskevõistlustest
1. sept. 1928. a. osavõtjate laskurgruppide saavutuste diagramm.

Eesti võitis Läti, kusjuures 3 esimest paremat Eestil: Sibul — 165 punkti; Madisson — 163 p. ja Kalekaur — 159 punkti; Lätil aga Kebers — 157 p., Bole — 155 p.

Hüüame lätlastele kolmekordse „elagu“ ja kiirustame oma korteritesse.

Õhtu veedame lätlaste kontsert-ballil ja hommikul tuleb juba rutata lätlaste paraadile, millest osa võtma palutud. Siin saavad kõik tervitusi Läti polgu ülemalt, nii Läti valitsus kui rahvas, nii omavalitsus kui politsei jne., ka meie

ootasime, kuid asjata. Aga hea, — meil oli parem võita.

Järgneb auhindade jagamine, ning meie tulemegi sealt oma auhinnaga — kujuga, et minna ühisele lõunalauale, mille katnud virgad Läti naiskodukaitslased umbes 400 inimesele.

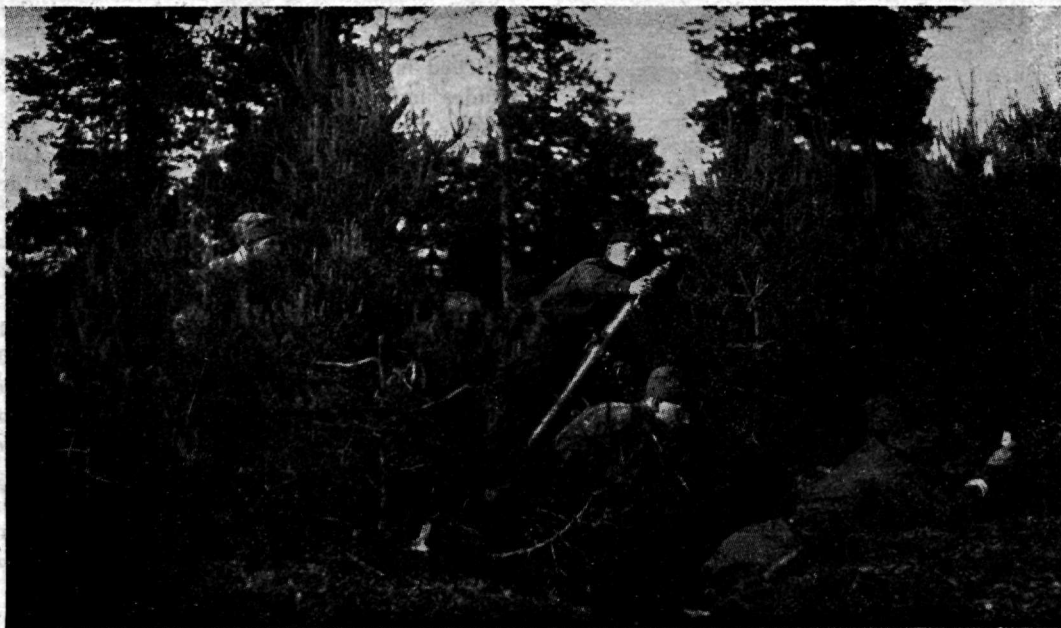
Siin kinnitades neid läinud aastal Võrus sõlmitud sõprussidemeid, veereb aeg ning peame ruttama rongile. Piirile tuli saatma meid nii sümpaatne ja lahke härra kpt. Muzenieks.

Laskur.

Mustvee malevkond laagrit korraldamas.

Pommipilduja tulistamas.

Soome kaitseliidu suvisest tegevusest.

Rühmapealikute väljaõpe.

„Kaitse Kodu’le“ kirjutanud Soome sõjaväe inspektor „Sana ja Miekka“ toimetaja leitnant Einari Haltiavuori.

Möödunud suvi oli jällegi elavaks tegevusaajaks, ja saavutatud tulemustega võib suuresti arvestada, hoolimata ilmahaldja pahatahtlikkusest. Pea niisutas vihmasadu põhjalikult tublised manöövriskalk, pea peletas ta jällegi suuremaid hulki kaitseliidu suurtelt suve- ja võistluspidustustelt.

Jällegi korraldasid kaitseliidu osad oma laagripäevi, millest osavõtjate arv oli tõusnud märksa võrreldes endistega.

Töösuund laagrites muutus jällegi selgemaks, õppetegevuse viisid ühtlasemaks.

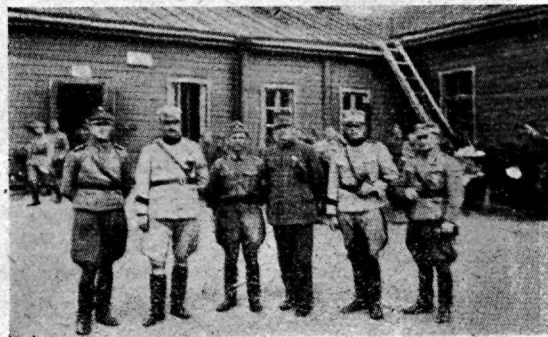
Ülempealik, kindralmajor Malmberg, on ju ammu tähendanud sellele, kuivõrra tähtsa osa nüüdisaja sõjaväe väljaõppes moodustab kõlbliste rühmapealikute koolitamine.

Nüüdsed võitlusviisid asetavad rühmapealikele, kes on ju päris üksinda otsekohesteks juhatajateks tules, täiesti erilisi ülesandeid. Võib kinnitada, et rühmapealikeilt nõutakse teadmisi ja oskusi võrreldes sama palju kui 75 aasta eest nooremalt ohvitseridelt.

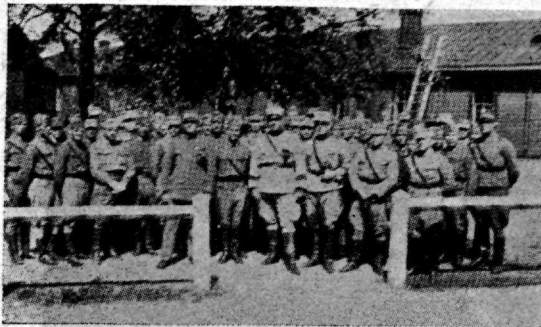
Kogu väljaõpe suunitakse ses sihis, s. t. kõigis kaitseliidu osades on väljaõpe sellele vastavalt ühtlustatud.

Selle sihi saavutamiseks kasutati ka käesoleval suvel korraldatud esimest laagrit, mille kestes käsitati kogu väljaõppe korraldamist ja milledest osavõtuks malevad oma poolt kaasa erutasid, läkitades sinna rühmapealikeid ja teisi selleks sobivaid mehi.

Alul oli selle laagri ajaks määratud 4 nädalat, kuid olude sunnil, eriti möödunud suve ilmastiku pärast, lühendati aeg 3 nädalani.

1. Leitnant Parviainen, Soome. 2. Konsul Bratt, Rootsi. 3. Major Sigell, Soome. 4. Kapten Mork, Norra. 5. Pealik Vengelin, Rootsi. 6. Leitnant Haltiavuori, Soome.

Laagri ohvitserid.

Laagri asukohaks oli valitud kaitseliidu pealikutekooli lähedal asuvad sõjaväe kasarmud Hyrylās, kuhu matk Helsingist oli 40 klm.

Paariks nädalaks enne laagri algust komandeeriti pealikutekooli 50 ohvitseri, kes laagri üldkorraldaja major Sigelli juhatusel üksikasjaliselt läbi töötasid laagrimäärustiku. Õpetamise ühtlustamise seisukohast oli sellest suur kasu. Peale selle oli sellest suur kasu ka asjaosalistele ohvitseridele enestele. Maastiku ja liivakastide abil võeti kõik läbi, nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt, mida pärast laagrisolijatele tuli õpetada. Laagris oli küll erinev maastik, kuid põhimõtted jäid samasteks.

Kuna osavõtjate hulgas oli palju selliseid, kes varem ei olnud juhatanud rühma, osutus 3 nädalat liig lühikeseks ajaks. Määrustikud rutati küll kõik läbi võtta, kuid korrata neid, et

nad hästi meeles jääksid, selleks ei jatkunud enam aega.

Tööd laagris segasid ka väga alatised sajud, leotades mehi sagedasti täiesti märjaks või takistades harjutusi maastikul.

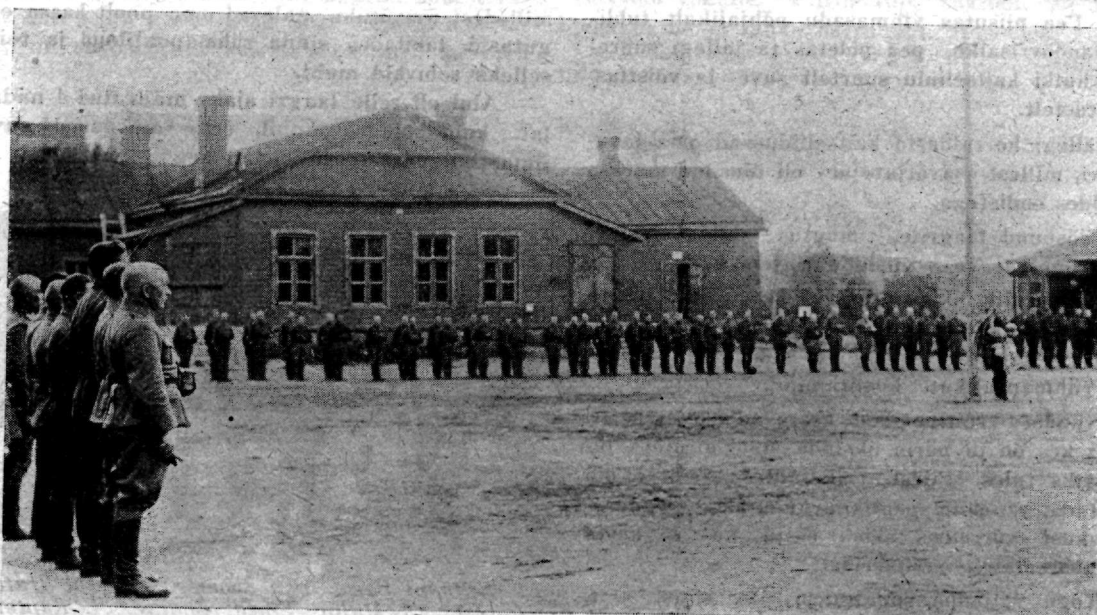
Laagrit käis külastamas nii mõnigi kõrgem sõjaväelane. Peale oma ülemate juhtide — ülempalik ja staabiülem ooberst Palojärvi, käis tihti laagris — käis seal Soome kindralstaabi ülem ooberst Vallenius ühes Latvia kindralstaabi ülemaga, Varsavis asuv Tšehhoslovakkia sõjaväeline esindaja ja 18 Saksa turisti, kelle hulgas oli 5 kindralit. Eelnimetatud viibisid laagris vaid mõne tunni. Seevastu oli laagritegevusega tutvunemas kogu nädala kestes kaks Rootsi maakaitseväge ohvitseri ja Helsingis asuv Norra sõjaväeline esindaja, kapten Mork.

Kõik võõrad avaldasid heakskiitmist laagris valitseva võrratu hea üldkorralduse, korra ja eriti õpetamisviiside kohta, mis sunnivad kaasa tõmbama iga üksikut meest.

Mehed olid agarad töös, mida sugugi polnud vähe, varahommikust hilisõhtuni oli igaühel tegemist. Neile, kes õhtul vabanesid teenistustest või harjutustest, oli korraldatud laagrikino. Näidati hulk suuri filme.

Laagri paarikümnemeheline orkester mängis agarasti meelte virgutamiseks, ja lotad hoolitsesid kehalikkude mõnususete eest.

Laagri meeskond moodustas ühe pataljoni, mis jagunes kahte jalgväe kompaniisse, kuulipildurite kompaniisse, sidekomandosse, sanitaarkomandosse ja suurtükiosasse. Suurtükiossa kuulu-

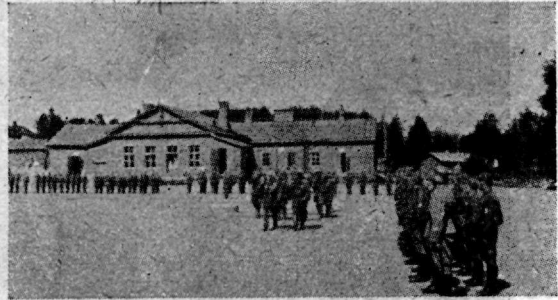

Laagripataljoni lipu allalaskmine.

sid kahurväe jagu, Jaapani mäekahurväe jagu, graanadipildurite ja topograafilise komando.

See esimene kogu väljaõpet käsitlev laager andis vastaval alal mõndagi head õpetust, eriti ka kogemusi, kuidas korraldada sarnast laagrit. Sai ilmseks, et vajatakse vähemalt neli nädalat kaitseliitlasest rühmapealiku väljakoolitamiseks. Mõistagi, ei ole ta ka siis veel päris valmis rühmapealik, sest selle ajaga suudab omandada vaid kõige tarvilisemad teadmised. Ainult pikaajaline tegevus kaitseliidu ridades võib anda talle neid laiaulatuslikke kogemusi, missuguseid nõuab nüüdisaja sõjapidamine ülempealikult.

Latviya kindralstaabi ülem laagripataljoni külastamas.

Kaitseliidu instruktoreid sõjalise õppuse instruktorite kursustel suvel 1928. a.

Ilmusime sõjalise õppuse instruktorite kursustele 25. juunil, missugune päev oli ka kursuste töö alguseks. Kogunesime Tondile, „Valgesse“ majja, sellesse paljude auditooriumide hoonesse, kus peaaegu päevast-päeva peetakse mitmesugustele kursustele loenguid, õppusi, katseid jne. Ka meie kursuste töö- ja elukohaks sai seesama õppeasutuste teaduste hoone.

Esimisel päeval algas töö kursuste ülemal kol-leitn. Kasekampi ettekandega, kursuste eesmärgist ja õppetööst kursustel. Kokkuvõttes sellest öeldes — kursuste eesmärgiks oli valmistada ette sõjalise õppuse instruktoreid, sõjalise ettevalmistuse teostamiseks kesk- ja kutsekoolides. Et edukalt täita oma ülesandeid sõjalise ettevalmistuse alal koolides, peab ohvitser-instruktor olema: kasvataja, eeskujuline õpetaja ja juht. Õieti on need samad nõuded, mida igale sõjalisele õpetajale üles seatakse, ilma milleta kodukaitsjate ettevalmistustöö oleks puudulik, kuid kursus peab neid omadusi veelgi süvendama, laiendamada.

Kasvatajana peab iga instruktor põhjalikult tundma üldisi psühholoogilisi ja pedagoogilisi aluseid, millele on rajatud noorsoo kasvatamine ja õpetamine, ning praktiliselt oskama neid kasutada õppetöös oma erialal.

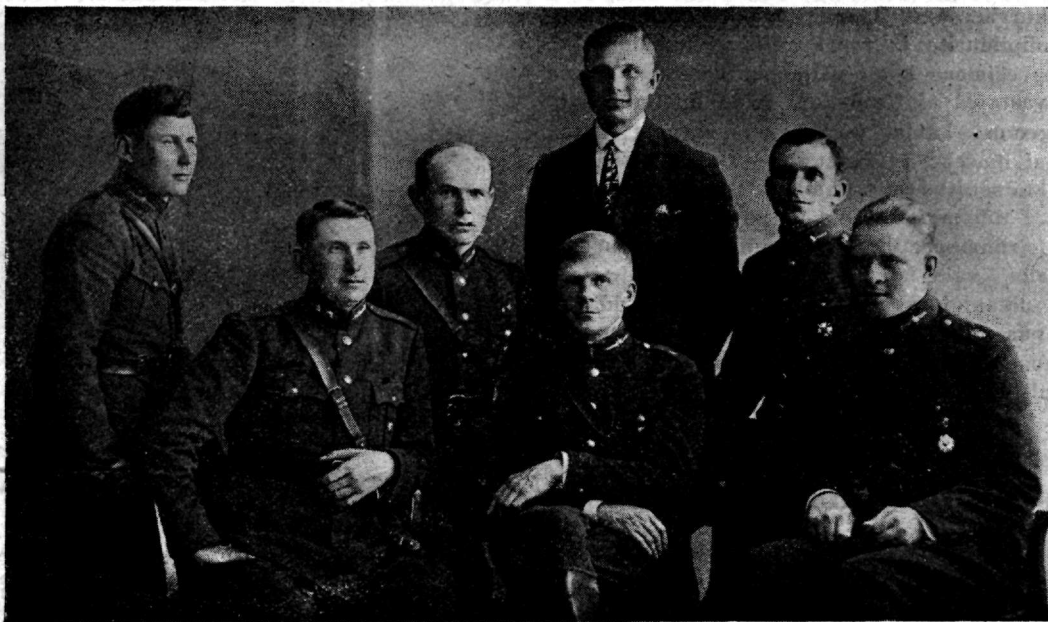
Et sõjalist õpetust teostada, peab kõige pealt põhjalikult tundma kõiki õpetamiseks tarvisminevaid ametlikke määrustikke, eeskirju ja muid käsiraamatuid. Meetodiliselt peab olema instruktor täiesti vilunud sõjalise kasvatuse teostamiseks ja õppeainete praktiliseks õpetamiseks; peab oskama praktiliselt kasutada kõiki sõjaliseks õppuseks tarvisminevaid õppeabinõusid ja ka ise neid valmistada; samuti tundma õppetöö olusid meie kesk- ja kutsekoolides. Neid eesmärgi üles seades oli ka õppetöö kursustel nii korraldatud, et olid teostatud kõik ülesanded.

Kursuste töö kestvus oli kuni 22. augustini, 7-tunniliste õppepäevadega. Igakord ei olnud kaugeltki võimalik suruda päeva töid aja piiridesse, tuli hommikul varëm või õhtul hiljem aega juure võtta, oli ju kursuslastel suur huvi ja tahe täie andmusega osa võtta õppetööst. Mõnikord võis näha veel öösel kella 2 ajal üksikuid konspekte kokku seadmas või ette valmistamas. See näitab, et kursuste õppetöö oli huvitav, asjalik, väärar süvenemist ja täielist jõupingutust. Terve õppetöö oli korraldatud nii, et ainult 16% õppeajast oli määratud loengute ja ettekannete kuulamiseks, kuna ülejäänud aeg oli puht-praktiliseks õppetegevuseks ja sellest ajast $\frac{2}{3}$ aega kulutati iseseisvate praktiliste tundide andmisele kursuste õppekavas antud teemide ja õppeainete järele.

Kursuse kestvus — umbes kaks kuud, ei ole küll pikk aeg, kuid hästi korraldatud ja juhitud töö juures on võimalik väga palju korda saata. Möödunud kursuste tulemused tõestasid seda. Rahulik, asjalik õpetus ja juhtimine autoriteetsete õpetajate poolt, kes kõigepealt ise kinni peavad ja peensusteni täidavad seda, mida kursused oma eesmärgilt pidid pakkuma õppijatele. Õppetöö on siis täiesti oma eesmärgi saavutanud, kui õppetöös eneses valitseb sarnane vaim, mille peavad tulevased instruktorid omama ja mida edasi andma koolides õpetamisel. Peab ütlemata, et see oli kursuste juhtide ja õpetajate poolt õieti alal hoitud, et kursuselased tundsid endid tõesti ettevalmistumas sõjaliseks kasvatuseks koolides, kus õpetuse tingimused erinevad siiski kaitseväge omadest.

Sarnastes tingimustes tehtud töö andis ka head tulemused.

Kursuste lõpuaktusel, ohvitseride keskkogu ruumes 22. aug. pööras sõjaminister kursused

Sõjalise õppuse instruktorite kursuste 2. lennu lõpetanud instruktorid; istuvad vasakult: leitnant Kalikorn, kapten Muikman, n. leitnant Kask, tagumises reas vasakult: res. lipnik Kublin, lipn. Teksal, lipn. Liiver, lipn. Vaabel.

lõpetanud instruktorite poole, öeldes: „Kuigi inimsoo paremad mehed töötavad selleks, et hävitada sõjad kui riikidevaheliste tülide lahendamise abinõud, ei ole veel siiski kätte jõudnud aeg, kus võiksime olla täiesti kindlad, et ei tule kaitseta relvaga oma riiki.

Kuis tohime unustada meie enesekaitset, kui meie suur naaber, Nõukogude Vene, paneb suurt rõhku noorsoo sõjalisele ettevalmistusele ja seda ka enesekaitse nimel.

Kuis tohiksime siis meie unustada enesekaitset!“

Oma kõne lõpetas hrä sõjaminister järgmiste sõnadega: „Teie ei lähe enam söödis põllule, teil on juba olemas eelkäijad 1. lennust. Pidage meeles, et noorsugu on vastuvõtlik: mida seal kül-

vate, seda löikate. Väljaspoolt võiakse olla teie töö vastu vaenulik, teie ärge laske endid eksitada. Pidage meeles, et kaitsevägi on ja saab olema Eesti olemasolu viimane argument. Kasvatage noorsoos palavat isamaa-armastust ja distsipliini. Tehke kõik, et meil oleks vaimliselt ja füüsiliselt terve ja tugev noorsugu.“

Edasi järgnes haridusministeeriumi esindaja dr. Nuth'i kõne, kes ütles tänu sõjaministerile, kindralstaabi ülemale ja kindralst. VI osak. ülemale. Selgitab, kui palju kasu on kool saanud sõjalisest õppusest koolitöös.

Kaitseliidu nimel tervitas instruktoreid kindralstaabi kol.-leitn. Maide.

Aktusele järgnes ühine koosviibimine.

O. K.

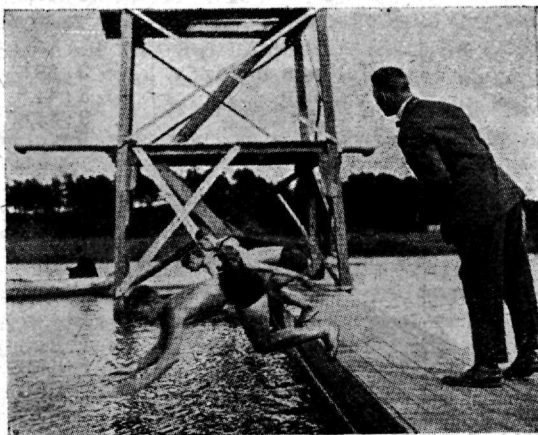

Üleriiklikud kaitseliidu ujumise- võistlused.

Üleriikliku kaitseliidu ujumisvõistluste üldvõitja
Tallinna maleva meeskond.

Veespordi, eriti ujumise, tähtsuse allakriiputamiseks ja levitamiseks kaitseliidus korraldas kaitseliidu peastaap 24. ja 25. augustil s. a. üleriiklikud ujumise võistlused Tallinnas, Pirital. Võistluste kavas: 1. ujumine vabalt — 50, 100, 400, 1000 m; 2. ujumine rinnuli — 50, 100, 200 m; 3. ujumine seljali — 50, 100 m; 4. ujumine rakmetes — 500 m. Võistlustest osa võtta oli võimaldatud igal maleval 4 võistlejaga. Kullasepaäri H. Raaduse ja J. Osipovi poolt oli üldvõitjale, parimale malevale ujumises, välja pandud rändauhind, karikas.

Üleriiklikud kaitseliidu ujumisvõistlused. Start.

Võistlustel olid esitatud peaaegselt veeäärsed malevad: Tallinna, Tartu, Harju, Järva, Pärnumaa, Võru, Narva. Kahetseda tuleb Pärnu ja Sakalamaa malevate puudumist võistlustel, kus kuuldavasti pidavat olema kaunike hulk häid uujaid.

Tugevamaks malevaks osutus Tallinna malev, saavutades üldsummas 80 punkti, Tartu

Üleriiklikud kaitseliidu ujumisvõistlused. 1000 m.
võitjad Raig (paremal) ja vennaksed Tanvaldid.

72-he, Võru 24-ja, Narva 6-e ja Järva 3-e punkti vastu. Kuidas Tallinna, nõnda ka Tartu värve kaitsesid mitmed Eesti parimad veesportlased, nagu Raig, Pertelson, Õunapuu ja Muhel. Noorematest jõududest äratasid tähelepanu Tartu Kroll ja Harju 16-a. Enok. Ehk küll viimane neist kohta ei saavutanud stiili puudulikkuse tõttu, võib temast tulevikus välja kujuneda parim ujuja. Kroll on imelaps, kes „üle öö“ on tõusnud „täheks“ ja kes tulevikus nii mõnelegi „meistrile“ sünnitab meeletuska.

Võistluste tulemused:

Koht	Ametkoht	Perekonna- ja eesnimi	M a l e v	Tagajärg
50 m. vabalt				
I.	Malevl.	Toonekurg, Valter	Võru malev	33,5
II.	"	Kroll, Endel	Tartu "	36,4
III.	"	Raig, Herbert	" "	36,5
IV.	"	Tanvald, Rihard	Tallinna "	
V.	"	Reitsnik, Joh.	Narva "	
100 m. vabalt				
I.	Malevl.	Kroll, Endel	Tartu malev	1: 27,0
II.	"	Raig, Herbert	" "	1: 29,0
III.	"	Toonekurg, Valter	Võru "	1: 30,0
IV.	"	Tanvald Rihard	Tallinna "	1: 34,5
V.	"	Tanvald, Alfred	" "	1: 38,8
VI.	"	Reitsnik, Johan	Narva "	1: 54,9
400 m. vabalt				
I.	Malevl.	Raig, Herbert	Tartu malev	7: 21,5
II.	"	Kroll, Endel	" "	7: 33,4
III.	"	Taanvald, Rihard	Tallinna "	7: 58,6
IV.	"	Tanvald, Alfred	" "	8: 01,0
V.	"	Treier, Helmut	Tartu "	8: 15,0
1000 m. vabalt				
I.	Malevl.	Raig, Herbert	Tartu malev	20: 47,2
II.	"	Taanvald, Alfred	Tallinna "	22: 28,0
III.	"	Tanvald, Rihard	" "	22: 40,9
IV.	Jao peal.	Salodin, Edgar	Järva "	23: 58,2
V.	Malevl.	Kroll, Endel	Tartu "	24: 09,8
50 m. rinnal				
I.	Malevl.	Pertelson, Boris	Tallinna malev	45,8
II.	"	Õunapuu, Ervin	" "	45,9
III.	"	Muhel, Arnold	Tartu "	46,4
IV.	"	Himma, Hans	Võru "	57,3
V.	Jao peal.	Süts, Bernhard	" "	1: 1,3
VI.	Malevl.	Lutus, Nikolai	Narva "	1: 4,3
100 m. rinnal				
I.	Malevl.	Muhel, Arnold	Tartu malev	1: 35,8
II.	"	Õunapuu, Ervin	Tallinna "	1: 41,0
III.	"	Pertelson, Boris	" "	1: 41,0
200 m. rinnal				
I.	Malevl.	Tanvald, Alfred	Tallinna malev	3: 38,5
II.	"	Muhel, Arnold	Tartu "	3: 44,8
III.	"	Kroll, Endel	" "	3: 44,8
50 m. seljal				
I.	Malevl.	Pertelson, Boris	Tallinna malev	42,4
II.	"	Muhel, Arnold	Tartu "	46,6
III.	"	Õunapuu, Ervin	Tallinna "	46,8
IV.	"	Toonekurg, Valter	Võru "	50,6
100 m. seljal				
I.	Malevl.	Pertelson, Boris	Tallinna malev	1: 38,3
II.	"	Õunapuu, Ervin	" "	1: 44,8
III.	"	Muhel, Arnold	Tartu "	1: 51,2
50 m. rakmetes				
I.	Malevl.	Toonekurg, Valter	Võru malev	1: 56,8
II.	"	Pertelson, Boris	Tallinna "	1: 57,6
III.	"	Õunapuu, Ervin	" "	1: 58,6
IV.	"	Muhel, Arnold	Tartu "	2: 14,2
V.	"	Reitsnik, Joh.	Narva "	2: 44,8

Mõnd laskekunsti saladustest.

„K. K-le!“ kirjutanud kaitseliidu peastaabi õppepealik kpt. A. Parts.

3

IV. Autosuggestiooni tähtsus laskmises.

Oleme rõhuvas enamuses harjunud vaatama laskmisele kui puhtfüüsilisele toimingule. Võtta püss seinalt ja minna laskerajale ja seal oma lasud välja lasta (kui heade või kurbade tagajärgedega) on paljude meelest niisama hea, nagu saadab naie õue paari halgu puid lõhkuma või sauna kapaga leili viskama.

Samuti on sisse juurdunud vaade, et kui osatakse asuda laskeasendisse, valida sihtpunkt, sihtida, päästa kukk ja sooritada teisi lasketegevusi — siis on mees valmis laskur ja tal ei ole tarvis muud kui ainult lasta, küll head tagajärjed tulevad enesest.

Jaa, lasta võib küll, kuidas aga saavutada parimaid tagajärgi, see on hoopis iseasi. Vaevalt rahuldavaid, isegi keskpäraseid lasketagajärgi võib saavutada peaaegu iga korraliku tervisega ja psüühiliste vigadeta inimene. Tahetakse saavutada oma parimaid võimalikke tagajärgi, siis seltsib siia juure veel midagi muud.

Laskmises mängib väga suurt osa laskuri hingeelu ja seepärast tuleb mõttetut, masinlikku laskmist teravalt eraldada teadlikust, tahtelisest laskmisest.

Laskur on harilik inimene, sellele omaste hüvede ja pahedega. Kord on ta õitsva tervise juures, siis on seedimine rikes ja seepärast meeleolu paha, kord on ta rõõmus, kord kurb või närviline jne. Kui laskur iga laskmise puhul allub oma tervisehäikudele ja meeleoluliste mõjutustele, siis saame ka igakord pea isesugused lasketagajärjed.

Sellest vaatepunktist välja minnes leiame ehk seletuse nii mõnelegi üllatusele, mis meid tabas laskerajal, kui, lastes absoluutselt ühesugustes tingimustes ja olukorras, saame nii mõnigi kord kohutavalt suuresti erineva väärtusega lasketagajärjed.

Mida vähemate kogemustega laskur, seda suurem kõikumine.

Et hoida oma lasketagajärgi ühesugusel kõrgusel, veel enamgi — saavutada, paremaid tagajärgi, peab laskur ennast tugevasti ohjeldama.

Laskuri ohjeldamine seisabki enesemõjutamises.

Enesemõjutus (autosuggestioon) on kasutada oleva mõtte, otsuse, tahte, närvide ja lihaste jõu äärmise pingutamise ja koondamise läbi mõjuavaldamine eelolevale sündmusele.

Laskuri enesemõjutamine laskmises on äärmiselt suure tähtsusega asi. Ei ole küllalt osata, tarvis on kattahta.

Asja selgitamiseks toome mõne igapäevase näite elust.

On tarvis võrdlemisi laiaast veega täidetud kraavist üle hüpata.

Mis juhtub enne sellele toimingule asumist? Esiteks haarab mõistus (silmade kaudu) selle takistuse (märgi) olemasolu. Siis otsustatakse, kas seda takistust on võimalik üldse võita ja kas jätkub seks jõudu.

Kui jõutakse jaatavale otsusele, s. o. loodetakse kraavist üle hüpata, siis koondatakse kogu tahtejõud takistuse võitmiseks. Seks pingutatakse oma närve ja lihakseid.

Kõige suuremat osa etendab siin tahtejõud.

Ma tahan ja ma suudan! See on enesemõjutamine puhtamal kujul.

Ja selle tagajärg?

Kui takistuse võitmine (kraavist ülehüppamine) ei ole üle inimese võimete piiride, siis see ka võidetakse.

Tubli hoovõtmine — ja mees on kraavist üle.

Aga kas ei ole meil vahete-vahel ette tulnud niisuguse takistuse võitmisel päris ebameeldivaid seiklusi?

Nimelt järgmine.

Juba hoovõtmisel, see tähendab, kui on otus tehtud kraavist üle hüpata, kui välk läbis tab pead mõte: „Kas suudan ikkagi...? Ega vist mitte....!“

Niisugune kõhklev mõte purustab silmapilkselt jäljetult kogu enesemõjutamise. Kui jätkub aega, suudetakse end veel pihku võtta ja oma otsuse läbiviimiseks ennast tarviliselt mõjutada ja olukorda päästa.

Ei suudeta seda teha, liigub hüppaja edas, automaatselt, tahteta ja usuta nagu tiibadeta kotkas. Tagajärg on see, et mees teispoolest kaldast haarab ainult kätega või halvemal juhul supleb keset kraavi, kuna täiel määral enesevalitsemise ja mõjutamise korral oleks suutnud vabalt võita niisuguse tühise takistuse.

Tahe valitseb inimest ja tahe on vundament, millele rajatud kõik inimeste suurimad ettevõtted.

Vaba tahe ei leia alati aset. Mõnikord tuleb võtta omaks sunnitud tahe, ka see aitab kaasa ettevõtte õnnelikule lõpuleviimisele.

Kas me ei ole pannud tähele, et hädas hea tahtmisega saame üle takistustest ükskõik, mil viisil, harilikudes tingimustes oleksime vaevalt võitnud. See on tingitud asjaolust, et häda ja

vajadus on head tahtelojad ja kasvatajad. Harilikult on ikka nii, kui puudub vajadus ja jääb takistus võitmata, siis puudub seks vajaline tahe.

Kõik eelpooltoodu maksab täies ulatuses laskmisegi kohta. On harilik näht, et kui tahtetakse hästi lasta ja seks end mõjutataks — siis lastaksegi hästi.

Kui suurt osa mängib laskuri enesemõjutamine, näitab järgmine katse, mis toimitud ühes Bayeri spordiühingus ja millist võiks iga meie laskurigi katseks korrata.

Võtame mingisugune väiksem kümneringiline märklaud, näiteks väikekalibrialse püssi 50 m. normaalmärklaud. Kleebime kümnendale ringile valge (või ükskõik, mis värvi) paberi, et see ring hästi nähtavalt eralduks mustast sõõrist; neljanda ringi värvime punaseks ja esimese ringi siniseks. Värvide ja ringid on võetud täiesti juhuslikult, neid võib valida iga katsetaja oma äranägemise järele; peaasi on, et valitud ringid ei oleks naabruses ja oleksid värvidega üksteisest eraldatud.

Et saada veel selgemat pilti, võib märklehe asemel võtta hariliku valge paberi ja tõmmata sellele kümme ringi ühesentimeetriliste vahedega.

Umbes 30 sentimeetri pikkuse niidi või peene nõõri otsa külge kinnitada mingisugune metallketas, nõõp või mõni muu asi, mis oma suuruselt katab umbkaudu kümneline ringi.

Nüüd võetakse niidi vaba ots ja hoitakse väljasirutatud käega teise otsa külge kinnitatud ketas kümneline ringi kohal.

Oleme peaaegu igaiüks näinud oma kogemustest, et väga raske on väljasirutatud ja pingutatud käsivart ja kätt liikumatult paigal hoida. Nüüd koondame kogu oma tähelepanu kümnendale ringile ja tahame ketast liikumatult selle kohal hoida. Tagajärg on see, et ketta võnkumised vähenevad, ja kui ketas täiesti liikumata ei püsi, siis vähemalt ta kõikumised jäävad väga väikeseks.

Kui meie käsi juba küllalt rahuliselt püsib, koondame kogu oma nägemise, otsustamise ja tahtejõu punasele (viidendale) ringile. Nüüd tahame, et ketas teeks ringvõnkumised punase ringi kohal, kuna meie käsi ketast rahuliselt kümnenda ringi kohal hoiab. Koondame kogu oma tähelepanu ja tahte punasele ringile, — meie tarvis ei ole enam ühtki asja maailmas peale selle ringi.

Mõne aja möödumisel märkame, et ketas, vaatamata meie käe näilisele rahulisele paigalseismisele, teeb ringkujulisi võnkumisi ja lõppeks viienda, punase, ringi kohal liigub.

Et oma katset teha veel mõjuvamaks, võib

ketta sama toiminguga abil sinise (esimese) ringi kohal panna liikuma, siis viia tagasi kümnendale ringile jne.

Juba see lihtne katse näitab, kui suurt osa etendab enesemõjutamine (autosuggestioon) laskmisel (sihtjoone sihtpunktis hoidmine).

Mida enam kasvatame ja kõvendame endavalitsemist ja mõjutamist mõtte, otsustamise, tahte, närvide ja lihaste jõu kasvatamise abil, seda kergemini suudame täita mitte üksi laskmise, vaid ka igapäevase elu mitmekesiseid raskeid nõudeid.

V. Püssi eest hoolitsemine ja selle tähtsus.

Peale maailmasõda on paljudel tekkinud arvamine, et viimastel aastatel on sõjatehnika niivõrra arenenud ja tarvitusele võetud uued jalaväerelvad (eriti automaatsed), et püss, see harilik jalaväelase vintpüss, niivõrra tahaplaanile surutud, et tema lahingu otsustamiseks ei avalda peaaegu mingisugust mõju.

Mis puutub sõjatehnika edenemisesse ja uute võitlusvahendite tarvitusele võtmisesse, siis on see tõsiasi. Sõjakunst on hiiglasammudel arenenud ja nüüdisaegne kodukaitsja peab pooleldi olema teadusemees.

Teine osa arvamisest osutus õnneks aga ebaõigeks. Nüüd, kus maailmasõjast tubli kümme aastat mööda, selle värsked muljed vananenud, meeled rahunenud ja asjale suudetakse vaadata kaine pilguga, on püssile ta õige koht tagasi antud ja ta ikkagi jäetud jalamehe individuaalseks põhirelvaks.

Maailmasõja teisel poolel omas vintpüss lääne väerinnal veel erilise tähtsuse. Kui maailmasõda muutus täieliseks kohasõjaks, vastased pooled kaevusid maa sisse, arenes välja uus püssilaskmise viis, n.-n. „sniping“, eestikeelses tõlkes oleks see „näpsav laskmine“, s. o. kiire laskmine (iga lask 2—3 sekundi jooksul, vaatamata märgi kaugusele) ka kõige pisemate lahingujude pihta (vaatleja pea, pea osa, kiiker, periskoop jne.) isegi suurematele kaugustele (kuni 1000 sammuni).

Eriti kõrgeväärtuslikuks kujunes „sniping“ Inglise väes, kui maailmasõja lõpupoole sakslaste jalgvägi sõna tõsisel mõttes aeti maa alla. Iga vähemgi märk, mis oma pea välja pistis, hävitati silmapilkselt „sniperite“ poolt. Niisuguse ülitabava laskmise sooritamiseks kasutati peale igasuguste spetsiaal-püsside ka harilikke sõjaväe vintpüsse, kuid viimased varustati tugevajõuliste pikksilm-sihikutega.

„Sniping“ arenemisest ja selle saavutustest annab kujuka pildi Inglise major H. Hesketh-Pritchard oma raamatus „Sniping in France“, millest huvitavamaid väljavõtteid avaldame

edaspidi eestikeelses tõlkes „Kaitse Kodu!“ veer-gudelgi.

Siinkohal tahame ainult näidata, kui suurt tähelepanu sniperid juhtisid pusside eest hoolitsemisele.

Nii ütleb major H. Hesketh-Pritchard sõna-sõnalt:

„Kõrgeima tabavuse saavutamiseks on tarvis, et laskuri puss oleks laitmatult puhas. Laitmatult puhta pussi all mõistan mina niisugust, mille rauaõõs ei ole ainult puhastatud harilikus korras, vaid ka läikimiseni poleeritud. Rauaõõne läige on tarvis tabavaima tule saavutamiseks, seepärast üli-laskur (sniper) peab juhtima palju tõsisemat tähelepanu oma pussi puhastamisele ja selle hoolekandele kui harilik laskur. Siit tekib vajadus juhtida suurima tähelepanu sellele küsimusele.“

Siinkohal olgu toodud mõned punktid, mis leiavad käsitamist major H. Hesketh-Pritchardist.

a) Tabavust vähendavad põhjused, mis kõrvaldatavad.

Määrdes rauaõõs on pussi ebatäpse jooksu tähtsamaid põhjusi, seepärast et kuuli liikudes rauas kohtab mitmesuguse tugevusega hõõrumist, mille tagajärjel laskmine muutub ebatasaseks.

Määrdes lukk takistab raua tihedat sulgemist, selle tagajärjel lasu hetkel tekib gaaside lukupole väljatungimine, kuuli lennu algkiirus väheneb ja see põhjustab omakord ebatavava laskmise.

Külgepandud tääk: laske-eeskirja järele viib juurepandud tääk kuuli lendjoone 300 sammul 18 tolli kõrgemale, sest tääk asetab pussi raskuse keskkoha uude kohta. Seepärast peab ülilaskur tulistama tääki pussi külge kinnitamata.

Märkus: rida katseid I armees näitasid, et eeskiri tunduvalt liialdab täägi mõju lasketagajärgedele.

Palgepanemine: kui ülilaskur muudab pussi palgepanemist kas või vähimas ulatuses, siis ta laskmine muutub ebatasaseks ja parimate tabamuste saavutamine on võimatu.

Laskemoon: mitte ühtlaselt väljatöötatud pussirohi põleb ebatasaselt ja seepärast saadakse mitmesuguse jõuline kuuli väljatõuge rauast.

Lae kõverdumine: pussi laad on nii valmistatud, et see ei tohi mõjuda rauale lasu silmapilgul. Sel silmapilgul pussi raud peab leba-

ma lael täiesti tasaselt. Kõverdunud lae juures (seda tuleb kaunis tihti ette) on raua asetus vale ja selle all kannatab tabavus.

Selle nähu põhjusteks on:

1) Niiskus, mis koguneb laes olevasse raua asetamise õõnsusesse.

2) Lae ebatasane kuivamine, kui puss kuivab päikesepaistel või köetud ahju ligiduses.

3) Liialt kuivanud laad.

4) Laad on valmistatud mitte küllalt kuivast puust.

Lae paindumise ärahoidmiseks on tarvis laadi ja rauakatet kergesti määrada rasvaainetega, et määre tungiks lae ja rauakatte vahelt kuni rauani.

Paindunud laega pussid töökotta saata kor-daseadmiseks.

b) Kõrvaldamatud tabavust vähendavad põhjused.

Rauaõõne nikeldumine: takistab tunduvalt tabavat tuld ja tekib sellest, et kuuli pealmine nikkelkate kuulirauast läbimineku-lahti hõõrdub ja raua seinte külge jääb. See kaunis harilik näht tuleb otsekohe kõrvaldada, milleks puss saadetakse töökotta (kui endal vastavad puhastamisabinõud puuduvad).

Rauaõõne kulumine: on rauaõõne järkjärguline laienemine selle tagajärjel, et õõnt mööda liikuv pussirohu gaas viib pikkamööda endaga kaasa õõne pinna osakesi. See näht põhjustabki pussi „lühikese e“ tule tabavuse mõttes.

Derivatsioon: kuuli kõrvalekaldumine keerdliikumise tagajärjel. Tema suurus näites 1 toll 150 sammul (Inglise pussil). Suurematel kaugustel ülilaskur peab arvestama derivatsiooniga.

c. Muud põhjused.

Pinnapealne põlend: ilmub otsekohe rauaõõnes peale laskmist. Sel ajal on ta veel pehme ja hõõrumisega kergesti kõrvaldatav. Kui aga ta kauemaks õõnde jätta, kõveneb ta ja enesesse imedes niiskust kutsub välja rooste.

Sisemine põlend: tekib raua metall-osades ja ilmutub vahete-vahel higi näol. See on tarvis viibimata kõrvaldada.

(Märkus: Kui rauaõõs pesta tulise veega, rauakudeme augukesed avanevad, vesi uhub sisemise põlendi ja seega on kõrvaldatud raua higistamine. Peale tulise veega pesemist on tarvis rauaõõs pühkida täitsa kuivaks, vastasel korral vesi toob kasu asemel ränka kahju.)

Sakalamaa maleva, Viljandi garnisoni ja Viljandi-Pärnu prefektuuri vahelised võistlused.

Sakalamaa maleva poolt käesoleva aasta kevadel alatud läbirääkimiste tulemuseks oli 31. aug., 1. ja 2. sept. peetud nimetatud kolme organisatsiooni vahelised võistlused laske-, sõjalise iseloomuga ja kergejõustiku aladel, jalgrattasõidus, mängudes ning köieveos. Võistluste kavas: 1. võistluslaskmine sv. püssidest üksik- ja meeskondade vaheline, üksikvõistlus püstolitest ja spordipüssidest; 2. sõjalise iseloomuga võistlused: orienteerumisjooks, sõjaline kolmevõistlus, 25 km. rakmetes jalgrattasõit, meeskondade vaheline sidemeloomine (vedamine), kombineeritud 100 m jooks gaasitorbikutes ühes laskmisega, jao rännakvõistlus, teivas- ja kaugushüpe rakmetes; 3. kergejõustik — 100, 200, 400, 1500, 3000 m jooksud, 4×200 m, 800+400+200+200 m teatejooksud, hüpped — kõrgus-, kaugus-, kolmik- ja teivas-; kuulitõuge, oda-, granaadi-, ketta- ja raskuseheitel; 4. 1000 ja 5000 m jalgrattasõit ringteel; 5. jalgpall; 6. köievedu.

Sõlmitud lepingu põhjal võis iga asjaosaline organisatsioon igast individuaal- võistlusalast (välja arvatud laskmine) osa võtta 2 võistlejaga, meeskondade vahelistest võistlusaladest ühe meeskonnaga; laskmises sv.-püssidest — 20 mehega, püstolitest — 10 mehega, sportpüssidest — 10 mehega.

Võistlusi peetakse igal aastal. Võistluste aja kindlaksmääramiseks on moodustatud komisjon, mille koosseisu kuuluvad Sakalamaa maleva pealik, Viljandi garnisoni ülem ja Viljandi-Pärnu prefekt. 1928. a. võistluste korraldajaks oli Sakalamaa malev, 1929. a. võistlusi korraldab Viljandi-Pärnu prefektuur, 1930. a. — Viljandi garnison.

Võistlused kujunesid osaliselt kahe, osaliselt kolme organisatsiooni vahelisteks, sest tahtis ju iga asjaosaline esineda oma tugevamatel aladel. Nii esines prefektuur ainult kergejõustikus, jalgrattasõidus ja köieveos, loobudes osavõtust laskmises ja sõjalise iseloomuga võistlusalades. Punkte arvestati ka sellekohaselt, arvesse võttes individuaalaladel kuus kohta (I — 6 p., II — 5, III — 4 jne.) ja meeskondade vahelistel võistlusaladel 3 kohta (I — 6 p., II — 4 p., III — 2 p.). Võistlustest osavõtjaid ligikaudu 100 meest.

Võistlused algasid reedel, 31. aug., kella 11 paiku individ. laskmisega sv.-püssidest. Kella 10-ks kogunesid võistlejad maleva staabi juure, kust orkestri saatel marsiti Sakala rügemendi laskerajale. Nähtavasti ei olnud sarnane ettevõtte Looja meele järele, sest juba esimesel trummilöögil avanesid taevaluugid ja vett valas alla kui Noa veepuutuse ajal, niisutades võistlejaid, kohtunikke ja relvu kuni kraenööbini ning viimase vindikeseni. Kuid see kõik ei kohutanud mehi, ning mulgile omase visadusega asuti tulejoonele. Käisid esimesed paugud, näidati esimesed proovilasud, 9-sad, 10-ned jne., kui äkki teatati traaditeel tagajärgede märkijatele, „kraam kokku ja koju“, sest tulejoonel olevat seisukord muutunud kriitiliseks, vetevood ähvardavat võistlejaid tulejoonelt kanda Viljandi järve.

Parema ilma ootel likati võistlused edasi kuni kella 3-ni p. l. Kell 3 asuti uuesti tulejoonele ja vihma peale vaatamata võisteldi õhtul kella 7.30-ni. Laskmine sündis 300 m pealt 10-ringilisesse märklauda. Asend vaba, käelt. Las-

kude arv 23, nendest 3 proovilasku. Aeg piiramata.

Võistluste tulemused:

I. Malevl. Tederson — 160 silma; II. instr. Joosep — 153 silma; III. v. a. o. Miitel, Sakala rüg. — 141 s.; IV. malevl. Veldemann Mihkel — 141 s.; V. malevl. Veldemann Tõnis — 140 s.; VI. malevl. Anderson — 139 s.; VII. malevl. Prik — 133 s.; VIII. n.-leitn. Saar, Sakala rüg. — 132 s.; IX. rms Solman, Sakala rüg. — 131 s.; X. malevl. Aamann — 126 s.

Laupäeval, 1. septembril, kell 7 hommikul asuti uuesti tulejoonele, et selgitada paremust meeskondade vahel laskmises sv.-püssidest, üksiklaskmises sportpüssidest ja püstolitest. Ilm seekord päikesepaisteline, kuid tuuline. Meeskondade vahel võistluslaskmisel sv.-püssidest oli iga meeskonna jaoks 300 m peale üles seatud ilmuv vöökuju ja 200 m peale ilmuv lamades laskja laskuri kuju. Laskmiseks (iga kuju tabamiseks) aega 1 minut. Selle aja jooksul oli lubatud välja lasta piiramata arv laske. Võistlusmeeskonna suurus 10 meest, kes võistlesid paarikaupa, s. o. igas vahetuses 2 kaitseliitlast ja 2 kaitsväelast. Võistluse alul olid võistlejad asetatud 10 m tulejoone taha, kust märguande järele tulejoonele asuti. Laskmine lamades käelt. Tulejoonele asumise märguandest kuni tulistamise alguseni 2 min. aega eeltööde tegemiseks. Laskmine algas vöökujude ilmumisel ja vältas 1 min. kuni kujude kadumiseni. Selle järele liikusid laskurid 200 m tulejoonele. Liikumiseks ja eeltööde tegemiseks oli antud 2 min. aega. Tulistamine algas lamades laskja laskuri kuju ilmumisel ja kestis 1 min. kuni kuju kadumiseni. Meeskonna paremust otsustas meeskonna laskurite poolt väljalastud silmade kogusumma, kusjuures iga tabamus 300 m kujusse andis 3 punkti ja 200 m kujusse — 2 punkti.

Võitjaks osutus Sakalamaa maleva meeskond, saavutades 457 punkti. Sakala rügemendi meeskonna tagajärg 307 punkti. Sakalamaa maleva meeskonna koosseis: Veldeman M., Urbel, Veldeman T., Anderson, Tõnisson, Mathiesen, Joosep, Kõnnusaar, Joonson, Hensen, Aaman, Prik, Tederson, Säask P., Säask A., Loigo, Reiman, Eichfeld, Kärner, Kirm.

Sportpüssidest laskmine sündis 50 m pealt, 15 lasuga kolmest asendist käelt. Püstolitest laskmine — 25 m pealt 15 lasuga püsti käelt.

Tulemused: a) Sportpüssidest: I — malevl. Tederson — 88 silma; II — mlvl. Kärner — 87 s.; III — mlvl. Kirk — 81 s.; IV — v. a. o. Suurov, Sakala rüg. — 79 s.; V — instr. Joosep — 79 s.; VI — rms Öunap, Sak. rüg. — 76 s.

b) Püstolitest: I — malevl. Joonson — 105 silma; II — instr. Joosep — 87 s.; III — mlvl. Tederson — 87 s.; IV — mlvl. Reiman — 81 s.; V — n.-leitn. Puurland, Viljandi garnison — 76 silma; VI — n.-leitn. Kutsar, Viljandi garnison — 72 silma.

Sõjalise iseloomuga, kergejõustiku ja jalgrattasõidu võistlusi peeti samal päeval p. l. ja pühapäeval, 2. sept.

Eriti tugevaks osutus konkurents kergejõustikus ja jalgrattasõidus, sest Viljandi-Pärnu prefektuuri on koondunud nende alade Eesti parimad jõud — Labent, Ivask, Mitt, Rossmann, mis-

Sakalamaa maleva ja Viljandi garnisoni laskurid.

tõttu ka võistluste üldvõitjaks ennustati prefektuuri. Kuid Sakalamaa malevlaste visadus ja raugemata võidutahe valmistas nii mõnegi üllatuse kaasvõistlejatele, tuues mehi võitjana lõpuposti aladel, kus kaotus oli käegakatsutav. Ja selle tagajärjeks loomulikult Sakalamaa maleva üldvõit. Nii saavutas malev Viljandi garnisoni ja Sakalamaa maleva vahelistel võistlusaladel 219 punkti garnisoni 116 punkti vastu. Kolme organisatsioonil vahelistel võistlusaladel saavutas Sakalamaa malev 143 p., politsei 139 punkti, Viljandi garnison 81 p.

Võistlustel saavutatud tagajärjed :

100 m jooks:

I. Labent — politsei — 11,2. II. Lilienthal, E. — Sakala rüg. III. Tamm — Sakala mal. IV. Usai — Sakala mal. V. Kiiler — Sakala rüg.

200 m jooks:

I. Labent — politsei — 24,3. II. Mager — Sak. mal. — 24,9. III. Miitel — Sak. rüg. — 25,7. IV. Kiršberg — politsei — 25,9. V. Usai — Sak. mal. — 26,6.

400 m jooks:

I. Mager — Sak. mal. — 55,8. II. Tamm — Sak. mal. — 57,4. III — Miitel — Sak. rüg. — 58,3. IV. Kiršberg — politsei — 59,1. V. Himmelreich — politsei — 68,3.

1500 m jooks :

I. Kaalep — Sak. rüg. II. Mitt — politsei.

3000 m jooks:

I. Erg — Sak. mal. — 9.50,6. II. Kaalep — Sak. rüg. — 9.52. III. Rüütel — Sak. mal. IV. Rossmann — politsei. V. Tuudelepp — Sak. rüg. VI. Himmelreich — politsei.

Teatejooks 4×200 m

I. Politsei (Matt, Kiršberg, Labent, Mitt) 1.43,2. II. Sakala malev (Mager, Usai, Tüits, Lilienthal, H.) 1.43,5. III. Sakala rügem. (Miitel, Kröönberg, Pakas, Lilienthal, E.).

Teatejooks 800+400+200+200 m:

I. Sakalamaa malev (Erg, Mager, Lilienthal H., Tüits) 4.3.6. II. Politsei (Mitt, Kiršberg, Labent, Matt) 4.4,2.

Kuulitõuge:

I. Lilienthal H. — Sak. mal. — 12.73. II. Reisenberg E. — Sak. mal. — 12.66. III. Lilienthal E. — Sak. rüg. — 12.47. IV. Mitt — politsei — 12.29. V. Labent — politsei — 11.19.

Kettaheide:

I. Lilienthal H. — Sak. mal. — 37.38. II. Mitt — politsei — 37.06. III. Lilienthal E. — Sak. rüg. — 36.97. IV. Labent — politsei — 33.60. V. Siilak — Sak. mal. — 31.10. VI. Miitel — Sak. rüg. — 26.27.

Odaviske:

I. Lilienthal H. — Sak. mal. — 53.01. II. Siilak — Sak. mal. — 47.82. III. Labent — politsei — 43.24. IV. Miitel — Sak. rüg. — 36.86. V. Mitt — politsei — 33.03.

Granaadiviske:

I. Lilienthal H. — Sak. mal. — 68.77. II. Labent — politsei — 66.17. III. Usai — Sak. mal. — 68.39. IV. Niss — Sak. rüg. — 60.50. V. Pakas — Sak. rüg. — 33.43. VI. Mitt — politsei — 46.24.

Raskusheide:

I. Mitt — politsei — 12.96. II. Tamm — Sak. mal. — 12.96. III. Ventsel — politsei — 11.45,5. IV. Reisenberg — Sak. mal. — 11.25. V. Miitel — Sak. rüg. — 9.09.

Kaugushüpe hooga:

I. Labent — politsei — 6.48. II. Lilienthal H. — Sak. mal. — 6.23. III. Lilienthal E. — Sak. rüg. — 6.14. IV. Animägi — Sak. mal. — 6.04. V. Tüits — Sak. mal. — 5.67. VI. Kiršberg — politsei — 5.49.

Kõrgushüpe hooga:

I. Labent — politsei — 1.55. II. Nahe — Sak. mal. — 1.50. III. Lilienthal E. — Sak. rüg. — 1.45. IV. Tamm — Sak. mal. — 1.40. V. Pakas — Sak. rüg. — 1.35. VI. Ventsel — politsei — 1.35.

Kolmikhüpe hooga:

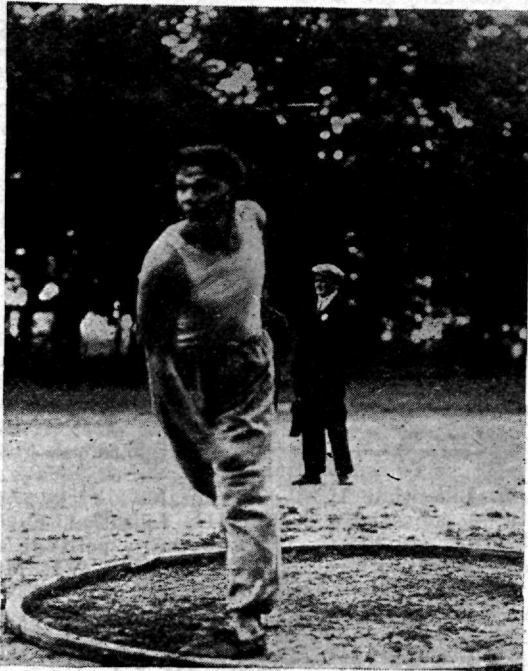
I. Labent — politsei — 13.46. II. Lilienthal E. — Sak. rüg. — 12.55. III. Lilienthal H. — Sak. mal. — 12.40. IV. Tüits — Sak. mal. — 11.47. V. Mitt — politsei — 10.99.

Teivashüpe:

I. Tüits — Sak. mal. — 3.00. II. Miitel — Sak. rüg. — 3.00. III. Lilienthal E. — Sak. rüg. — 2.90. IV. Matt — politsei — 2.80. V. Nahe — Sak. mal. — 2.70. VI. Labent — pol. — 2.70.

1000 m jalgrattasõit:

I. Rossmann — politsei — 1.36,2. II. Matt — politsei — 1.38,4. III. Kirkmann — Sak. mal. — 1.45,9.

Sakalamaa maleva parim sportlane Herman Lilienthal ketast heitmas (kruvi stiil).

5000 m jalgrattasõit:

I. Matt — politsei — 9.9,5. II. Rossmann — politsei — 9.11,0. III. Kirkmann — Sak. mal. — 10.58,0. IV. Üprus — Sak. rüg. — 11.57,3.

25 km jalgrattasõit rakmetes:

I. Kirkmann — Sak. mal. — 53.5,1 II. Rossmann — politsei — 53.19,0. III. Kukk — politsei. IV. Tamm — Sak. mal.

Teivaskaugushüpe rakmetes:

I. Tüits — Sak. mal. — 5.87. II. Miitel — Sak. rüg. — 5.73. III. Pakas — Sak. rüg. — 5.11. IV. Baltsa — Sak. mal. — 4.74.

Sõjaline kolmevõistlus:

I. Miitel — Sak. rüg. — 3.22,7 s. II. Pakas — Sak. rüg. — 3.52,0. III. Kallmann — Sak. mal. — 5.34,9.

Orienteerumisjooks:

I. Leppik — Sak. rüg. — 56.36,0. II. Kallmann — Sak. mal. — 1.02,21,0. III. Saun — Sak. mal. — 1.19,25,0.

100 m kombineeritud jooks gaasitorbikutes:

I. Pakas — Sak. rüg. — aeg 1.14,1, tabam. 32 s. II. Saar — Sak. rüg. — aeg 1.16,3, tab. 27 s. III. Trofimov — Sak. mal. — aeg 1.11,3, tab. 19 s.

Sidevõistlus:

I. Sakala maleva meeskond (Tamm, Raskatsov, Ramjalg), aeg 15.14,9.

Kõievedu:

I. Sakala maleva meesk. II. Viljandi-Pärnu prefektuuri meesk. III. Sakala rüg. meeskond.

Jaorännakvõistlus:

I. Sakala maleva meeskond — 41.33,5 II. Sakala rügem. meeskond.

Jalgpallis võitis Sakalamaa malev Viljandi garnisoni 2 : 0.

Auhindade väljajagamist toimetab siseministri abi hr. Kübarsepp, kes tuletõrje 60 a. juubeli puhul Viljandis viibis.

Sarnaseid ühiseid võistlusi tuleb igati tervitada, sest nad viivad üksteisele lähemale organisatsioone, kellel ühised eesmärgid ja ülesanded riigi ja rahva julgeoleku alal.

Ei saa vaikides mööda minna pahest, mis meil end tunda annab peaaegu igal spordivõistlusel, see on hea korralduse puudus. Seni kui võistluste korraldajad liig pealiskaudselt ja leigelt oma ülesannete juures asuvad, puudub laiemates rahvahulkades huvi eriti kergejõustiku võistluste vastu, puudub distsipliin noores, kasvavas sportlasperes.

E. L.

Valga—Võru—Petseri malevate vahelised võistlused.

Traditsioonilisi Valga-Võru-Petseri malevate vahelisi võistlusi peeti käesoleval aastal Valgas laup., 8., ja pühap., 9. septembril.

See oli 1926. a., kui esmakordselt kokku tulid Petseris nimetatud malevate sportlased omavaheliseks jõukatsumiseks. Järgneval, 1927., a. peeti võistlusi Võrus, kuni viimaks võistluste korraldamise järg ka kolmanda asjaosalise kätte jõudis. Valga malev kui võistluste korraldaja oli oma kõige parema tahtmise ja jõu tööle rakendanud, et teha külalistele Valgas viibimist võimalikult mugavaks, kinnitada ja kõvendada nende kolme naabermalevate sportlasperede vahel valitsevaid sõprussidemeid ning ladusalt läbi viia võistlusi.

Võistluste heaks kordaminekuks aitas palju kaasa ka mõlematel võistluste päevadel valitsev hea ilm. Kergejõustiku võistlusi peeti Sakala rügemendi 3. pataljoni spordiväljal, sõjalise iseloomuga — Valga linnapargis, mängud (võrk- ja korvpall) peegl. gümnaasiumi saalis. Jalgpallivõistlusi peeti nädal varem vastava mänguvälja puudusel Võrus.

Võistluste aluks oli registreeritud 80 võist-

lejat, millist arvu peab rekordiliseks lugema pro-viinsi kohta.

Käesoleva aasta võistluskavad seati kokku asjaosaliste omavahelisel kokkuleppel ja sisaldasid: a. Kergejõustikus — 100, 400, 1500, 4×100, 800+400+200+200 m jookse; kõrgus-, kaugus- ja teivashüppe; kuulitõuke, kettaheite ja odaviske.

b. Sõjalise iseloomuga võistlusi — granaadi kaugustabavusviske, teatejookse rakmetes 5×200 meetrit, 8 km rännaku.

d. Mänge — jalg-, võrk- ja korvpalli.

Kaks esimest aastat tuli võitjaks Võru malev, käesoleval aastal aga omandas paremuse palmi Valga. Kõne all olevates lõunamalevates silmnähtavalt näib edenevat ja levivat kehakultuuriliikumine vaatamata harjutusväljade kisen-dava puuduse peale, näib olevat kaunike hulk tüsedaid sportitüüpe, kellest ajajooksul hea treeningu juures võiksid välja kujuneda teised Klumburgid, Kalkunid, Neumannid jne. Saavutab nii mõnigi neist juba praegugi kaunis keskpärase tagajärje, hüpates omapärase tehnikaga „pool liuhka“ ja tõugates kuuli ning heites ketast

„puusanõksuga“. Ka paistab silma noorte, sportist huvitatud „jõngermannide“ rohkus, kellele suuremat raskust ei sünnita rännakmeeskondadega 8 km kaasa lipata, siis sellele veel otsa „futti“ taguda ja kaugust hüpata.

Võistluste tulemused:

100 m jooks.

1. Malevl. Anniko, F. — Valga malev — 12,1;
2. sp. pealik Niinemägi, E. — Võru malev — 12,2;
3. malevl. Toonekurg, V. — Võru malev — 12,3.

400 m jooks.

1. Sp. pealik Niinemägi, E. — Võru malev — 55,2;
2. malevl. Püss, V. — Võru malev — 58,0;
3. malevl. Sipelgas, H. — Valga malev — 59,0.

1500 m jooks.

1. Malevl. Püss, V. — Võru malev — 4.38,6;
2. malevl. Värnik, J. — Võru malev — 4.46,2;
3. malevl. Toomeorg, P. — Petseri malev — 4.46,9.

Teatejooks 4×100 m.

1. Valga maleva meeskond (Anniko, Leepin, Tints, Jaska), aeg 49,2.
2. Petseri maleva meeskond (Taar, Taan, Järlik, Rätsepp), aeg 50,4.

Teatejooks 800+400+200+200 m.

1. Võru maleva meeskond (Püss, Peterson, Niinemägi, Toonekurg), aeg 4.03,1.
2. Valga maleva meeskond (Povits, Jaska, Leepin, Anniko), aeg 4.08,9.
3. Petseri maleva meeskond (Toomeorg, Järlik, Taar, Rätsepp), aeg 4.21,0.

Kaugushüpe hooga.

1. Malevl. Pajo, K. — Võru malev — 6.11;
2. malevl. Niinemägi, E. — Võru malev — 6.01;
3. malevl. Leepin, A. — Valga malev — 5.99.

Kõrgushüpe hooga.

1. Malevl. Leepin, A. — Valga malev — 1.62;
2. malevl. Niinemägi, E. — Võru malev — 1.55;
3. malevl. Jaska, E. — Valga malev — 1.55.

Teivashüpe.

1. Malevl. Vildemann, P. — Valga malev — 2.86;
2. malevl. Daniel, L. — Võru malev — 2.72;
3. malevl. Karu, J. — Valga malev — 2.72.

Kuulitõuge.

1. Malevl. Madisson, J. — Valga malev — 14.92;
2. malevl. Määrts, P. — Valga malev — 14.26;
3. malevl. Madisson, H. — Valga malev — 14.13,5.

Kettaheide.

1. Malevl. Madisson, H. — Valga malev — 36.10;
2. malevl. Karu, J. — Valga malev — 34.61;
3. malevl. Kosarv, A. — Valga malev — 34.01.

Odaviske.

1. Malevl. Lõhmus, A. — Valga malev — 46.19;
2. malevl. Järlik, B. — Petseri malev —

45.50; 3. malevl. Määrts, P. — Valga malev — 44.45.

Kombineeritud teatejooks rakmetes 5×200 m.

1. Võru maleva meeskond (Niinemägi, Peterson, Pajo, Toonekurg, Piip), aeg 2.48,3.
2. Valga maleva meeskond (Leepin, Anniko, Karu, Tints, Jaska), aeg 2.51,7.
3. Petseri maleva meeskond (Järlik, Piirisild, Rõõmus, Tobre, Podrätšikov), aeg 3.00,9.

8 km indiv. ja meeskondade vaheline rännak rakmetes.

Individuaalselt.

1. Malevl. Vallner, K. — Valga malev — 24.01,8;
2. malevl. Lumi, V. — Valga malev — 26.29,2;
3. malevl. Koch, E. — Valga malev — 26.42,2.

Meeskondadest.

1. Petseri maleva meeskond (Rõõmus, Järlik, Tobre, Podrätšikov, Silin, Rätsepp), aeg 38.44,7.

Valga-Võru-Petseri malevate võistluste parim sportlane Edgar Niinemägi kõrgushüppel.

Granaadi kaugus-tabavusviske.

1. Malevl. Rõõmus, J. — Petseri malev — 12 p. (4 tab.);
2. malevl. Järlik, B. — Petseri malev — 12 p. (3 tab.);
3. malevl. Pajo, K. — Võru malev — 9 p. (3 tab.).

Jalgpallis võitis Võru Valka 5:1 ja Petseri Võrut 4:2. Kuidas võrk- nõnda ka korvpallis tuli võitjaks Valga.

Üldiselt saavutati punkte: Valga — 63 pnkt., Võru — 45 p., Petseri — 32 punkti.

Parimaks sportlaseks osutus Edgar Niinemägi Võru malevast, kellele ka eriauhind annetati.

E. L.

O.-ü. „ESTO“ poolt annetatud rändauhinna STATUUT.

§ 1.

O.-ü. „Esto“ annetatud rändauhind „Võistleja kuju“ mängitakse välja kaitseliidupäeva võistlustel.

§ 2.

O.-ü. „Esto“ rändauhinna võidab see võistlusringkond, kes kaitseliidupäeva võistlustel rohkem punkte saavutab. Punktide arvestamise viisi määrab kindlaks kaitseliidu peastaap.

§ 3.

O.-ü. „Esto“ rändauhinna hoidmise õiguse omandab malev, kes võitjas ringkonnas saavutanud rohkem punkte. Kui kahel või rohkem maleval on ühesuurune punktide arv, otsustab paremuse saavutatud esimeste kohtade arv. Kui ka see ühesuurune, siis teiste jne. kohtade arv.

§ 4.

O.-ü. „Esto“ rändauhinna omandab jäädavalt võistlusringkond, kes selle viis korda on võitnud.

§ 5.

Jäädavalt võitmise puhul läheb auhind võitjas võistlusringkonnas selle maleva omanduseks, kes viie korra sees auhinna omandamiseks kogusummas kõige rohkem punkte saavutanud. Kui kahel, või rohkem malevatel ühesuurune punktide arv, otsustatakse küsimus § 3-me kohaselt.

O.-ü. „Esto“ poolt annetatud rändauhind parimale võistlusringkonnale kaitseliidupäeva võistlustel. 1928. a. võitis auhinna Lõuna ringkond.

Lääne maleva laskemeistervõistlused.

Juba nädalapäevad enne meistervõistlusi saatis maleva staap kõigile maleva laskurklassi kutses kinnitatud malevlastele kutsed ilmuda 2. sept. s. a. maleva 1928. a. meistervõistlustele. Võistluste tähtpäevaks oli malevas sõjaväepüssi II klassi laskureid 48, I ja esilaskurklassis — kummaski üks malevlane; püstoli II klassi laskureid 8 ja spordipüssi B kl. lask. 14 malevlast. Võistlustele, missugused peeti Haapsalus Paralepa laskerajal, ilmusid kohale püstoli- ja spordipüssi laskurid peaaegu kõik, kuna paljud sõjaväepüssi II kl. laskurid mitmesugustel mõjuvatel põhjustel jäid ilmumata.

Võistluste alguseks ilmus ka laskerajale Haapsalus sel ajal puhkusel viibiv peastaabi õppepealik kapten Parts, kes ei jätnud kasutamata juhust tutvust teha maleva laskuritega, ei olnud ka unustanud puhkusele tulles kaasa võtta püssi lekaale. Nüüd laskerajal oligi paras juhus neid kasutada. Malevlastest vist mõnigi veidi rahutult ootas, kunas oma 18 lasku saab välja lasta ja missugused võivad täna küll tagajärjed olla, sest puhus keskmine tuul vastu, valgustus vasakult, ja võib olla kartis, et ega püsski vist kõige parem ole. Nüüd oli juhus oma püssi

Lääne maleva 1928. a. sõjaväepüssi I klassi ja püstoli II kl. meisterlaskur, Lihula malevkonna pealik kpt. Kask, August.

lasta lekaalidega kontrollida. Kpt. Partsil ongi juba rauaõõne lekaalid käes, malevlased ümber ja igauht huvitab kõigepealt rauaõõne seisukord. Varsti on kõikidel rauaõõned kalibreeritud ja nüüd selgub, et kõigil püssidel on need korras ja paljudel täiesti kulumata.

Püssid on head, need võimaldavad kõigi laskurklasside tingimuste täitmist. Lekaalid ei valeta, iga malevlane võib nüüd oma silmaga veenduda püsside korralikkuses.

Algab võistlus maleva II laskurklassi meistri nimele. Võistlusi jälgima ilmus ka puhkusel viibiv maleva pealik kapten Väeden.

Võistlus on pinev, sest mängus on maleva 1928. a. meisterlaskuri nimi. Kolme vahetuse järele on ka meister teada, selleks osutus Vormsi rühma malevlane Aleksander Vilibert. Edasi järgneb võistlus spordipüssidest. Siin võistlevad sõjaväepüssi esilaskurist algajateklassi laskuri-

Lääne maleva 1928. a. sõjaväepüssi II klassi meisterlaskur malevl. Vilibert Aleksander.

Lääne maleva 1928. a. sõjaväepüssi esiklassi ja spordipüssi B kl. meisterlaskur jaopealik Rull, Julius.

teni. Tagajärjed näitavad, et maleva spordipüsside B klassi meisterlaskuri nime on omandanud linna kompanii jaopealik Julius Rull.

Järgnes veel võistlus püstoli II klassi meistri nime peale. Siin tuli maleva meistriks Lihula malevkonna pealik kapten August Kask. Pidamata jäid võistlused I ja esilaskuri klasside meistrite nimele, sest malevas oli võistluse tähtpäevaks kummaski klassis üks laskur. Võistluste määrustes ei ole öeldud, kuidas sarnasel juhtumisel meistrit lugeda. Maleva pealik otsustas siiski lugeda I kl. laskurit kapten A. Kaske maleva I kl. meisterlaskuriks ja esilaskuri Julius Rulli esilaskur-meistriks. Maleva 1928. a. laskemeistrid on selgunud, palju edu maleva meistritele edaspidisteks võistlusteks!

O. K.

Üleriiklikud kaitseväge spordivõistlused.

Kaitseväge spordivõistlusi peeti käesoleval aastal Tallinnas 22.—26. aug. Võistlustel esines 430-pealine sportlaspere, garnisonide ja diviiside üksuste omavaheliste võistluste võitjad. Viis päeva tugevat, pinevat võistlust tervel real mitmekesistel aladel pakkus palju huvitavat võistluste jälgijale. Diviisidest tugevamaks osutus 2. diviis, saavutades 244 pnkt., ühtlasi omandades riigivanema hõbeplaadiga albumi.

Rügementidest saavutas kõige rohkem punkte 10. jal. rügement (124), omandades kindral Laidoneri auhinna.

Suurtükiväeosa ja soomusrongide rügementide vahelistel võistlustel oli esimene Merekindlused 86 punktiga, omandades auhinnaks kaitseliidu ülema auhinna „Gladiatori“ kuju.

Tehnilistest väeosadest saavutas esimese kohta Merevägi 38 punktiga ja Eesti Panga auhinna.

Võistluste tagajärjed:

1. Eriklass.

a) Jooksud.

1. 400 m.

1. veltv. Kesküll, pioneerpat. — 52,4; 2. rms Leesmann; 3. n-ltn. Paide, ratsarüg. — 53,6.

2. 1.000 m.

1. n. a. o. Kask, 1. jalav. rüg. — 2,42,6; 2. rms Klemmer, 5. jalav. rüg.; 3. rms Leesmann.

3. 5.000 m.

1. n. a. o. Kask, 1. jalav. rüg. — 16,28,4; 2. rms Estam — 16,46,0; 3. rms Lobjakas, 10. jalav. rüg. — 16,50,0.

Ujumine.

400 m. vabaujumine.

1. asp. Ernesaks, Evald, sõjak. — 7,28,0 (uus kaitsevæ rekord, endine 7,54,4); 2. rms Pokats, 2. jalav. rüg. — 7,52,2; 3. rms Villar — 8,10,6.

2. A. klass.

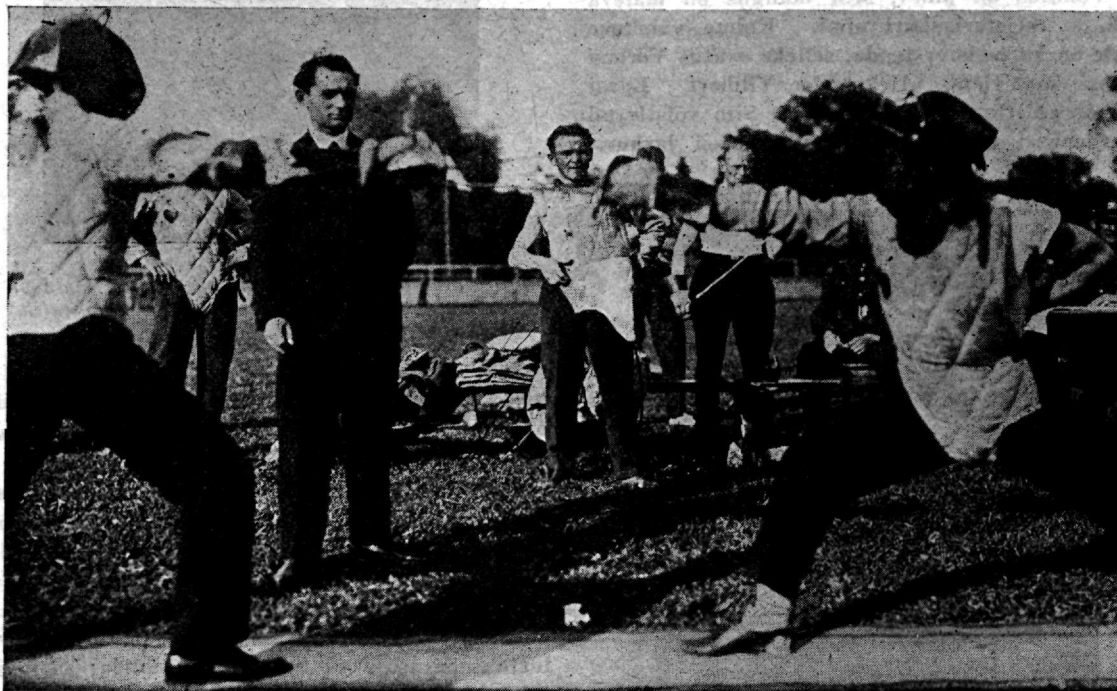
a) Jooksud.

1. 200 m.

1. n. ltn. Roots, merek. — 24,4; 2. veltv. Efremov, 7. jalav. rüg. — 25,2; 3. n-ltn. Mõttus, 1. jalav. rüg.

2. 1.000 m.

1. n. a. o. Koidu, 2. div. suurtükiv. — 2,46,6;

Kaitsevæ spordivõistlused. Vehklemine.

b) Hüpped.

1. Kaugushüpe hooga.

1. kdt. Aneline — 6,31; 2. rms Pillikse, sidepat. — 6,26; 3. n. a. o. Raudsepp, merek. — 6,19.

2. Kõrgushüpe hooga.

1. kpr. Kuskin, 2. soom. rüg. — 1,65; 2. rms Pillikse — 1,65; 3. veltv. Illak, 2. div. suurtükiv. — 1,65.

3. Kolmikhüpe.

1. n. a. o. Raudsepp — 12,90; 2. kdt. Leeber — 12,64; 3. kdt. Mägi — 12,57.

d) Visked.

1. Kuul.

1. v. a. o. Suuk, sidepat. — 13,20; 2. n. a. o. Puna — 12,62; 3. v. a. o. Stamm — 12,34.

2. Kettaheide.

1. veltv. Miller — 39,43 (uus kaitsevæ rekord); 2. rms Lillenthal — 38,84; 3. kpr. Gentalen — 38,27.

2. n-ltn. Israel, merek. — 2,46,8; 3. kdt. Herm, sõjak. — 2,48,6.

3. 5.000 m.

1. n. a. o. Sepp, 1. div. õppek. — 17,31,0; 2. n. a. o. Tui, 1. jalav. rüg.; 3. v. a. o. Ramus, ratsarüg.

4. 400 m. tõkkejooks.

1. veltv. Kesküll, pioneerpat. — 61,8; 2. kdt. Herm — 62,4; 3. n. a. o. Kadak, 3. div. õppek. — 63,0.

5. Orienteerumisjooks rakmetes.

1. n. p. kdt. Russmann, sõjak. — 25,18,3; 2. n. a. o. Kingsepp, 1. jalav. rüg. — 27,40,1; 3. kdt. Kostabi, sõjak. — 28,54,7.

Hüpped.

1. Kaugushüpe hooga.

1. kdt. Leeber, sõjak. — 6,17; 2. n. a. o. Paal, 1. soom. rüg. — 6,10; 3. kdt. Kurvits, sõjak. — 6,00.

2. Kõrgushüpe hooga.

1. v. a. o. Alkok, merek. — 1.60; 2 n.-ltn. Bloom, sama — 1.60; 3. kdt. Mägi, sõjak. — 1.55.

3. Kolmikhüpe.

1. v. a. o. Alkok — 12.75; 2. v. a. o. Roos, 1. soom. rüg. — 12.69; 3. kdt. Aneline, sõjak. — 12.61.

4. Teivaskaugushüpe rakmetes.

1. v. a. o. Piir — 6.68; 2. v. a. o. Roos — 6.65; 3. n. a. o. Laur, 6. jalav. rüg. 6.60.

Visked.

1. Kuul.

1. kdt. Kurvits — 11.35; 2. n. a. o. Kruusi- auk, merek. — 11.29; 3. v. a. o. Ratnik, 2. ja- lav. rüg. — 11.28.

2. Kettaheide.

1. v. a. o. Toomepuu, autotank. div. — 37.51; 2. v. a. o. Ratnik — 35.34; 3. n. a. o. Schlei- cher, lennuv. — 34.67.

3. Granaat.

1. n.-ltn. Reinhaus, pioneerpat. — 73 pnk.; 2. v. a. o. Siiberg, 1. jalav. rüg. — 67 pnk.; 2. n. a. o. Koidu, 2 div. suurtükiv. — 67 pnk.; 3. n. a. o. Tilk — 67 pnk.

Ujumine.

1. 200 m. vabaujumine.

1. kdt. Liiv, sõjak. — 3.50,2 — uus kaitse- väe rekord, endine 3.52,9; 2. n. a. o. Tuulik, me- rev. — 4.14,5; 3. v. a. o. Saarva, sama — 4.18,8.

Sv. seitsmevõistlus.

1 v. a. o. Piir, 10. jalav. rüg. — 22 pk.; 2. v. a. o. Panov, 3. div. õpek. — 31 pnk.; 3. v. a. o. Miitel, Sakala rüg. — 33 pnk.

Teatejooks 5×500 m. rakmetes.

1. Sõjakool — alg. 7. min. 11. sek., uus kv. rek.; 2. 6. jalaväe rüg. — 7.16,4; 3. 1. jalaväe rüg. — 7.19.

3. B. klass.

a) Jooksud.

1. 100 m.

1. kpr. Redlich, 10 jalaväe rüg. — 12,0; 2. kpr. Lepp, sama — 12,0; 3. rms. Lilenthal, Sa- kala rüg. — 12,2.

2. 1.000 m.

1. rms Koppel, merek. — 2.51,8; 2 rms Lind, 10. jalav. rüg. — 2. 52,7; 3. rms Redlich, Verner, 6 jalav. rüg. — 2.52,8.

3. 5.000 m.

1. asp. n. a. o. Kaalep — 16.41,4; 2. rms Kressel, Tall. komend. — 17.09,8; 3. rms. Tuu- der, allohv. kool — 17.20,8.

4. 400 m. tõkkejooks.

1. I järgu m. Pentsop, merev. — 63,4; 2. n. a. o. Soonberg, 2. jalav. rüg. — 63,4; 3. kpr. Koltzin, pioneerpat. — 63,8.

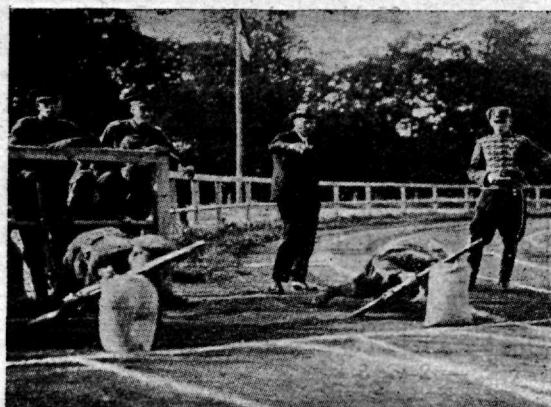
Orienteerumisjooks rakmetes.

1. rms Silbergleich, sidepat. — 19.35,1; 2. rms Pedajas, 2. jalav. rüg. — 22.31,2; 3 rms

b) Hüpped.

1. Kaugushüpe hooga.

1. kpr. Toom, 2. div. suurtükiv. — 6.12; 2. asp. Oja, 1. jalav. rüg. — 6.11; 3. n. a. o. Spriit, allohv. kool — 6.04.

Kaitsevæe spordivõistlused. Jooks liivakottidega.

2. Kõrgushüpe hooga.

1. rms Kangur, 2. jalav. rüg. — 1.65; 2. rms. Kuika, 1. soom. rüg. — 1.60; 3. rms Li- lenthal, Sakala rüg. — 1.57,5.

3. Kolmikhüpe.

1. kpr. Babarin, 1. soom. rüg. — 12.65; 2. rms. Kangur, 2. jalav. rüg. — 12.30; 3. kpr. Tamm, 2. jalav. rüg. — 12.23.

4. Teivaskaugushüpe rakmetes.

1. rms Elpson, 6. jalav. rüg. — 6.89; 2. rms Kaal, — sama 6.37; 3. kpr. Tamm, 2. ja- lav. rüg. — 6.24.

d) Visked.

1. Kuul.

1. n. a. o. Madisson, 3. div. suurtükiv. — 11.40; 2. II j. m. Arukal, merev. — 10.98; 3. asp. Anton, sõjak. — 10.94,5.

2. Kettaheide.

1. asp. Anton — 33.93; 2. rms Kukk — 32.62; 3. n. a. o. Madisson — 32.56.

3. Granaat.

1. rms Ulst, 7. jalav. rüg. — 71 pnk.; 2. rms Herg, 1. jalav. rüg. — 68 pnk.; 3. rms. Paju, sama — 67 pnk.

e) Ujumine.

100 m. vabaujumine.

1. noor Veijard, 10. jalav. rüg. — 1.41,2; 2. rms. Tooming, sama — 1.42,4; 3. I j. m. Poo- la, merek. — 1.42,6.

Sv. seitsmevõistlus.

1. rms Oolmann, 10. jalav. rüg. — 23 pnk.; 2. rms Reinhold, 3. div. õpek. — 31 pnk.; 3. asp. Truus, sõjak. — 31,5 pnk.

Teatejooks 5×500 m. rakmetes.

1. 10. jalav. rüg. — 7.05,2, uus kv. rekord; 2. 6. jalav. rüg. — 7.25,7; 3. Sõjakool — 7.33,6.

Üldklass.

50 m. vabaujumine rakmetes.

1. asp. Ernesaks, Vold., sõjak. — 53,6; 2. asp. Ernesaks, Evald, sõjak. — 57,4; 3. I j. m. Poola — 60,8.

Jalgrattasõit.

10 klm. vabas riietuses.

1. rms. Kangro, 2. div. suurtükiv. — 17.40,1; 2. rms. Talpak, sidepat. — 17.42,1; 3. n. a. o. Becker, lennuv. — 17.46,8

25 klm. rakmetes.

1. rms Kangro — 56.42,4; 2. kpr. Kärner, 7. jalav. rüg. — 57.43,0; 3. rms Lükepak, Sakala rüg. — 57.43,6.

Vehklemine.

1. Espadronil ohvitseridel.

1. ltn. Möttus, allohv. kool — 8 v., 2 k.; 2. n.-ltn. Lübeck, 7. jalav. rüg. — 8 v., 2 k.; 3. n.-ltn. Ausmees, 1. jalav. rüg. — 6 v., 4 k.

Täakidel ohvitseridel.

1. ltn. Onny, ratsarüg. — 5 v.; 2. ltn. Möttus — 4 v., 1 k.; 3. leitn. Adof, 2. div. lennuv. esk. — 2 v., 3 k.

Espadronil üleajateenijatel.

1. v. a. o. Talkop, allohv. kool — 4 v., 1 k.; 2. v. a. o. Krasting, üks. esk. — 4 v., 1 k.; 3. v. a. o. Rammus, ratsarüg. — 2 v., 3 k.

Täakidel üleajateenijatele.

1. v. a. o. Taubeck, 1. jalav. rüg. — 7 v., 1. v. a. o. Tambeck, 1. jalav. rüg. — 7 v., 2 k.; 3. v. a. o. Mikk, allohv. k. — 6 v., 2 k.

Sv. viievõistlus rakmetes.

1. 1. soomusrongide rüg. — 15 pnk.; 2. allohv. kool — 13,5 pnk.; 3. 10. jalav. rüg. 11,5 pnk.

Jalgpall.

1. Pioneerpataljon; 2. Sõjakool; 3. 1. jalaväe rügement.

Soome õhukaitseliit.

Õhukaitseliit asutati Soomes kahe aasta eest. Enne seda teetsid õhukaitses propageerimise alal mõned üksikud ühingud. Esimese tegevusaasta kestel tõusis kohalikkude ühingute arv neljateistkümmeni, kuid liitu kuulus neist 1927. aasta alul kaksteist. 1927. aastal asutati kaheksa uut ühingu. Nad ühinesid liiduga, kuhu liikmeks astus ka Soome õhusõiduklubi; seega kuulub Soome õhukaitseliitu praegu 21 organisatsiooni.

Liidu liikmete arv on tõusnud sama kiirelt. 1927. a. jaanuaril oli see arv 1200, tegevusaasta lõpul aga juba 4000. Suuremad ühingud on Helsingis (1029 liiget), Viiburis (500 liiget), Põhja-Karjalas (475 liiget), Lääne-Soomes (453 liiget) ja Kuopios (366 liiget). Väljaspool liitu teotseb üks iseseisev ühing.

Ehk küll liidu tegevus kahe aasta kestes on paisunud suureks, on ta siiski kannatanud sisetulekute puudusel. Ühinguilt saab liit 80% liikmemaksudest ja sama palju ka nende poolt müüdüd rinnamärkidest. Teise suurema tuluallika moodustavad kingitused. Ka riik on toetanud liidu tegevust vähema summaga, mis kulus „Lennu-aabitsa“ kirjastamiseks. Kulud on seni ületanud tulud.

Liit on kogunud kapitali lennuki ostmiseks, ja nüüd ongi juba esimene õppelennuk olemas. On asutatud ka lennukursused eralendurite õpetamiseks.

Liidu eesmärgiks on õhukaitses propageerimine. Seks korraldatakse Soomes lennupäevi, kus esinevad sõjaväe- ja eralennukid mitmekeelsete huvitava eeskavaga. Lennupäevi peetakse mitte üksi pealinnas—Helsingis—vaid ka mitmel pool provintsis. Osavõtt neist lennupäevadest

on väga elav ja aineliselt tulukas korraldajaile. Üldse on Soomes märgata suurt huvi lennuasjanduse ja eriti riigi õhukaitses vastu. Kuigi liit on eraorganisatsioon, seisab ta siiski riigikaitses küsimusele väga lähedal. Propaganda suhtes sarnaneb ta suuresti kaitseliidule; nii on näiteks kavatsus „Lotade“ ja „Merelotade“ kõrvale asutada ka „Lennulotade“ vabatahtlik organisatsioon.

Möödamines olgu siin tähendatud, et kuigi Soome riigikaitses suhtes pole sugugi raskemas ja hädaohlikumas seisukorras kui Eestis, siiski on seal kodanikud moodustanud juba kolm tugevat vabatahtlikku organisatsiooni isamaa kaitses välisvaenlase vastu. Vanim neist organisatsioonest on kaitseliit ja sellega organises ühenduses olev „Lotade“—liit. Kaitseliidus on üle 100.000 meesliikme ja „Lotade“ arv tõuseb 50 tuh. ümber. Teine tähtsam organisatsioon on laevastikliit (laivastoliitto); selles on ka tuhandeid liikmeid ja abiks veel eriline „Merelotade“ organisatsioon. Liidu eesmärgiks on merekaitses propageerimine. Kolmas organisatsioon on eelpool kirjeldatud õhukaitseliit.

Nii Soomes. Meil, Eestis, selle vastu on ainult kaitseliit ja tema kõrval väikearvuline naiskodukaitses. Ehk küll meil on tarvitusele võetud noorte sõjaline õppus koolides, kuid riigipropagandat meil küllalt energiliselt ei tehta. Ja see on ala, kus peaksime sammuma Soome — ja SSSR'i (miks mitte!?) — eeskujul. Seal, kus riiklikud ressursid kaugemale ei luba minna, seal peaksid kodanikud riigikaitses eraviisil organiseerima ja propageerima ning moraalselt ja aineliselt toetama.

Ametlik osa.

Kaitseleidu ülema käskkiri nr. 42.

Tallinnas, 27. augustil 1928. a.

§ 19.

Avaldan teadmiseks väljavõtte „Riigi Teatajast“ nr. 65 s. a.

Art. 412. Sõjainistri määrus kaitseväe kokkukutsumise puhul kogumiskohta ilmunud käsutus-, reserv- ja maakaitseväelaste poolt kaasatoodud toidu ja varustuse eest tasumaksimise kohta.

Antud kaitseväeteenistuse seaduse § 133 põhjal („R. T.“ nr. 43 — 1926. a.).

1. Kaitseväe kokkukutsumise puhul kogumiskohta ilmunud käsutus-, reserv- ja maakaitseväelastele kaasatoodud toidu eest väeosa maksab tasu hariliku toiduraha normi järgi, mis on maksev kaitseväes nende kokkukutsumise ajal.

2. Kaasatoodud väeosale tarviliku varustuse eest maksab väeosa käesoleva määruse juure lisatud hinnakirjas ette nähtud hindade järgi, milles varustus on jagatud kahte liiki:

- 1) uus varustus, mis kaitseväes tarvitamiseks kõlbulik;
- 2) pruugitud varustus, mis kaitseväes tarvitamiseks kõlbulik ja mis vähemalt kolm kuud vastu peab.

3. Kui asjad väeosale mittetarvilikud või asjade vastupidavus on hinnatud alla kolme kuud, siis jäävad nad kaasatooja omanduseks ja väeosa ei maksa tasu nende eest.

4. P. 2. põhjal väeosa poolt kõlblikuks tunnistatud ja vastuvõetud varustus loetakse riigi omanduseks.

5. Käesolev määrus ühes hinnakirjaga peab linna- ning valla- (alevi-) valitsuse, ringkonna kaitseväeteenistuse komisjonide ruumes ja kaitseväreingkonna ülema asutustes nähtavale kohale üles pandama.

6. Käesoleva määruse maksmapanemisega kaotab maksvuse sõjainisteeriumi määrus mobilisatsiooni korral kaitseväeteenistusse kokku kutsutud kodanikkudelt kaasatoodud ihukatte varustuasjade eest tasumaksimise kohta („R. T.“ nr. 29/30 — 1925. a.).

Hinnakiri käsutus-, reserv- ja maakaitseväelaste poolt kaasatoodud varustusele.

Järjekorra nr.	Varustuse nimetus	H i n d			
		Uus		Mis kaitseväes kandmiseks kõlbulik ja vähemalt kolm kuud vastu peab	
		Kr.	S.	Kr.	S.
1	Säärsaapad	20	—	7	—
2	Poolsaapad	10	—	4	—
3	Sääresidemed poolsaabastele	2	50	1	—
4	Viltsaapad nahaga	20	—	7	—
5	Kaitseväe või kaitseleidu palitu	40	—	15	—
6	Erapalitu vateeritud	20	—	7	—
7	Erapalitu vateerimata	12	—	4	—
8	Kaitseväe või kaitseleidu poolpalitu	30	—	12	—
9	Erapoolpalitu vateeritud	15	—	5	—
10	Erapalitu vateerimata	9	—	3	—
11	Kaitseväe või kaitseleidu kuub	20	—	7	—
12	Erakuub villane	8	—	3	—
13	Erakuub mittevillane	3	—	1	—
14	Kaitseväe või kaitseleidu suvepluus	5	—	2	—
15	Kaitseväe või kaitseleidu villased püksid	10	—	4	—
16	Erapüksid villased	6	—	2	—
17	Erapüksid mittevillased	3	—	1	—
18	Kaitseväe või kaitseleidu suvimüts	3	—	1	—
19	Erasuvimüts	1	—	—	50
20	Kaitseväe või kaitseleidu tallimüts	3	—	1	—
21	Eratallimüts	2	—	1	—
22	Poolkasukas kaitsevärvi riidega	45	—	18	—
23	Poolkasukas mittekaitsevärvi riidega	25	—	10	—
24	Poolkasukas riideta	13	—	5	—
25	Ihusärk	1	50	—	50
26	Aluspüksid	1	50	—	50
27	Käterätik	—	50	—	—
28	Sokid või jalarätid	—	50	—	—
29	Soojad sokid või jalarätid	1	—	—	—
30	Soe särk või kampsun	4	—	1	—
31	Soojad aluspüksid	3	—	1	—
32	Soojad kindad	—	50	—	—

Märkus 1. Kaitseleidlusel peavad kaasas olema kaitseleidu poolt välja antud rakmed. Rakmete eest väeosa mingisugust tasu ei maksa.

Märkus 2. Kaasatoodud lusikas jääb kaitsevälase omanduseks ja selle eest väeosa tasu ei maksa.

Tallinnas, 26. juunil 1928. a. nr. 009.

Kes ei ole veel m i l j o n ä r ?

See omandagu kohe
kaitseliidu loteriitäh

Pileti hind 1 kroon, poolpilet — 1/2 krooni

P e a v ô i t

1.000.000 S.

Loteriitähiti võib saada igast kaitseliidu üksusest

Loosimine 31. dets. 1928. a.

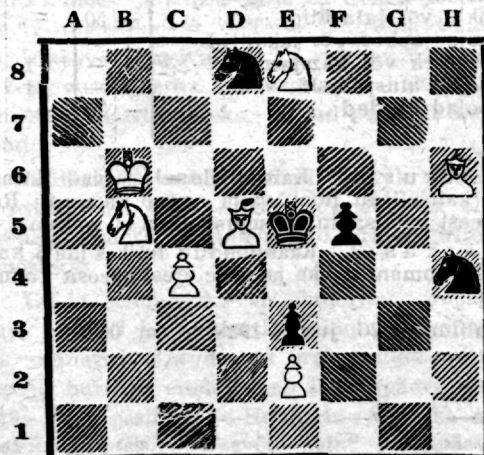
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 58.

Kokku seadnud Karl Karu (Tarvastus).
„Kaitse Kodu!“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: K b6, O d5 ja h6, R b5 ja e8. E c4 ja e2.

Mustad: K e5, R d8 ja h4, E e3 ja f5.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lahendusi palutakse saata: Tallinn, Narva mnt. nr. 26, krt. 6, A. Burmeistrile.

Hyljato ülesande nr. 54 lahendus.

1. R e4—g5, V b4:d4,
2. R g5—f7 annab matt.

1. (R e4—g5), f6:g5,

2. L b7—g7 annab matt.

1. (R e4—g5), O f5—g4,

2. L b7—e4 annab matt.

1. (R e4—g5), V b4:b7 ehk ükskõik,

2. R g5—f3 annab matt.

Meyeri ülesande nr. 55 lahendus.

1. O e6—f5 (!), K c6:d5,

2. L e2—e4 annab matt.

1. (O e6—f5), O b3:d5,

2. L e2—e8 annab matt.

1. O e6—f5, ükskõik,

2. L või R annab matt.

Õiged lahendused ülesannetele nr. 52 ja 53 saatsid: B. Kärner, stud. techn. S. Levitski, n. all-ohv. E. Riisk ja Evald Karp (Tallinnast), Martin Villemson (Pärnust), E. Lagsdin (Riiast).

Laagrinali.

Malevlane Salu on käsutatud naistele abiks vett tooma, puid lõhkuma ja muid abitöid tege-ma. Proua Kokk paneb ta viimaks kartuleid koorima. Salu koorib, koorib, viimaks jääb mõ-tiskelema: „Hm,“ harutab ta, „laagri pealik koorib instruktorit, instruktor koorib rühmapea-likut, rühmapealik koorib jaopealikut, jaopealik koorib mind, mina aga koorin — kartuleid...“ ja hakkab kurvameelselt uuesti kartuleid koo-rima.

Väljaandja: *Kaitseliidu staap.*

Vastutav toimetaja: *V. Neggo.*

Tegev toimetaja: *E. Jalak.*

Pikk t. 33 Rätsepatöötuba Pikk t. 33

K. Sõukand

Valmistab alati võistlemata headuses kõiksugu meesterahva töid võimalikult vastutuleliku hin-naga. Alati kõige uuemad moed.

Aupaklikult

K. Sõukand

Pikk t. 33 (enne Lai tän. 11) Pikk t. 33

Juveliir-, graveerimis- ja kett-käevõrude töökoda.

Th. Jegorov

Tallinnas, Niguliste tän. 6.

Võtan kõiksugu töid vastu kuld- ja hõbeasjade alal, samuti parandus-töid.

Valmistan monogramme ja faksiimileid. Kuldamine ja hõbetamine.

**Rätsep
J. TAMM**

Tallinn, Kullasepa t. 6 k. 2.

Võtan tellimisi vastu kõiksugu meesterahva riiete tööde peale, kõi-ge uuemate moelehte-järgi.

Töö kiire ja korralik.

Hinnad kõigile kätte-saadavad.

Austusega:

J. Tamm.

14. Suur Karja 14.

Uus avatud äri

A. Taub & N. Hoff.

Suures väljavalikus kõiksugu karusnahku en-gros ja en-detail.

Sealsamas ostetakse kaigasugu metslooma-nahku.

14. Suur Karja 14.

Bovril

Liha vedelal kujul

Saadaval igalpool

Ahjumaterjalid

Valged	Ahjukivid
pruunid	ahjuuksed
rohelist	pliidirauad
sinised	praeahjud
kollased	pliidiuksed
j. n. e.	j. n. e.

Ahjupotid igasuguses suuruses.

Kaminad ja ahjud joonistuste järgi.

CARL LUBERG

Savitööstus A/S. „SAVI“ ladu

Tallinn, Väike Pärnu m. 25, telef. 21-75.

Tartus: N. Borodkin Riia t. 60.

Iga Eesti kodanik kaitsku oma huvisid!

Tulefikkude kallinemise puhul osike igaüks endale tulesüütaja. Erielse konstruktsiooniga kõige paremad tulesüütajad, mis bensiini kaua hoiavad ja väljas tuule käes ei kustu, on

tule-
süütajad „**IMCO**“ patent

Paberossisüütajatele on mõnusad

„IFA“

Kodus tarvitamiseks ja piibumeestele

„FÖHN“

„Saadaval suurel ja väikesel arvul“ alljärgnevatel ärides:

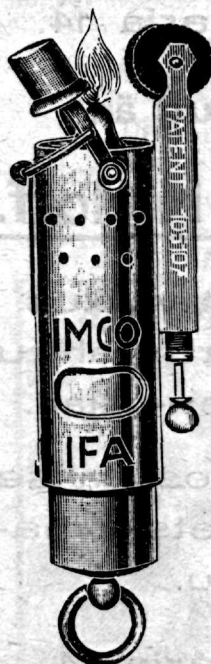
R. Feld, Tallinn Harju tän. 48

G. Iaus-Igor Tallinn S. Tartu m. 9

A. Jäger Tallinn Harju tän. ja

Peaesindaja; **Maximilian Lecht**

Tallinn, Jaani tän. 6. Tel. 6-41.

A/S „LIHAPRODUKT“

EKSPORT-TAPAMAJAD, KÜLMUTUSHOONED JA VORSTIVABRIK

asub end. A.-S. „Külmetuse“ ruumides,

Koplis, Bekkeri tehases nr. 1.

Tel.: 21-12 ja Koppel 22.

Linna kontor: Lubja tän. nr. 7-a, telef. 34-19.

Ostab .

veiseid, sigu, lambaid ja vasikaid

sise- kui ka välisuru jaoks.

Valmistab

iiga päev igasuuguseid värskaid vorste, kui ka suitsetatud sealiha, (sinke, rulette, ribi jne.)

sise- kui ka välisuru jaoks.

TUALETTSEEBID VIKO

on ainukesed, mis oma pehmendava mõju tõttu naha peale ning toreda lõhna poolest

üldist tunnustust on leidnud

Pange osimise juures ülalolevali vabriku märki tähele, et ennast järele tehtud alaväärtusliku kauba eest holda

ESIMESE JÄRGU PARFÜMEERIA-, KOSMEETIKA- JA TUALETTSEEPIDE- TEHAS

LABORATOORIUM »VIKO«
TALLINNAS, LUBJA TÄN. NR. 11 OMA MAJAS

25, — 95-330

**Aktsiate ja obligatsioonide
trükkimiseks on ainuõigus**

Riigi Trükikojal

HANS FEIERBACHI

vedrude tehas ja mehaanika tööstus

Tallinnas, Jaama t. nr. 8. Kõnetraat. 16-04.

Valmistakse: autovedrusid iga seltsi autodele; spiraalvedrusid; puhvrite vedrusid; iga seltsi autode ja masinate üksikuja osi, nagu: hammasrattad, koonusr., võlvid vedrupõldid, kolbesõrmed, kolbed ja puksid. Rohkem tarvitavate autode osad ladus alati valmis saadaval.

==== Autode parandus. ====